



ОДИТЕН ДОКЛАД

№ 0300100515

**за извършен одит на изпълнение „Професионално образование за заетост“ за периода
от 01.01.2012 г. до 31.12.2014 г.**

Настоящият окончателен одитен доклад е приет с Решение № 089 от 18.05.2016 г.
на Сметната палата (Протокол № 15)

СЪДЪРЖАНИЕ

СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА	4
ТЕРМИНОЛОГИЧЕН РЕЧНИК	5
РЕЗЮМЕ	7
ВЪВЕДЕНИЕ	12
Одитен обхват и подход	14
1. Цели на одита	14
2. Обхват на одита	14
3. Одитни критерии	15
4. Одитна методология	15
КОНСТАТАЦИИ И ОЦЕНКИ	15
I. Стратегически документи и нормативни актове за реформиране на професионалното образование	15
1. Приети и действащи стратегически документи в областта на професионалното образование	15
2. Нормативна осигуреност на професионалното образование	18
II. Ресурсна осигуреност на дейностите за придобиване на професионално образование	19
1. Система за финансиране на професионалното образование	19
2. Модернизиране на материално-техническата база на професионалните училища	23
3. Възрастова структура и квалификация на учителите по професионална подготовка	24
III. Професионално образование за осигуряване на възможност за лично развитие и кадри за икономиката с необходимата квалификация	26
1. Балансираност на държавния план-прием с търсенето на учениците и потребностите на пазара на труда	26
2. Осигуреност с държавни образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии	39
3. Сътрудничество с браншовите и отрасловите организации на работодателите при разработване на учебните планове и учебните програми	43
4. Национални изпитни програми и провеждане на държавните изпити по теория и практика на професиите	47
5. Създадени условия за подобряване на практическото обучение на учениците	51
IV. Система за управление на качеството на професионалното образование и проследяване реализацията на завършилите ученици	53
1. Вътрешна система за осигуряване на качеството на професионалното образование	53
2. Система за контрол и инспектиране на образованието	56
3. Мониторинг на реализацията на завършилите професионално образование	59

ЗАКЛЮЧЕНИЯ	61
ПРЕПОРЪКИ	63
Приложение № 1 Одитни въпроси, критерии и показатели за оценка	66
Приложение № 2 Сравнителна таблица на професионалните гимназии и училищата с професионални паралелки по чл. 26 и чл. 10 от ЗНП по учебни години за периода от 01.01.2012 г. до 31.12.2014 г.	71
Приложение № 3 Сравнителна таблица за развитието на държавните и общинските професионални гимназии и училища с професионални паралелки	72
Приложение № 4 Относителен дял на реализираните професионални и профилирани паралелки	73
Приложение № 5 Сравнителна таблица на развитието на професионалното образование по професии и специалности и осигуреността с ДООИ за придобиване на квалификация по професии по учебни години през одитирания период от 01.01.2012 г. до 31.12.2014 г.	74
Приложение № 6 Сравнителна таблица за съответствието между посоченото право за осъществяване на обучение за придобиване на професионална квалификация по чл. 9, ал. 1 от ЗПОО и институциите с право да издават документи за придобиване на професионална квалификация, посочени в рамковите програми по чл. 10 от ЗПОО	97
Опис на одитните доказателства към одитен доклад № 0300100515	99

СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА

АИКБ	Асоциация на индустриалния капитал в България
БВП	Брутен вътрешен продукт
БСК	Българска стопанска камара
БТПП	Българска търговско-промишлена палата
ДЗИ	Държавни зрелостни изпити
дирекция „ОКИ“	дирекция „Организация, контрол и инспектиране“
дирекция „ОПОС“	дирекция „Образователни програми и образователно съдържание“
дирекция „ФАОП“	дирекция „Формиране, анализ и оценка на политиките“
ДОИ	Държавни образователни изисквания
ДПП	Държавен план-прием
ЕКР	Европейската квалификационна рамка
ЕРР	Европейска референтна рамка
ЕС	Европейски съюз
ЕСУПО	Единна система за управление на професионалното образование
ЗНП	Закон за народната просвета
ЗПОО	Закон за професионалното образование и обучение
ЗПУО	Закон за предучилищното и училищното образование
ЗСОМУП	Закон за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план
КНСБ	Конфедерация на независимите синдикати в България
КРИБ	Конфедерация на работодателите и индустриалците в България
КТ „Подкрепа“	Конфедерация на труда „Подкрепа“
МЗХ	Министерство на земеделието и храните
МОН	Министерство на образованието и науката
МС	Министерски съвет
НАПОО	Национална агенция за професионално образование и обучение
НКР	Национална квалификационна рамка
НПР БГ 2020	Национална програма за развитие: БЪЛГАРИЯ 2020
ОП „РЧР“	Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“
отдел „КИ“	отдел „Контрол и инспектиране“
отдел „ОД“	отдел „Организационни дейности“
отдел „ПОО“	отдел „Професионално образование и обучение“
отдел „ПДКО“	отдел „Политики за достъп до качествено образование“
ОУ	Основно училище
ПГ	Професионална гимназия
ПК	професионална квалификация
ПОО	професионално образование и обучение
ППЗНП	Правилник за прилагане на закона за народната просвета
ПУ	Професионално училище
РИО	Регионални инспекторати по образование
РМС	Решение на Министерския съвет
СОП	специални образователни потребности
СОУ	Средно общообразователно училище
СПК	Степен на професионална квалификация
СППОО	Списък на професиите за професионално образование и обучение
УП на МОН	Устройствен правилник на МОН
ЦИОО	Център за информационно осигуряване на образованието

ТЕРМИНОЛОГИЧЕН РЕЧНИК

Европейска квалификационна рамка (ЕКР)	ЕКР е обща европейска референтна рамка, която установява връзки между националните квалификационни системи, изпълнявайки функцията на инструмент за обяснение на съдържанието и повишаване на разбираемостта на квалификациите в рамките на различните страни и системи в Европа. Рамката поставя две основни цели: насърчаване на мобилността на гражданите между отделните страни и улесняване на тяхното обучение през целия живот.
Национална квалификационна рамка	Инструмент за класификация на квалификациите съгласно набор от критерии за достигнати конкретни нива в процеса на обучение, чиято цел е да обедини и съгласува националните квалификационни подсистеми и да се подобрят прозрачността, съпоставимостта и преносимостта на придобитите квалификации.
Професионално направление	Съвкупност от професии в определен в Националната отраслова класификация отрасъл на икономиката или от друга сфера на обществения живот, съобразена със съответната област на образованието по Международната стандартна класификация на образованието
Професия	Вид трудова дейност, за която се организира професионално образование и професионално обучение.
Част от професия	Обособена трудова дейност в рамките на една професия, за която може да се организира професионално обучение
Специалност	Самостоятелно обособена трудова дейност в рамките на дадена професия.
Професионална квалификация	Квалификация по професия или по част от професия, която включва съвкупността от професионални компетенции и необходимите за тяхното формиране общообразователни знания и умения
Професионални компетенции	Качества на личността, формирани на основата на придобити знания и умения, които способстват за проявяване на инициатива, за работа в екип и за качествено упражняване на определена професия според държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професия.
Степен на професионална квалификация	Обемът и съдържанието на професионални компетенции и необходимите за тяхното формиране общообразователни знания и умения.
Девиантно поведение	Поведение, което противоречи на обществените норми и подлежи на морални и правни санкции.

Правоспособност	Признато притежаване на задължителен обем от професионални компетенции, което дава право за упражняване на конкретни трудови дейности.
Професионални знания	Съвкупност от теории и практики, свързани с определена сфера на работа, които са усвоени в процеса на обучение или учене.
Професионални умения	Способностите за прилагане на усвоените професионални знания при изпълнение на задачи и решаване на проблеми.
Професионални компетентности	Доказана способност за използване на професионални знания, професионални умения и личностни качества, необходими за упражняване на професия, в съответствие с Националната квалификационна рамка.
Резултати от ученето	Професионалните компетентности, придобити от индивида след приключване на процеса на формално или неформално обучение или на информално учене, които той е способен да демонстрира.
Единица резултати от учене	Част от професионална квалификация, състояща се от набор от взаимнозависими резултати от учене, който може да бъде самостоятелно оценен или валидиран.
Модул	Самостоятелно обособено учебно съдържание за постигане на една или няколко единици резултати от ученето, определени в държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии и свързани с извършване на конкретна професионална дейност.
Дуална система на обучение (обучение чрез работа)	Форма на партньорство между професионално училище, професионална гимназия, професионален колеж или център за професионално обучение и един или няколко работодатели, която включва: <ul style="list-style-type: none"> - практическо обучение в реална работна среда, и - обучение в професионално училище, професионална гимназия, професионален колеж или център за професионално обучение.
Валидиране на професионални знания, умения и компетентности	Признаване на придобити знания, умения и компетентности по професия или част от нея, получени чрез неформално обучение или информално учене, с цел достъп до обучение за придобиване на професионална квалификация и улесняване на достъпа до пазара на труда.
ЕСУПО	Единна система за управление на професионалното образование

РЕЗЮМЕ

Настоящият проект на одитен доклад е резултат от извършен одит на изпълнение „Професионално образование за заетост“ за периода от 01.01.2012 г. до 31.12.2014 г., включен в програмата за одитната дейност на Сметната палата за 2015 г.

Цел на системата на професионално образование и обучение е да подготвя гражданите за реализация в икономиката и в другите сфери на обществения живот, като създава условия за придобиване на професионална квалификация и за нейното непрекъснато усъвършенстване.

Министърът на образованието и науката провежда държавната политика в областта на професионалното образование и обучение, като приема държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии, разработени от Националната агенция за професионално образование и обучение и осигурява условия за тяхното изпълнение; утвърждава държавния план-прием в държавните и общинските училища; анализира резултатите, ефективността и качеството на професионалното образование и обучение.

Регионалните инспекторати по образование на Министерството на образованието и науката провеждат държавната политика в областта на професионалното образование и обучение в съответния регион.

Изпълнението на политиката в областта на професионалното образование следва да се осъществява в сътрудничество с организациите на работодателите, на браншовите и отраслови организации на работодателите, на организациите на работниците и служителите и на браншовите синдикални организации.

Проверена, анализирана и оценена е ефективността на дейностите, свързани с осигуряването на условия за провеждане на качествено и ефективно училищно професионално образование, съобразно потребностите на пазара на труда.

Направени са следните основни констатации, оценки и изводи:

1. Целите на основополагащите стратегически документи на национално ниво съответстват на целите на приетите европейски документи в областта на професионалното образование и обучение. Професионалното образование за одитирания период се извършва без собствена стратегия. Приетата в края на одитирания период Стратегия за развитие на професионалното образование е без визия и стратегическа цел, което води до липсата на ясно формулирана насока за бъдещото развитие на професионалното образование и неясен краен резултат от провежданите политики и връзката с потребностите на пазара на труда.

2. Приети са част от законово предвидените нормативни актове. Неприемането на нов Закон за предучилищното и училищното образование през одитирания период и несвоевременната актуализация на Закона за професионалното образование и обучение, предвидени в националните стратегически документи, забавят провеждането на реформите в образователната система, в т.ч. и на професионалното образование.

3. Постигнато е нарастване на размера на единните разходни стандарти за издръжка на учениците от професионалните училища. Нисък е темпът на нарастване. Липсата на развита система за оценяване на качеството на професионалното образование не осигурява условия за обвързване на финансирането с неговото качество.

Ежегодно чрез бюджета на Министерството на образованието и науката (МОН) са предоставяни средства от различни източници за издръжката на учениците, обучавани в професионалното образование. Намаляването на броя на получаващите професионално образование и обучение чрез придобиване на професионална квалификация води до неефективно и неефикасно разходване на средствата за тяхната издръжка при осъществяване на обучението.

4. Не са осигурени достатъчно средства и добро сътрудничество с организациите на работодателите за модернизирание и осъвременяване на материално-техническата база на

училищата, което не създава достатъчни условия за съвременно и конкурентно образование.

5. Проведени са незначителен брой обучения на учителите по професионална подготовка и осъществено слабо сътрудничество с браншовите и отрасловите организации на работодателите, което не създава предпоставки за повишаване качеството на образованието. Големият брой учители от по-висока възрастова група и намаляване броя на младите учители, поражда риск за осигуреността с подготвени педагогически кадри в системата на професионалното образование през следващите години.

Липсва система за подобряване качеството на обучението по професионална подготовка, възможности за кариерно развитие на учителите и стимулиране включването на млади специалисти като учители по професионална подготовка в системата на професионалното образование.

6. Професионалното образование се извършва в 367 държавни и 157 общински професионални гимназии и училища с професионални паралелки във всички административни области. Бавно се увеличава броят на общинските училища и намалява броят на държавните училища с професионални паралелки, което забавя реализирането на мерките за поетапно предоставяне на правомощия на местните власти.

Съществуващата мрежа от професионални гимназии и училища с професионални паралелки не е съобразена и обвързана със социално-икономическите характеристики на съответния регион.

Годишният държавен план-прием в държавните и общинските училища се извършва без наличие на конкретни данни за потребностите на пазара на труда от квалифицирани работници по определени професии и специалности на национално и местно равнище. Утвърденият държавен план-прием отразява основно личните предпочитания на учениците към определена професия и специалност в конкретна професионална гимназия или училище с паралелка за придобиване на професионална квалификация.

Липсва единна система за планиране на държавния план-прием на основата на проучване, идентифициране и прогнозиране на потребностите от професионално образование и обучение (ПОО) и работещ механизъм за сътрудничество с организациите на работодателите, браншовите и отрасловите организации на работодателите и общините, което поражда риск от необвързаност с реалните потребности на пазара на труда.

Законът за професионалното образование и обучение регламентира институциите в системата на професионалното образование и едновременно осигурява право за осъществяване на професионално обучение за придобиване на професионална квалификация и на другите училища от системата на общото образование. Това води до преобладаващ брой записани ученици за професионално образование в професионални гимназии и постоянно увеличаване броя на записаните ученици в паралелки за придобиване на професионална квалификация в средните общообразователни училища (СОУ) и профилирани гимназии. Създадена е възможност за засилваща се конкуренция между училищата от системата на професионалното образование и от общото образование, с право да осъществяват обучение за придобиване на професионална квалификация. От друга страна, осигурен е достъп на по-голям брой ученици до професионално образование, с цел придобиване на професионална квалификация по желана професия или по част от професия.

Правото за осъществяване на професионално образование и от училища от системата на общото образование, поражда риск за промяна в облика на тези училища и за качеството на професионалното образование.

Налице е дисбаланс на професиите и специалностите, по които са записани ученици за професионално образование и значителен брой на специалностите, по които се осъществява професионално образование само в по едно училище.

Общият брой на отпадналите ученици от системата на професионалното образование е 18 364 за одитирания период. Данните показват постоянна тенденция на увеличаване на техния брой. Тревожната тенденция на нарастване броя на отпадналите ученици, учащи в системата на професионалното образование, създава риск за непостигане целите на правителствените програми за намаляване броя на отпадащите ученици и целите на Стратегията за намаляване на дела на преждевременно напусналите образователната система.

7. Списъкът на професиите за професионално образование и обучение включва 47 професионални направления с 239 професии и 570 специалности. Към 31.12.2014 г. с наредби на министъра на образованието и науката са приети 189 държавни образователни изисквания (ДОИ) за придобиване на квалификация по професии. Постигнат е напредък в осигуряването на професиите и специалностите, включени в списъка, с приети ДОИ за придобиване на квалификация по професии, с което е предоставена възможност за разработване на учебната документация. Липсата на държавни образователни изисквания за придобиване на професионална квалификация по останалите професии и специалности, както и неактуализирането им, не осигурява равнопоставеност в условията за изготвянето на учебната документация в професионалното образование.

Половината от представените през одитирания период в Министерството на образованието и науката проекти на държавни образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии не са приети с наредби на министъра на образованието и науката, поради новите изисквания, регламентирани в ЗПОО през 2014 г.

8. Придобиването на професионална квалификация се регламентира с рамкови програми, утвърдени от министъра на образованието и науката, въз основа на които се изготвят учебните планове и учебните програми. В Министерството на образованието и науката няма разработени вътрешни правила за условията и реда за тяхното разработване. Допуснато е несъответствие в утвърдените рамкови програми с разпоредбите на ЗПОО по отношение на институциите в професионалното образование и училищата с право да осъществяват професионално обучение за придобиване на професионална квалификация и да издават документи за професионална квалификация.

9. Не са утвърдени вътрешни правила за условията и реда и методически указания за разработване и актуализиране на учебните планове и учебните програми по професии и специалности. Създадена е практика учебните програми по определена специалност да се разработват от авторски колектив с разнообразна численост от една професионална гимназия и да лишат от участие потенциални участници от сродни училища.

Съдържанието на темите по учебните предмети за курса на обучение се формира от автори без предварително поставени критерии за избор, както и при неясно и недокументирано участие, избор и численост на представители на отрасловите и браншовите организации на работодателите.

На интернет страницата на Министерството на образованието и науката са публикувани учебни планове и учебни програми, систематизирани по професионални направления и по години на утвърждаване. Този начин на представяне затруднява бързото и лесно намиране за целите на оценяване осигуреността с учебни планове и програми на всички професии и специалности, по които се осъществява държавен план-прием и обучение.

10. Няма утвърдени вътрешни правила за условията и реда за разработване на националните изпитни програми и единните критерии за провеждане на държавните изпити за придобиване на професионална квалификация по теория и практика на професията. Програмите са разработвани предимно от авторски екипи от професионалните училища и гимназии, при неефективно сътрудничество с работодателите. От утвърдените от министъра на образованието и науката национални изпитни програми, 62 на сто са разработени в съответствие с ДОИ за придобиване на квалификация по професии, съгласно изискванията на ЗПОО. Останалата част се базира

на утвърдените учебни програми, поради липса на приети ДООИ за придобиване на квалификация по професии. Не е осигурена равнопоставеност на учениците от професионалните училища при оценяването на постигнатите знания, умения и компетентности в професионалното образование.

11. Държавните изпити за придобиване на професионална квалификация следва да се провеждат с участието на организациите на работодателите и на браншовите синдикални организации. Не е постигнат напредък през одитирания период в осигуреността на проведените държавни изпити за придобиване на професионална квалификация с тяхното участие. Липсата на активни действия от професионалните училища и от работодателите и браншовите синдикални организации при провеждане на изпитите не създава условия за обективното оценяване на знанията и уменията на завършващите професионално образование и за повишаване на неговото качество.

12. Практическото обучение е част от задължителната професионална подготовка в професионалното образование. Провеждането му в реална работна среда е важен фактор за подобряване качеството на професионалното образование и на пригодността за заетост на завършващите професионално образование. Липсата на предприети действия за ефективно изпълнение на рамково споразумение между МОН и национално представителните организации на работодателите не допринася в достатъчна степен учениците от професионалните училища да познават реалните условия на труд и изискванията за професията, по която се извършва обучението.

Положителна стъпка за подобряване на взаимодействието с работодателите е направена с реализацията на проект „Ученически практики” по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ (ОП „РЧР“), с който е постигнат напредък в улесняването на достъпа до практическо обучение в системата на професионално образование и обучение в национален мащаб.

13. На основание заповеди на министъра на образованието и науката, в изпълнение на Препоръката на Европейския парламент и на Съвета за създаване на европейска референтна рамка за качество в професионалното образование и обучение, и функцията на министъра на образованието и науката да анализира резултатите и ефективността на професионалното образование и обучение е започнато самооценяване в професионалните гимназии и училищата с професионални паралелки. Самооценяването е извършвано частично и не от всички училища. Законово изискване за изграждане на система за вътрешна система за осигуряване на качеството е въведено с промените в ЗПОО в края на одитирания период.

Принос към прилагане на препоръките на ЕС в сферата на професионалното образование и обучение, насочени към въвеждане на система за осигуряване на качество е постигнат с изпълнението на проект „Управление за ефективно професионално образование“ по ОП „РЧР“ за изграждане на единна система за управление на професионалното образование в Република България.

14. Планирането, реализацията и отчитането на контролната дейност в системата на училищното образование е изградено на принципа на йерархична последователност. Липсва актуален нормативен акт за осъществяването на контролната дейност и на съвременен инструментариум за нейното осъществяване, което не създава условия за подобряване на механизма за контрол и качеството на училищното образование, в т.ч и на професионалното образование.

Изготвен е проект на държавен образователен стандарт за инспектиране, който не е приет и не се прилага. Не са създадени условия за изпълнение на функцията инспектиране в системата на МОН и за постигане на ефективност на образователните услуги и повишаване качеството на образованието.

15. През одитирания период няма действаща система за проследяване реализацията на учениците, завършили професионално образование, което не създава условия за ефективно управление на системата на професионалното образование.

По данни от информационната система на МОН – модул Средно образование и от Регистъра на действащите и прекъснали студенти и докторанти за одитирания период средно 42,75 на сто от учениците завършили XII клас в училища с професионални паралелки са продължили образованието си във висши училища.

По данни от информационната система по проект „Управление за ефективно професионално образование“ за учебната 2013/2014 г. реализацията на учениците, завършили XII клас в училища с професионални паралелки е 29,35 на сто. За останалите учебни години не се поддържа информация.

През одитирания период дейностите на Министерството на образованието и науката не са в достатъчна степен ефективни за осигуряване на условия за провеждане на качествено и ефективно училищно професионално образование за потребностите на пазара на труда.

Отговорност за управленските решения по смисъла на чл. 6, ал. 1 от Закона за финансово управление и контрол в публичния сектор през одитирания период носят: проф. Сергей Игнатов, министър на образованието, младежта и науката (24.11.2009 г. - 08.02.2013 г.), акад. Стефан Воденичаров, министър на образованието, младежта и науката (08.02.2013 г. - 13.03.2013 г.), чл.-кор. проф. Николай Милошев, министър на образованието, младежта и науката (13.03.2013 г. - 31.05.2013 г.), проф. Анелия Клисарова, министър на образованието и науката (31.05.2013 г. - 06.08.2014 г.), доц. Румяна Коларова, министър на образованието и науката (06.08.2014 г. - 11.11.2014 г.) и проф. Тодор Танев (от 11.11.2014 г. - 31.12.2014 г.).

Отговорността на Сметната палата се свежда до изразяване на обосновано заключение за ефективността на дейностите за осигуряване на качествено и ефективно професионално образование за заетост.

Одитът е извършен в съответствие с Международно признатите одитни стандарти, издадени от Комитета за одитни стандарти на Международната организация на върховните одитни институции - ИНТОСАЙ.

ВЪВЕДЕНИЕ

Одитът е извършен на основание чл. 5, ал. 1, т. 3 и чл. 6, ал. 2 от Закона за Сметната палата и в изпълнение на Заповед № ОД-03-01-005 от 07.05.2015 г., изм. със заповед № ОД-03-01-036 от 10.12.2015 г. на заместник-председател на Сметната палата. Одитната задача е включена в Програмата за одитната дейност на Сметната палата за 2015 г. под № 410.

1. В изпълнение на основните стратегически цели на Стратегия Европа 2020 за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж, в Националната програма за реформи на Република България (2011-2015 г.), Правителствените програми за управление и Националната програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание (2006-2015) и в съответствие с новия инструмент за по-добра координация на икономическите политики в рамките на Европейския съюз, приоритетите в сферата на образованието са насочени към засилване на европейското сътрудничество, повишаване качеството на образованието, обвързаност на образователните програми с реалните нужди на икономиката, осигуряване на равен достъп до образование и отваряне на образователната система, превръщане на България в страна на знанието и иновациите.

Политиките в областта на професионалното образование са насочени към:

- Модернизиране на образователната система, чрез провеждане на реформи в областта на училищното професионално образование за повишаване на неговото качество, привлекателност и обвързаност с пазара на труда.

- Управление на качеството на образованието. Предвидени са мерки за създаване и прилагане на системи за управление на качеството на образованието и въвеждане на инспектирането като цялостна независима експертна оценка на качеството на предоставяното училищно образование; разработване на модели за финансиране, ориентирани към резултатите от образователния процес и реализация на пазара на труда.

- Придобиване на компетентности в съответствие с пазара на труда. Предвидените мерки са: разработване на стандарти и учебни програми за придобиване на професионална квалификация съвместно с бизнеса, базирани на резултатите от учене; развитие на публично-частно партньорство в областта на професионалното образование, като средство за по-активно въвличане на бизнеса в този процес; развитие на система за външно оценяване на резултатите за придобиване на професионална квалификация с участие на заинтересованите страни; стимулиране участието на работодателите за усъвършенстване на професионалната квалификация на учителите; осигуряване на финансови, материално-технически предпоставки за формиране на практически умения, в съответствие с изискванията на пазара на труда.

- Укрепване на връзките между професионалните училища и реалния сектор, чрез осигуряване на възможности за ученици за обучение в реална среда за усвояване на практическите умения; подобряване участието на бизнеса във всички етапи от процеса на обучение.

Конкретни мерки са заложи в Националната програма за реформи на Република България, актуализирана през 2012 г., 2013 г. и 2014 г.

Дейностите за изпълнение на политиката на МОН в областта на професионалното образование се изпълняват чрез програма „Осигуряване на качеството в училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка“ от бюджета на МОН в програмен формат.

2. Отговорни за изпълнение на дейностите в МОН са дирекция „Формиране, анализ и оценка на политиките“ (дирекция „ФАОП“), дирекция „Образователни програми и образователно съдържание“ (дирекция „ОПОС“) - отдел „Професионално образование и обучение“ (отдел „ПОО“), дирекция „Организация, контрол и инспектиране“ (дирекция „ОКИ“) – отдел „Контрол и инспектиране“ (отдел КИ) и отдел „Организационни дейности“ (отдел „ОД“).

2.1. Дирекция „ФАОП“ подпомага министъра на образованието и науката при разработването и изпълнението на държавната политика, свързана с образованието и науката; изработва концепции, стратегии, програми и планове, съобразени с националната и европейската практика и с приоритетите на управленската програма на Министерския съвет; анализира ефективността от прилагането на държавните образователни стандарти и аргументира необходимостта от актуализацията им; извършва оценка на въздействието при разработването на стратегически документи; извършва анализ на резултатите от инспектирането на образователната среда; резултатите от изпълнение на програми и политики; разработва и въвежда методи за оценка на изпълнението на държавната политика в областта на образованието и науката; предлага мерки за усъвършенстване на системите на образованието и науката и др.

2.2. Отдел „ПОО“ от дирекция „ОПОС“ подпомага министъра на образованието и науката при изпълнение на държавната политика в областта на професионалното образование и обучение, в областта на професионалното обучение и ориентиране; разработва и отговаря за прилагането на Държавните образователни изисквания (ДОИ) за придобиване на квалификация по професии; разработва и внедрява учебните планове за професии и специалности и учебните програми за професионална подготовка; отговаря за разработването и прилагането на национални изпитни програми и единни критерии за държавните изпити за придобиването на професионална квалификация; отговаря за разработването и утвърждаването на държавния план-прием в държавните и общинските училища; ръководи методически дейността в системата на професионалното образование и обучение, предлага за утвърждаване програми за квалификация в системата на професионалното образование и обучение и списъка на професиите за професионално образование и обучение; осъществява взаимодействието с работодателските организации за подобряване качеството на професионалното образование; осигурява прилагането на европейските документи за развитие на професионалното образование и обучение и др. функции.

2.3. Отдел „КИ“ от дирекция „ОКИ“ разработва и апробира модели на инспектиране; предлага на министъра на образованието и науката проект на ДОИ за инспектиране, включващо национални съизмерими показатели; инспектира образователната среда, директори на училища; подпомага министъра при осъществяването на контрола върху дейността на регионалните инспекторати по образование, директорите на училища; анализира и обобщава данните от инспектирането; предлага на министъра публичен рейтинг на училищата по видове, мерки за подобряване на образователната среда и др.

2.4. Отдел „ОД“ от дирекция „ОКИ“ актуализира и поддържа регистър на държавните, общинските и частни училища и обслужващи звена; организира, координира и консултира дейностите, свързани с подготовката и утвърждаването на държавния план-прием в държавните и общинските училища; организира, координира и контролира чрез регионалните структури на министерството провеждането на приема на ученици след завършен VII клас и след завършено основно образование по Наредба № 11 от 28.03.2005 г.; информационно осигурява дейностите по държавния план-прием на учениците; събира, обработва и обобщава информация за: броя на училищата и обслужващите звена в страната; брой ученици, паралелки и групи; брой отпаднали ученици; участва в организирането и провеждането на работни съвещания и семинари с началниците на РИО; изготвя годишния обобщен доклад-анализ на дейността на РИО; мотивира необходимостта, предлага и участва в разработването на проекти на нормативни актове, свързани със системата на народната просвета.

3. Регионалните инспекторати по образованието са териториални администрации към министъра на образованието и науката за осъществяване на управление и контрол на системата на народната просвета. Координират взаимодействието между институциите в системата на народната просвета, регионалните държавни институции, неправителствените организации и регионалните структури на социалните партньори; контролират прилагането и спазването на държавни образователни изисквания от училищата и др. функции.

4. Националната агенция за професионално образование и обучение разработва и предлага на министъра на образованието и науката Списъка на професиите за професионално образование и обучение и ДОИ за придобиване на квалификация по професии.

5. В Закона за професионалното образование и обучение са регламентирани функциите на отрасловите министерства; общините; организациите на работодателите; организациите на работниците и служителите на национално равнище; браншовите синдикални организации, като социални партньори в областта на професионалното образование и обучение.

ОДИТЕН ОБХВАТ И ПОДХОД

1.Цели на одита

Извършването на одита цели:

1.1. Да се предостави на законодателната и изпълнителната власт независима и обективна оценка за ефективността на дейностите за осигуряване на качествено и ефективно професионално образование за заетост.

1.2. Да се подпомогне ръководството на МОН чрез формулиране на препоръки за подобряване на дейностите за осигуряване на качествено и ефективно професионално образование.

2.Обхват на одита

2.1. Основният въпрос на одита е:

- Осигурени ли са условия за провеждане на качествено и ефективно училищно професионално образование за потребностите на пазара на труда?

На база извършената оценка на рисковете, към основния въпрос са формулирани следните специфични въпроси:

- Стратегическите документи и нормативните актове осигуряват ли реформирането на професионалното образование и обвързването му с потребностите на пазара на труда?

- Осигурени ли са ресурсно дейностите за придобиване на професионално образование?

- Професионалното образование осигурява ли възможности за личностно развитие и кадри за икономиката с необходимата квалификация?

- Ефективна ли е системата за управление на качеството на професионалното образование и за проследяване реализацията на завършилите?

2.2. Одитът обхваща периода от 01.01.2012 г. до 31.12.2014 г. В обхвата на одита са включени процедури за преглед и анализ на стратегически документи и нормативни актове; ресурсната осигуреност; утвърждаването на държавния план-прием и реализиране на приема; осъвременяване на учебното съдържание на професионалното образование и осигуреността с ДОИ за придобиване на квалификация по професии; осигуряването на участието на браншовите и отрасловите организации на работодателите при определяне съдържанието на учебните планове и учебните програми; партньорството с работодателите и синдикалните организации при разработването на националните

изпитни програми и участието им в провеждането на държавните изпити за придобиване на професионална квалификация; провеждане на практическото обучение на учениците; изграждане на вътрешна система за осигуряване на качеството на професионалното образование; осъществяването на контролната и инспекционната дейност и мониторинг на реализацията на учениците, завършили професионално образование.

3. Одитни критерии

Използваните критерии и показатели за оценка са посочени в Приложение № 1.

4. Одитна методология

За постигане целите на одита са приложени системно-ориентираният и резултатно-ориентираният подходи.

Използвани са следните методи:

- за събиране на информация – изискване на документи; проучване и проверка на документи; систематизиране и сравнителен анализ; въпросници; формирана е нестатистическа одитна извадка от държавни и общински училища и е проведена анкета с директорите. Размерът на извадката е 53 държавни и общински училища от общо 533, или 10 на сто извадкови единици, избрани чрез систематичен подбор през определен интервал от 10 единици.

Проведена е по електронен път анкета с 220 браншови и отраслови организации на работодателите, национално представени и членове на Националния съвет за тристранно сътрудничество. Участие в анкетата е осъществено само от 18 организации на работодателите.

- за анализ на информацията - сравнителен и качествен анализ, систематизиране и обобщаване на информация; количествен анализ - тенденции, сравнения, съотношения; таблично и графично представяне на резултатите и др.

КОНСТАТАЦИИ И ОЦЕНКИ

I. Стратегически документи и нормативни актове за реформиране на професионалното образование

1. Приети и действащи стратегически документи в областта на професионалното образование

1.1. Декларацията от 29-30 ноември 2002 г. в Копенхаген поставя началото на европейската стратегия за засилване на европейското сътрудничество в областта на професионалното образование и обучение (ПОО), известна като „процеса от Копенхаген“. Европейският съвет поставя като стратегическа цел пред ЕС да стане най-динамичната икономика в света, базирана на знанието.¹

Глобалната перспектива за ПОО до 2020 г., приета в комюникето от Брюж, предвижда европейските системи за ПОО да станат по-привлекателни, приложими, насочени в по-голяма степен към професионалното развитие, по-иновативни, достъпни и гъвкави.²

Отправени са три препоръки на Европейския парламент и на Съвета до държавите-членки за създаване на:

- Европейска квалификационна рамка за обучение през целия живот;³
- Европейска система за кредити в професионалното образование и обучение (ECVET)⁴;

¹ http://www.cpobg.com/docs/c_009.pdf

² http://ec.europa.eu/education/policy/vocational-policy/doc/brugescom_bg.pdf

³ <https://www.mon.bg/?h=downloadFile&fileId=1999> от 23 април 2008 г.

⁴ <https://www.mon.bg/?h=downloadFile&fileId=2002> от 18 юни 2009 г.

- Европейска референтна рамка за осигуряване на качество в професионалното образование и обучение (EQAVET).⁵

Стратегия за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж „ЕВРОПА 2020“⁶ е важен европейски стратегически документ, одобрена от държавните и правителствените ръководители на страните от ЕС през юни 2010 г.

Растеж и заетост е основната цел на Стратегията за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж „Европа 2020“⁷ на ЕС. Три от петте водещи цели на „Европа 2020“ пряко свързани с професионалното образование са заетост за 75 % от населението на възраст 20-64 години; дял на преждевременно напусналите училище под 10 %; дял на младото поколение със завършено висше образование от най-малко 40 %.

Национална програма за развитие: БЪЛГАРИЯ 2020⁸ е водещият стратегически и програмен документ, който конкретизира целите на политиките за развитие на страната до 2020 г. Основната цел на НПП БГ2020 е постигането на качествен и балансиран дългосрочен икономически растеж. Една от трите цели на националната програма за развитие във връзка с професионалното образование е повишаване на жизнения стандарт чрез конкурентоспособно образование и обучение, създаване на условия за качествена заетост и социално включване. Приоритет е подобряване на достъпа и повишаване на качеството на образованието и обучението и качествените характеристики на работната сила. Основната цел на този приоритет е формирането и повишаването на качеството на човешкия капитал в България във всичките му измерения.

Национална програма за реформи ЕВРОПА 2020, одобрена и ежегодно актуализирана от Министерския съвет, е разработена в рамките на Европейския семестър и адресира препоръките в заключенията на Годишния преглед на растежа. Приоритетните области на Националната програма за реформи (2011–2015 г.) са: конкурентоспособна младеж и по-добра бизнес среда. Мерките в актуализираната програма са насочени към преодоляване на предизвикателства пред растежа и към достигане на националните цели за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж, които съвпадат с приоритетите на Стратегията за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж „ЕВРОПА 2020“.

Целите на стратегическите документи на национално ниво съответстват на целите на приетите европейски документи.

Множество стратегически документи на национално ниво предвиждат разработването и приемането на документи, необходимостта от които е резултат от приети и действащи европейски стратегически документи.

1.2. Програмата на правителството на европейското развитие на България (2009-2013) съдържа ясни и точни цели в областта на ПОО, свързани с подобряване на връзката на образованието и обучението с потребностите на пазара на труда, качеството и достъпа до образование. Програмата на правителството Държавност, развитие, справедливост съдържа ясно и точно конкретно формулирана приоритетна област - Равен достъп до качествено образование и професионална подготовка.⁹ Действащата Програма на правителството за стабилно развитие на Република България съдържа повече на брой основни и конкретни цели и мерки в областта на ПОО.¹⁰

Целите на задължителните правителствени програми по смисъла на чл. 20, ал. 3 от Закона за администрацията са обвързани с целите на водещите национални стратегически документи в областта на образованието.

⁵ <https://www.mon.bg/?h=downloadFile&fileId=2000> от 18 юни 2009 г.

⁶ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:BG:PDF>

⁷ Одобрена от държавните и правителствените ръководители на страните от ЕС през юни 2010 г., съобщение на комисията „Европа 2020“ от 03.03.2010 г.

⁸ Приета с Решение № 1057 на Министерския съвет от 20.12.2012 г.

⁹ За периода 2013-2014 г.

¹⁰ От 2014 г.

1.3. Едновременно действат две програми в областта на образованието - Национална програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка (2006 – 2015 г.),¹¹ приета с Решение на Народното събрание от 07.06.2006 г. по силата на разпоредбата на чл. 34, ал. 1 от ЗНП и Програмата за развитие на образованието, науката и младежките политики в Република България (2009-2013 г.) с план за действие,¹² за която няма законово изискване и формален акт на приемане. Националната програма съдържа по-ясно формулирани цели и по-обща мерки и дейности. Програмата за развитие има повече на брой и по-общо формулирани цели, но включва по-конкретни мерки.

Годишна цел на МОН за 2013 г. и 2014 г. е повишаване на привлекателността и подобряване на качеството на професионалното образование, като през 2014 г. включва дейност приемане на Концепция за развитие на професионалното образование.¹³ Със заповед на министъра на образованието и науката е определена междуведомствена група за обсъждане на проект на Концепция за развитието на професионалното образование и разработване на план за действие и финансово осигуряване на реформирането на професионалното образование.¹⁴ Разработената концепция е утвърдена от министъра на образованието и науката и са дадени указания да се публикува за обществено обсъждане като Стратегия, без да е спазена цялостната регламентация на процеса за стратегическо планиране.

Приетата от МС в края на одитирания период Стратегия за развитие на ПОО в Република България (2015-2020)¹⁵ не съдържа всички елементи от препоръчителната структура в Методологията за стратегическо планиране в Република България. Липсват мисия, визия и стратегическа цел.

Професионалното образование за одитирания период се извършва без собствена стратегия, поради липсата на изрично законова разпоредба или друго нормативно изискване за приемане. Отсъствието на визия в приетата стратегия води до липсата на ясно формулирана насока за бъдещото развитие на професионалното образование и желани промени след изтичането на периода на стратегията. Непосочването на стратегическа цел или цели прави неясен крайния резултат от провежданите политики и връзката с потребностите на пазара на труда.

Едновременното действие на две програми за развитие на образованието и три правителствени програми в нееднаква степен отразява спецификата на ПОО.

Причината за допуснатите съществени несъответствия в структурата на Стратегията за развитие на професионалното образование, са свързани с липсата на цялостна регламентация в МОН на утвърдени и действащи вътрешни правила и процедури за разработване и съгласуване на стратегически документи.¹⁶ Отговорностите на отдел „ПДКО“ от дирекция „ФАОП“ за изработване на стратегии, съобразени с националната и европейската практика и с приоритетите на управленската програма на Министерския съвет,¹⁷ при изпълнението на годишните цели на МОН за 2014 г. са прехвърлени в оперативен порядък на експертите от отдел „ПОО“ в дирекция „ОПОС“. Индивидуалните работни планове на експертите от дирекция „ФАОП“ и дирекция „ОПОС“ не включват участие в работни групи за разработване на Стратегия за развитието на професионално образование.¹⁸

¹¹ <http://www.mon.bg/?h=downloadFile&fileId=2049>

¹² <http://mon.bg/?go=page&pageId=74&subpageId=143>

¹³ <http://www.mon.bg/?h=downloadFile&fileId=2024>, <http://www.mon.bg/?h=downloadFile&fileId=2023>, <http://www.mon.bg/?h=downloadFile&fileId=5478>,

¹⁴ Одитно доказателство № 1

¹⁵ <http://www.mon.bg/?go=page&pageId=74&subpageId=143>

¹⁶ Одитно доказателство № 1

¹⁷ Чл. 40, т. 2 от УПМОН

¹⁸ Одитно доказателство № 2

2. Нормативна осигуреност на професионалното образование

2.1. През одитирания период в множество национални стратегически документи и програмите на правителството са предвидени законодателни промени в предучилищното и училищното образование, в т.ч. и в професионалното образование и обучение. За постигане на целите са залагани и редувани непоследователни мерки и дейности - от разработването и приемането на нов Закон за предучилищното и училищното образование до актуализация на проекта на нов закон за училищното образование. По отношение на професионалното образование – от приемането на нов Закон за професионалното образование до изготвянето на промени в Закона за професионалното образование и обучение.

В резултат на липсата на устойчивост в залаганите мерки и дейности през одитирания период не е изпълнена заложената мярка за приемане на нов Закон за училищното образование.

Постоянна критика на Съвета на ЕС относно изпълнението на Националната програма за реформи на България за 2012 г., 2013 г. и 2014 г. в областта на образованието е неприемането на Закона за предучилищното и училищното образование и отправяне на препоръка за приемането му.¹⁹

Законът е приет и обнародван през м. октомври 2015 г. и влиза в сила от 01.08.2016 г.

Забавена е актуализацията на ЗПОО и хармонизирането му с европейското законодателство като разширяване на функциите на организациите на работодателите и браншовите и отрасловите организации на работодателите е извършено през месец юли 2014 г.

2.2. В разпоредбите на ЗПОО се предвижда издаването от министъра на образованието и науката на шест наредби, от които за три задължението за издаването им възниква през 2014 г. През одитирания период в законово предвидения срок е издадена само Наредбата за условията и реда за валидиране на професионални знания, умения и компетентности. След законово регламентирания срок са издадени две наредби - Наредба за осигуряване на качеството в професионалното образование и обучение и Наредба за условията и реда за провеждане на обучение чрез работа (дуално обучение).²⁰

В процес на подготовка е разработването на Наредба за условията и реда за присъждане, натрупване и трансфер на кредити, издаването на която е обвързано с издаването на Наредбата за валидиране на професионални знания, умения и компетентности и разработване на Държавни образователни изисквания (ДОИ) за придобиване на квалификация по професии на база „единица резултати от учене“ и обвързване на кредитите в системата на професионалното образование и обучение с кредитите в системата на висшето образование. Няма изготвен първоначален проект на наредба за условията и реда за организацията и финансирането на практическото обучение, задължението за издаването на която възниква през 2002 г., преди одитирания период.²¹

Неприемането, несвоевременното приемане и актуализиране на предвидените нормативни актове в областта на средното образование води до забавяне на реформите в образователната система, в т.ч. и на професионалното образование и влияе върху неговото качество и ефективност.

Причината е непоследователността на мерките и дейностите в правителствените програми за постигане на целите в областта на образованието

¹⁹ <http://www.minfin.bg/bg/page/867>

²⁰ Одитно доказателство № 3

²¹ Одитно доказателство № 1

2.3. В състава на работните групи за разработване на наредби за дуалното обучение, за качеството на ПОО и за валидиране не са включени представители на всички национално представени организации на работодателите. Например, няма представители на Конфедерация на работодателите и индустриалците в България (КРИБ).

Не са предприети действия от МОН за изготвяне на вътрешни правила и процедури за разработване на нормативни актове в МОН, които подробно да описват процеса по инициране, разработване и съгласуване на проектите на подзаконовни нормативни актове с определяне на отговорни структурни звена, лица и срокове.²²

Липсата на вътрешни правила и процедури за разработване на подзаконовни нормативни актове в МОН, затруднява и забавя изпълнението на законовото задължение на министъра на образованието и науката за издаване на наредби по конкретни законови разпоредби и не осигурява прозрачност на участието на представителите на организациите на работодателите при разработването на подзаконовите нормативни актове. Съществува риск от неосигуряване на необходимите предпоставки за повишаване качеството на ПОО.

II. Ресурсна осигуреност на дейностите за придобиване на професионално образование

1. Система за финансиране на професионалното образование

1.1. Финансирането на държавните и общинските училища се осъществява със средства от няколко източника - основно от държавния бюджет на основата на единни разходни стандарти, от осигуряването допълнително финансиране на политики и мерки за равен достъп до качествено образование чрез Национални програми за развитие на средното образование, които ежегодно след предложение от министъра на образованието и науката, се одобряват с решение от МС и чрез усвояване на средства от структурните фондове на Европейския съюз за целите на образованието.

Единният разходен стандарт обединява разходите за персонал и за издръжка, свързани с обучението на един ученик/едно дете. Въведен е с цел постигане на образователната политика и компенсирание на естествените неравенства в достъпа до образование - идентифициране на обективните фактори (географски, структурни, демографски), водещи до неравенства в достъпа и качеството на образованието (селски, планински, гранични, слабо населени или селищно-разпръснати общини); очертаване на връзката на тези фактори с необходимостта от по-високо (или по-ниско) финансиране на разходите.

Първостепенните разпоредители с бюджет разпределят средствата, получени по единни разходни стандарти, между училищата, детските градини и обслужващите звена въз основа на формули за всяка отделна дейност.²³

Процесът по регулиране на финансирането продължава с:

- утвърждаването ежегодно от министъра на образованието и науката формули за разпределение на средствата, получени по единни разходни стандарти между училищата и обслужващите звена, второстепенни разпоредители с бюджет към министъра на образованието и науката и правила за промени в разпределението на средствата между училища и обслужващи звена при изменение компонентите на формулата;

- информация за разпределението на средствата конкретно по училища и обслужващи звена и по компоненти на формулите утвърдени от министъра на образованието и науката;

- разяснения и указания от министърът на образованието и науката и министърът на финансите относно разработването и прилагането на формулите за разпределение на средствата, получени от първостепенните разпоредители с бюджет по единни разходни

²² Одитно доказателство № 1

²³ чл. 41а, ал. 2 от ЗНП

стандарти, както и по отношение утвърждаването на бюджетите на училищата и изпълнението на разходите.²⁴

Функция "Образование" от единните разходни стандарти, дейност - "Професионални училища, професионални гимназии и паралелки за професионална квалификация в СОУ и в гимназии" (дневна форма на обучение) включва: Транспорт; Селско, горско, рибно стопанство и ветеринарна медицина; Физически науки, информатика, техника, здравеопазване, опазване на околната среда, производство и преработка, архитектура и строителство; Услуги за личността; Стопанско управление и администрация и социални услуги; Изобразителни изкуства, дизайн, художествени занаяти.

1.1.1. Размерът на средствата по единните разходни стандарти и броят на учениците е представен в таблица № 1.²⁵

Таблица № 1

Година	Брой ученици	Хил. лв.
2012 г.	120 494	187 148
2013 г.	112 131	185 527
2014 г.	108 032	184 537
Общо:	340 657	557 213

Източник: МОН

През одитирания период намаляват средствата за финансиране на професионалното образование,²⁶ въпреки ежегодното увеличаване размера на единните разходни стандарти, определени със съответните РМС. Причината е намаляването на броят на учениците, за които е предназначено това финансиране.

В таблици № 2 и № 3 е показан размерът на единните разходни стандарти и темпът на нарастване през одитирания период.

Таблица № 2

Информация за средствата, за финансиране на професионалното образование на учениците - по единни разходни стандарти					
Функция "Образование", дейност - "Професионални училища, професионални гимназии и паралелки за професионална квалификация в СОУ и в гимназии" (дневна форма на обучение)	Единен разходен стандарт в лева (натурален показател - ученик), към дата:				
	01.01.2012 г. РМС 805/04.11.2011 г.	01.01.2013 г. РМС 20/10.01.2013 г.	01.01.2014 г. РМС 658/31.10.2013 г.	01.09.2014 г. РМС 533/22.07.2014 г.	01.01.2015 г. РМС 801/03.12.2014 г.
1 Транспорт	2 011	2 142	2 200	2 218	2 225
2 Селско, горско, рибно стопанство и ветеринарна медицина	1 926	2 052	2 107	2 124	2 133
3 Физически науки, информатика, техника, здравеопазване, опазване на околната среда, производство и преработка, архитектура и строителство	1 551	1 653	1 700	1 714	1 717
4 Услуги за личността	1 391	1 483	1 523	1 535	1 543
5 Стопанско управление и администрация и социални услуги	1 253	1 335	1 370	1 381	1 384
6 Изобразителни изкуства, дизайн, художествени занаяти	2 187	2 320	2 350	2 369	2 382

Източник: МОН

Данните, отнасящи се до единните разходни стандарти, показват увеличение в размера, като за периода от 2012 г. до 2014 г. то е средно 9,08 на сто. С най-висок процент е увеличен стандартът за „Физически науки, информатика, техника, здравеопазване, опазване на околната среда, производство и преработка, архитектура и строителство“ – 9,51 на сто, а с най-нисък „Изобразителни изкуства, дизайн, художествени занаяти“ – 7,68 на сто.

²⁴ <http://mon.bg/?go=page&pageId=9&subpageId=66>

²⁵ Одитно доказателство № 4

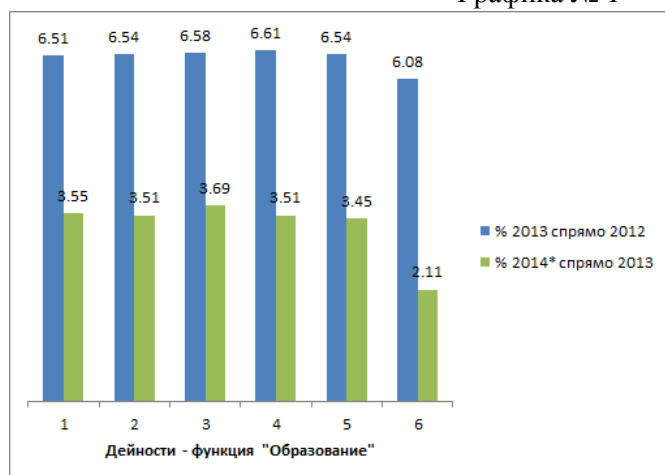
²⁶ Функция "Образование", дейност - "Професионални училища, професионални гимназии и паралелки за професионална квалификация в СОУ и в гимназии" (дневна форма на обучение) от единните разходни стандарти

Таблица № 3

Процент на изменението в единните разходни стандарти през одитирания период, спрямо техните предходни			
Функция "Образование", дейност - "Професионални училища, професионални гимназии и паралелки за професионална квалификация в СОУ и в гимназии" (дневна форма на обучение)	% 2013 спрямо 2012	% 2014* спрямо 2013	за одитирания период % 2014* спрямо 2012
1 Транспорт	6,51	3,55	9,33
2 Селско, горско, рибно стопанство и ветеринарна медицина	6,54	3,51	9,32
3 Физически науки, информатика, техника, здравеопазване, опазване на околната среда, производство и преработка, архитектура и строителство	6,58	3,69	9,51
4 Услуги за личността	6,61	3,51	9,38
5 Стопанско управление и администрация и социални услуги	6,54	3,45	9,27
6 Изобразителни изкуства, дизайн, художествени занаяти	6,08	2,11	7,68
средно	6,48	3,30	9,08

* С изменението от РМС № 533/22.07.2014 г.

Графика № 1



През одитирания период се наблюдава тенденция на намаляване на темпа на растеж на единните разходни стандарти, въпреки увеличението им в абсолютни стойности, т.е. ако през 2013 г., сравнена с 2012 г. средно увеличението е 6,48 на сто, то 2014 г. сравнена с 2013 г. средно е само 3,30 на сто (Графика № 1).

Източник: МОН²⁷

През одитирания период единните разходни стандарти не са обвързани с качеството на професионалното образование.²⁸ Актуализиране на единните разходни стандарти, които да отчитат не само броя на учениците, но и качеството на осъществяваната професионална подготовка е предвидено като дейност от мерките за реализация в приетата през 2014 г. Стратегия за развитие на професионалното образование и обучение.

Освен средствата по единните разходни стандарти за финансиране на професионалното образование са предоставяни средства по национални програми за развитие на училищното образование - за подобряване на материално-техническата база, образователно-възпитателния процес и квалификацията на кадрите, както и средства по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ (ОП „РЧР“).²⁹

През одитирания период е постигнато нарастване размера на единните разходни стандарти за издръжка на учениците от държавните и общински професионални училища. Осигурени са и средства по национални програми за развитие на училищното образование и от структурните фондове на Европейския съюз. Намаляващият темп на нарастване размера на единните разходни стандарти и липсата на система, която да обвързва финансирането с качеството на професионалното образование не подпомага процеса на модернизиране на професионалното образование и се дължи на неразвитата система за оценяване на качеството на професионалното образование.

²⁷ Одитно доказателство № 4

²⁸ Одитно доказателство № 3

²⁹ Проекти „Управление за ефективно професионално образование“, „Ученически и студентски практики“, „Усъвършенстване на системата за инспектиране“ и др.

1.2. Регулирането на обществените отношения, свързани с осигуряване на правото на професионално образование и обучение на гражданите, съобразно личните им интереси и възможности се регулира от ЗПОО. Професионална квалификация се придобива след полагане на държавни зрелостни изпити за завършване на средно образование и изпити за придобиване на професионална квалификация и съответно се удостоверява с диплома за завършено средно образование,³⁰ свидетелство за професионална квалификация, свидетелство за правоспособност.³⁰

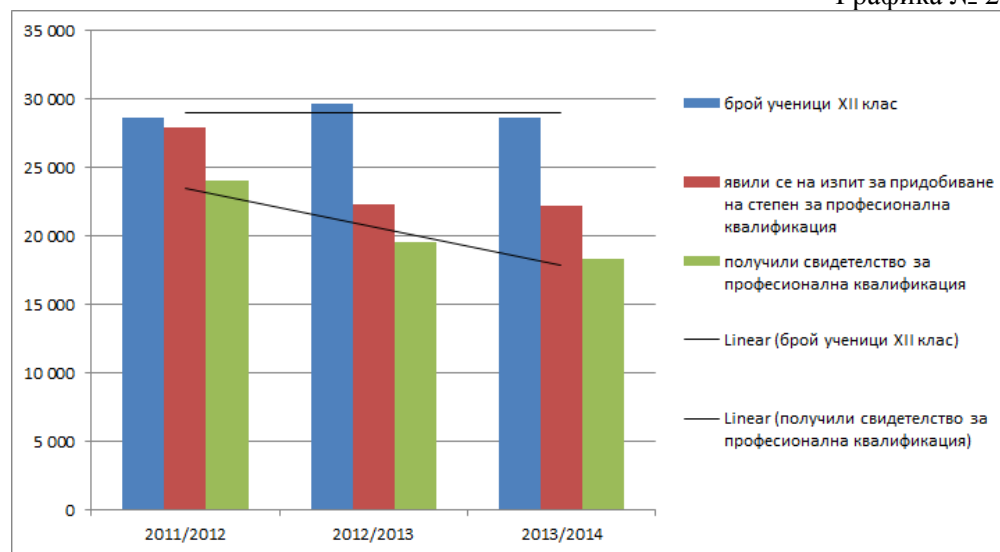
В таблица № 4 и графика № 2 са представени данни за броя на учениците в XII клас в професионалните училища и професионалните гимназии и получилите свидетелства за професионална квалификация, както и тенденцията на намаляването на броя ученици, получили свидетелство за професионална квалификация за одитирания период.³¹

Таблица № 4

Справка относно учениците получили свидетелство за професионална квалификация (чл. 38, ал. 1, т. 2 от ЗПОО)							
учебна година (одитиран период)	брой ученици XII клас	Получили диплома за средно образование	явили се на изпит за придобиване на степен за професионална квалификация	получили свидетелство за професионална квалификация	отношение на колона 3 към колона 2	отношение на колона 4 към колона 2	отношение на колона 5 към колона 2
1	2	3	4	5	6	7	8
2011/2012	28 660	27 661	27 956	24 046	96.51%	97.54%	83.90%
2012/2013	29 700	25 653	22 273	19 608	86.37%	74.99%	66.02%
2013/2014	28 620	23 689	22 197	18 378	82.77%	77.56%	64.21%
общо	86 980	77 006	72 426	62 032	88.53%	83.27%	71.32%

Източник: МОН

Графика № 2



Източник: МОН

За трите учебни години общо учениците в професионалните училища и професионалните гимназии в XII клас са 86 980, от които с диплома за средно образование са 77 006, а със свидетелство за професионална квалификация - 62 032. Явна е тенденцията, в професионалното образование, за намаляване на броя, както на получилите диплома за средно образование, така и на явилите се на изпит за придобиване на степен за професионална квалификация и на получилите свидетелство за професионална квалификация. За одитирания период, спрямо завършилите XII клас ученици, относителният дял на получилите диплома е средно 88,53 на сто; на явилите се на изпит за придобиване на степен за професионална квалификация – 83,27 на сто и на получилите

³⁰ Издавано за професии, упражняването на които изисква правоспособност, включително и за упражняване на регулирани професии

³¹ Одитно доказателство № 5

свидетелство за придобиване на професионална квалификация – 71,32 на сто. Най-значително е намалението за учебната 2013/2014 г., където получените свидетелство за професионална квалификация спрямо броя на учениците в XII клас е 64,21 на сто, или 36 от всеки 100 ученици не придобиват степен на професионална квалификация.

Ежегодно чрез бюджета на МОН са предоставяни средства от различни източници за издръжката на учениците, обучавани в професионалното образование. Намаляването на броя на получаващите професионално образование и обучение чрез придобиване на професионална квалификация води до неефективно и неефикасно разходване на средствата за тяхната издръжка при осъществяване на обучението.

Темпът на намаляване броя на получаващите професионално образование и обучение чрез придобиване на професионална квалификация е процес, дължащ се на различни по характер причини, като липса на интерес към този тип образование, очаквания за нископлатен и непрестижен труд, регионално и демографско развитие, социални, микро и макроикономически фактори, глобализация и адекватна реакция на отговорните институции.

2. Модернизиране на материално-техническата база на професионалните училища

2.1. За осигуряване на качествено професионално образование е необходимо обединяване на усилията на централната власт и на заинтересованите стопански организации. Подобряването на сътрудничеството за модернизирането на професионалното образование между държавата и бизнеса осигурява условия за повишаване качеството на професионалната подготовка. В голяма част от професионалните гимназии материално-техническата база е морално и физически остаряла.³²

Национална програма „Модернизиране на системата за професионално образование“ е една от националните програми за развитие на средното образование, одобрена с РМС³³, на основание постановлението за изпълнение на държавния бюджет на Република България, по предложение на министъра на образованието и науката. Насочена е главно към обновяване на специализираното оборудване на учебни кабинети, лаборатории и работилници в професионалните гимназии, в съответствие с развиващите се съвременни нови производствени технологии, както и осигуряване на възможности за провеждане на практическо обучение в реална работна среда.

Бюджетът на програмата е в размер на 2 млн. лв. за 2012 г. и по 3 млн. лв. за 2013 г. и 2014 г. За трите години са финансирани общо 100 от 179 кандидатствали училища. Общият размер на одобреното финансиране е в размер на 8 133 827 лв., а средствата вложени от работодателите под формата на съфинансиране (каквито са изискванията на програмата - предварителен договор със стопанска организация) са 1 164 570 лв. В резултат от реализирането на проектите по програмата са осъществени дейности, отнасящи се за 7 735 ученици.³⁴

Относителният дял на кандидатствалите с проекти от общия брой на училищата за съответната година е 14,58 на сто за 2012 г., 13,14 на сто за 2013 г. и 18,68 на сто за 2014 г., или средно за тригодишния период 15,47 на сто. Одобрените за финансиране проекти спрямо общия брой на училищата по години е 6,65 на сто, съответно 9,28 на сто и 10 на сто или средно 8,64 на сто.

Възприетият подход е добра практика за модернизиране на системата за професионално образование, чрез подобряване на материално-техническата база за подготовка на учениците. Увеличаването на бюджета и предприемането на допълнителни мерки от МОН, заедно с други институции, като активна страна за информиране и

³² НП „Модернизиране на системата за професионално образование“

³³ Решения на МС № 310 от 20.04.2012 г., № 203 от 29.03.2013 г., № 221 от 23.04.2014 г.

³⁴ Одитно доказателство № 6

стимулиране участието на работодателите, има потенциал за обхващане на по-голям брой училища и ученици.

Изпълнението на програмата се отчита ежегодно, като отчетът се помества на интернет страницата на МОН.³⁵ За 2012 г. и 2014 г. данните са ограничени до броя на постъпилите за кандидатстване проекти и съответно броя на финансираните. За 2013 г. са посочени и постигнати следните резултати:

- реконструирани и модернизирани кабинети и рехабилитация;
- провеждане на практика с модерна техника и технология, отговаряща на съвременните изисквания на пазара на труда;
- осигуряване на условия за проява на творчество и самостоятелност на учениците;
- адаптиране на професионалното обучение на учителите-специалисти в съответствие със съвременните технологии;
- повишаване мотивацията на учениците за пълноценно участие в учебния процес и за бъдеща професионална реализация.

Отчетените резултати не дават достатъчна представа за изпълнението и ефекта от програмата.

2.2. От направената анкета с директорите на професионални гимназии и училища с професионални паралелки в страната на въпроса участват ли работодатели в обновяването на материално-техническата база на училището, 7 от тях дават положителен отговор.³⁶

От участвалите в анкетата проведена с работодателите на въпроса участват ли в обновяването на материално-техническата база на училищата в системата на професионалното образование, положителен отговор дават 7 организации, а останалите 10 - отрицателен.³⁷

Незначителният брой професионални училища, обхванати и финансирани от програмата и неактивното сътрудничество с организациите на работодателите в обновяване на материално-техническата база на професионалните училища не създава предпоставки за подобряване модернизиранието на учебната база на училищата и качеството на професионалната подготовка на учениците.

Причината е в недостатъчния бюджет на програмата, ограничен в размер на около 3 млн. лв. годишно.

3. Възрастова структура и квалификация на учителите по професионална подготовка

3.1. Решаващо условие за качественото професионално образование е подготвеността на педагогическите кадри, тяхното обучение и квалификация, както и свързаните с това политики, съответстващи на динамично променящите се социални и икономически условия.

Развитието на професионалните компетентности на педагогическите кадри се осъществява чрез продължаваща квалификация: за придобиване на нови фундаментални знания и умения в конкретната област на преподаване; при промени на съществуващите или въвеждане на нови ДОИ за придобиване на квалификация по професии; за повишаване на методическата подготовка и усвояване на новости в преподаването.

Законът за народната просвета регламентира възможността на учителите и на директорите да се осигуряват условия за повишаване на квалификацията им, като държавата създава условия за кариерно развитие на учителите и възпитателите.³⁸ Министерството на образованието и науката участва във формирането на държавната

³⁵ Отчети за изпълнение на националните програми за развитие на средното образование 2012 г., 2013 г. и 2014 г. – www.mon.bg

³⁶ Одитно доказателство № 7

³⁷ Одитно доказателство № 8

³⁸ Чл. 39, ал. 4 и чл. 123, ал. 4 от ЗНП

политика, като разработва програми за квалификация на кадрите в системата на народната просвета.³⁹

Редът и условията в системата на народната просвета за повишаване на квалификацията и придобиване на професионално-квалификационни степени от педагогическите кадри, както и тяхното професионално развитие, са определени с подзаконов нормативен акт от 1996 г.⁴⁰

В таблица № 5 е представена информация за проведените през одитирания период обучения на учители по професионална подготовка по професионални направления и специалности.⁴¹

Таблица № 5

Година	Професионално направление от СППОО	Специалности/теми на обучение
2012	-	-
2013	-	-
2014	Машиностроене, металообработване и металургия	Мехатроника
	Моторни превозни средства, кораби и въздухоплавателни средства	Автомобилна мехатроника
	Електротехника и енергетика	Възобновяеми енергийни източници модул 1 и 2
	Хранителни технологии	Контрол на качеството и безопасност на храни и напитки
	Архитектура, урбанизъм и геодезия	Ползване в урочната работа на програмния продукти „AutoCAD“
Строителство		

Източник: МОН

Данните показват, че не е извършвано обучение по професионална подготовка през 2012 г. и 2013 г. Незначителен е броят на професионалните направления, по които са проведени четири обучения на учителите по професионална подготовка за повишаване на тяхната квалификация през 2014 г.⁴²

През одитирания период не са планирани и провеждани обучения в областта на професионалното образование по проект „Квалификация на педагогическите специалисти“, реализиран по ОП „РЧР“.⁴³

През 2009 г. е сключено рамково споразумение между МОН и национално представителните организации на работодателите. Една от съвместните дейности, включена в рамковото споразумение е обучение и квалификация на учителите и преподавателите.⁴⁴

Законов регламент за участие на браншовите и отрасловите организации на работодателите за участие в обучение на учители и обучаващи е въведен с промяна на ЗПОО през 2014 г., такива към момента на одита не са планирани.⁴⁵

От направената анкета с директорите на професионални гимназии и училища с професионални паралелки на въпроса осъществяват ли сътрудничество с браншовите и

³⁹ Чл. 142, ал. 2, т. 3 от Правилник за прилагане на закона за народната просвета

⁴⁰ Наредба № 5 от 1996 г. за условията за повишаване квалификацията на педагогическите кадри в системата на народната просвета и реда за придобиване на професионално-квалификационни степени

⁴¹ Одитно доказателство № 6

⁴² Одитно доказателство № 6

⁴³ Одитно доказателство № 6

⁴⁴ Одитно доказателство № 3

⁴⁵ ДВ бр. 61 от 25 юли 2014 г.

отрасловите организации на работодателите за обучение и квалификация, само 8 от тях дават положителен отговор, а 42 - отрицателен.⁴⁶

От проведена анкета с браншовите и отрасловите организации на работодателите на въпроса участват ли в обучение на учителите, 6 дават положителен отговор, а 11 – отрицателен.⁴⁷

Резултатите от анкетите показват ниска степен на сътрудничество между училищата и браншовите и отрасловите организации на работодателите за обучение и квалификация на учителите.

Повишаването на квалификацията чрез малкия брой проведени обучения на учителите по професионална подготовка през одитирания период, слабото сътрудничество с браншовите и отрасловите организации на работодателите, не създава предпоставки за повишаване качеството на образованието.

3.2. В таблица № 6 е представена възрастова структура на учителите в професионалните училища.⁴⁸

Таблица № 6

учебна година	до 34 години	от 35 до 54 години	над 55 години	общо
2011/2012 г.	1 009	6 098	2 613	9 720
2012/2013 г.	815	5 746	2 633	9 194
2013/2014 г.	690	5 404	2 747	8 841

Източник: МОН

Данните показват наличие на тенденция, изразяваща се в намаляване дела на педагогическите кадри във възрастовите граници до 34 години и от 34 до 54 години, както и увеличаване дела на учителите на възраст над 55 години. Намалява и общият брой на учителите, изразен предимно в ниските възрастови групи.

Увеличаването на броя на учителите в по-голяма възрастова група и намаляване броя на младите учители, поражда риск за осигуреността с подготвени педагогически кадри в системата на професионалното образование през следващите години.

Липсва система за подобряване качеството на обучението по професионална подготовка, възможностите за кариерно развитие на учителите и стимулиране включването на млади специалисти като учители по професионална подготовка в системата на професионалното образование.

III. Професионално образование за осигуряване на възможност за личностно развитие и кадри за икономиката с необходимата квалификация

1. Балансираност на държавния план-прием с търсенето на учениците и потребностите на пазара на труда

1.1. Институциите в системата на училищното професионално образование и обучение са професионалните училища, професионалните гимназии, училищата по изкуствата и спортните училища.⁴⁹ Освен тези институции, ЗПОО⁵⁰ дава право за осъществяване на обучение за придобиване на професионална квалификация и на училища в системата на общото образование - прогимназиални, основни, средни общообразователни, специални училища, гимназии и профилирани гимназии в отделни паралелки в тях, въз основа на заповед на министъра на образованието и науката, ако отговарят на условията, определени с държавните образователни изисквания.

⁴⁶ Одитно доказателство № 7

⁴⁷ Одитно доказателство № 8

⁴⁸ Одитно доказателство № 6

⁴⁹ Чл. 18 от ЗПОО

⁵⁰ Чл. 9 ал. 1, т. 1, 2 и 3 от ЗПОО

1.1.1. В таблица № 7 са представени броят и вида на училищата, осъществяващи професионално образование:⁵¹

Таблица № 7

Училища по чл. 26, ал. 1 от ЗНП	2012/2013	2013/2014	2014/2015
ПУ	-	-	-
ПГ	388	380	372
Спортни	18	18	18
ОУ	11	11	11
СОУ	58	58	60
Гимназии	1	2	4
Профилирани гимназии	3	3	3
Специални	51	54	59
Общо	530	526	527

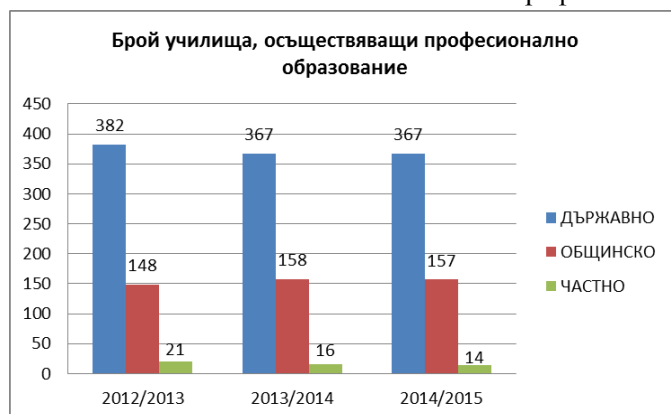
Източник: МОН

на собственост:⁵³

От общия брой училища по чл. 26, ал. 1 от ЗНП, в които се осъществява професионално образование, професионалните гимназии представляват 71 на сто, следвани от средните общообразователни училища с професионални паралелки - 10 на сто, и специалните училища - 8 на сто от всички училища с професионални паралелки.⁵²

В графика № 3 е представен броят на училищата, предоставящи професионално образование, според вида

Графика № 3



Източник: МОН

Съгласно разпоредбите на чл. 10 от ЗНП, училищата според вида на собственост са държавни, общински и частни.

Най-голям е броят на държавните училища, предоставящи професионално образование, следвани от общинските и частните училища. Данните показват намаляване броя на държавните и частните училища и увеличаване броя на общинските училища.

Въпреки високия относителен дял на професионалните гимназии, се запазва висок относителен дял и на СОУ с професионални паралелки, поради законово предвиденото право за осъществяване на професионално обучение за придобиване на професионална квалификация.

Професионалното образование приоритетно се извършва в държавни професионални гимназии и училища с професионални паралелки. Бавното увеличаване броя на общинските училища при условията на намаляване броя на държавните училища с професионални паралелки е индикатор за забавяне при реализирането на мерките за поетапно предоставяне на правомощия на местните власти.

1.1.2. От държавните училища с професионални паралелки най-голям е броят им в София-град - 34, следват Пловдив - 31 и Плевен - 26, най-малък е в област Бургас - 5 и по 6 - в областите Видин, Габрово и Смолян.

От общинските училища с професионални паралелки най-голям е броят им в област Бургас -18, следвани от област Варна - 14 и област Враца - 10 училища. По една общинска професионална гимназия или училище с професионална паралелка има в областите Русе и Търговище.^{54, 55}

⁵¹ Одитно доказателство № 9

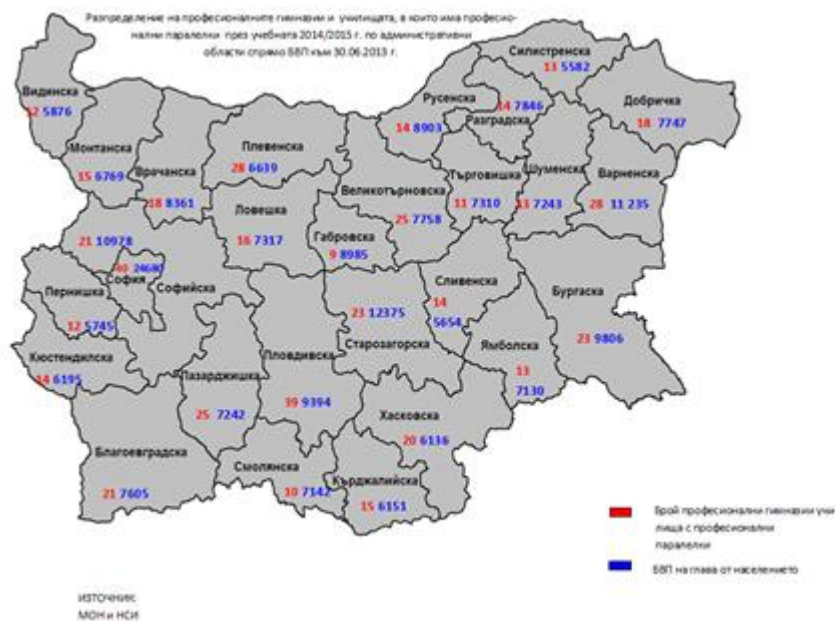
⁵² Приложение № 2

⁵³ Одитно доказателство № 9

⁵⁴ Одитно доказателство № 8

1.1.3. Социално-икономическите характеристики на административните области не оказват влияние върху броя и разпределението на професионалните гимназии и училищата с професионални паралелки.

Разположението на държавните и общинските училища с професионални паралелки по области на територията на страната, спрямо БВП на глава от населението е както следва:⁵⁶



Поддържа се приблизително еднакъв брой училища в области, които се характеризират с голямо различие в стойностите на социалноикономическите характеристики, отразени в БВП на глава от населението за административната област.

Съществуващата мрежа от професионални гимназии и училища с професионални паралелки не е съобразена и обвързана със социално-икономическите характеристики на региона.

Наличието на професионални гимназии и училища с професионални паралелки във всички административни области е гаранция за осигурената възможност за получаване на професионално образование от учениците на територията на цялата страна.

1.2. Професионалното образование в държавните и общинските училища се организира с държавен план-прием, който се утвърждава по училища и професии за всяка учебна година.⁵⁷ Съгласно Устройствения правилник на МОН функциите на две дирекции включват дейности, свързани с държавния план-прием. Дирекция „ОПОС“ е отговорна за разработването и утвърждаването на държавния план-прием в държавните и общински училища.⁵⁸ Дирекция „ОКИ“ организира, координира и консултира дейностите, свързани с подготовката и утвърждаването на държавния план-прием в държавните и общинските училища; организира и координира чрез регионалните структури на министерството провеждането на приема на ученици.⁵⁹

Организацията на държавния план-прием от МОН е извършвана с ежегодни указателни писма до началниците на регионалните инспекторати по образование (РИО) за предложенията за държавния план-прием в държавните и общинските училища, без вътрешни правила и процедури.⁶⁰ С писмата не са изисквани справки с данни за заявени

⁵⁵ Приложение № 3

⁵⁶ <http://www.nsi.bg/bg/content/2215/%D0%B1%D0%B2%D0%BF-%D1%80%D0%B5%D0%B3%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%BE-%D0%BD%D0%B8%D0%B2%D0%BE>

⁵⁷ Чл. 25, ал. 1 и ал. 2 от ЗПОО

⁵⁸ Чл. 42, т. 15 от УП на МОН

⁵⁹ Чл. 43, т. 7 и т. 8 от УП на МОН

⁶⁰ Одитно доказателство № 3

потребности от работодатели пряко или чрез членство в организациите на работодателите и браншовите и отрасловите организации на работодателите, за прием по професии и специалности, свързани с реални работни места.⁶¹

В МОН не са изисквани, събирани и обобщавани данни за бройките, наименованието на професиите и специалностите от Списъка на професиите за професионално образование и обучение (СППОО), заявени за държавен план-прием от работодатели за реални работни места на национално и регионално равнище.⁶²

Само девет от директорите на анкетираните училища, участници в проведената анкета дават положителен отговор на въпроса имат ли заявени професии и специалности от работодатели. Отговорът на останалите е отрицателен.⁶³

Предложението на директорите на държавните и общинските училища следва да е съобразено със стратегиите, прогнозите, програмите и плановете за развитие на общината.⁶⁴ Само 12 от директорите на анкетираните училища дават положителен отговор за участие на общината в определянето на държавния план-прием на училището. В подкрепа прилагат подписана от кмета на общината таблица на държавния план-прием за съответната учебна година, без да прилагат други документи, съдържащи информация за количествени и качествени показатели за развитието на общината, доказващи потребностите на общината от квалифицирани работници в средносрочен и дългосрочен план.⁶⁵

Налична е детайлна информация в предложенията за държавен план-прием по административни области, населени места, професионални гимназии и училища с професионални паралелки по професии и специалности с прием след VII клас и VIII клас, брой паралелки и брой ученици в паралелка. Липсата на конкретни данни за потребностите от квалифицирани работници по определени професии и специалности на национално и местно равнище поражда риск от необвързаност на утвърдения държавен план-прием с реалните потребности на пазара на труда. Утвърденият държавен план-прием отразява личните предпочитания на учениците и техните родители към определена професия и специалност в конкретна професионална гимназия или училище с паралелка за придобиване на професионална квалификация.

Липсата на работещ механизъм за сътрудничество между отговорните държавни и местни органи на власт с организациите на работодателите и браншовите и отрасловите организации на работодателите е причина за утвърждаването на държавен план-прием без ясна визия и индикатори за потребностите от квалифицирана работна сила на регионално равнище.

1.3. Предложенията на директорите на държавните и общинските училища се обобщават и съгласуват от началниците на РИО с финансиращите органи (Министерство на земеделието и храните и общините), с комисията по заетостта към областния съвет за регионално развитие и с регионалните структури на работодателите.⁶⁶

Вътрешните правила за дейността на комисиите по заетостта, заповедите на областните управители за определянето на техния състав и протоколите от работата им са оповестени на интернет страниците на по-голямата част от областните администрации.⁶⁷ С РМС са определени представителните организации на работодателите – Конфедерация на работодателите и индустриалците в България, Българска търговско-промишлена палата, Българска стопанска камара, Асоциация на индустриалния капитал в България и представителните организации на работниците и служителите – Конфедерация на

⁶¹ Одитно доказателство № 3

⁶² Одитно доказателство № 10

⁶³ Одитно доказателство № 7

⁶⁴ Чл. 25, ал. 3 от ЗПОО

⁶⁵ Одитно доказателство № 7

⁶⁶ Чл. 25, ал. 4 от ЗПОО

⁶⁷ Одитно доказателство № 11

независимите синдикати в България и Конфедерация на труда „Подкрепа“.⁶⁸ В състава на част от комисиите по заетостта към областните съвети за регионално развитие не са включени постоянни членове, представители на областните структури на представителните организации на работодателите.⁶⁹

Информацията от протоколите на комисиите по заетостта към областните съвети за регионално развитие, показва слаба и недостатъчна активност на представителите на национално представените организации на работодателите и кметовете на общините и кметствата с мотивираното излагане на потребности от специалисти. Активно е участието на директорите на Дирекция „Бюро по труда“ с посочването на професии и специалности, за които има търсене в момента на обсъждане и съгласуване на държавния план-прием.⁷⁰ С няколко изключения, предложенията на началниците на РИО са приемани и съгласувани без изменения.⁷¹

В МОН не са събирани и обобщавани данни за извършените промени на предложенията за държавния план-прием на директорите на училищата до началниците на РИО и на началниците на РИО до МОН.⁷²

Само осем от анкетиранията училища дават положителен отговор на въпроса извършвани ли са промени на предложения за държавния план-прием от директора на училището до РИО. Най-често посочените причини за направените промени са свързани с недостиг на ученици и необходимост от прием на ученици по определена професия.⁷³

Формалното участие на представителните организации на работниците и служителите и на работодателите в работата на комисиите по заетостта към областните съвети за регионално развитие и на кметовете на общините при съгласуване на предложенията на директорите на държавните и общинските училища показва, че е необходим работещ механизъм за обвързване на държавния план-прием с пазара на труда.

Липсата на вътрешни правила и процедури в МОН при извършване на държавния план-прием и на единна система за планиране на ДПП на основата на проучване и прогнозиране на развитието на местния бизнес поражда риска от изготвянето на предложения за държавен план-прием, които не отчитат потребностите и търсенето на важните за икономиката професии и специалности.

1.4. Предложенията на началниците на РИО за държавен план-прием след комисията по заетостта към областния съвет за регионално развитие се съгласуват и обобщават от работна група, определена въз основа на заповед на министъра на образованието и науката.⁷⁴ В състава на работната група са включени експерти от МОН и от Министерството на труда и социалната политика (МТСП) и Министерството на регионалното развитие и благоустройството (МРРБ)⁷⁵. Работната група няма утвърдени правила и процедури за работа.⁷⁶ Дейността и решенията на работната група са документирани с протоколи, подписани от всички участници. Протоколите съдържат информация за окончателно съгласуваните предложения на началниците на РИО, без информация за направени промени в процеса на работа на работната група.⁷⁷

Приетият от работната група проект на държавен план-прием в държавните и общинските професионални училища, професионалните гимназии и паралелките за

⁶⁸ Решение № 635 от 26 юли 2012 г., Решение № 636 от 26 юли 2012 г., Решение № 637 от 26 юли 2012 г., Решение № 638 от 26 юли 2012 г., Решение № 639 от 26 юли 2012 г., Решение № 640 от 26 юли 2012 г.

⁶⁹ КРИБ имат представители в 12 комисии по заетостта, БТПП в 18 комисии по заетостта, БСК в 12 комисии по заетостта, АИКБ в 5 комисии по заетостта.

⁷⁰ Одитно доказателство № 11

⁷¹ Одитно доказателство № 11

⁷² Одитно доказателство № 10

⁷³ Одитно доказателство № 7

⁷⁴ Чл. 25, ал. 4 от ЗПОО

⁷⁵ Одитно доказателство № 3

⁷⁶ Одитно доказателство № 3

⁷⁷ Одитно доказателство № 12

професионална квалификация в основни, прогимназиални, средни общообразователни и специални училища е съгласуван с министъра на труда и социалната политика и министъра на регионалното развитие и благоустройството. Обичайно съгласуването е извършвано без забележки.⁷⁸

1.5. Утвърждаването на държавния план-прием за всяка учебна година от одитирания период се извършва със заповеди на министъра на образованието и науката и началника на РИО, в зависимост от вида на училището - държавно или общинско и от вида на паралелките - профилирани или паралелки за придобиване на професионална квалификация.

1.5.1. Със заповеди на министъра на образованието и науката е утвърждаван държавния план-прием.⁷⁹

- в държавните профилирани гимназии и профилираните паралелки в държавните СОУ и гимназии по чл. 49, ал. 3, т. 1 от ППЗНП;

- в държавните и общинските професионални гимназии, професионалните училища и паралелките за придобиване на професионална квалификация в основни, прогимназиални, СОУ и специални училища по чл. 49, ал. 3, т. 2 от ППЗНП.

В таблица № 8 е представен утвърденият със заповедите на министъра на образованието и науката брой паралелки и брой ученици:

Таблица № 8

Учебна година	ДПП по чл. 49, ал. 3, т. 1 от ППЗНП		ДПП по чл. 49, ал. 3, т. 2 от ППЗНП	
	бр. паралелки	бр. ученици	бр. паралелки	бр. ученици
2012/2013	21	570	1753	47179
2013/2014	22	599	1725	46135
2014/2015	23	598	1826	48503

Източник: МОН

Данните показват увеличаване броя на утвърдените профилирани паралелки и на паралелки за придобиване на професионална квалификация, както и планирания брой на учениците в тях. Със заповеди на началниците на РИО е утвърждаван държавния план-прием в общинските профилирани гимназии, профилираните паралелки в общинските СОУ и гимназии.^{80 81}

1.5.2. Осъщественият държавен прием във всяко училище по чл. 5 от Наредба № 11 от 2005 г. за приемане на ученици в държавни и общински училища се утвърждава със заповед на началника на РИО.⁸² Разнообразната форма и съдържание на заповедите на началниците на РИО затруднява обобщаването и сравняването на данните по показател брой паралелки и брой ученици, за разлика от заповедите на министъра на образованието и науката.

Законът за професионалното образование и обучение възлага функция на министъра на образованието и науката да утвърждава държавния план-прием в държавните и общинските училища при провеждане на държавната политика в областта на професионалното образование. На РИО възлага да координират взаимодействието между училищата с регионалните служби по заетостта и бюрата по труда, органите на местното самоуправление и регионалните структури на социалните партньори и да съгласуват предложенията на училищата за държавния план-прием, при провеждане на държавната политика в областта на професионалното образование в съответния регион. С подзаконов нормативен акт – наредба, на началника на РИО се възлага утвърждаването на осъществения държавен прием.

⁷⁸ Одитно доказателство № 3

⁷⁹ Одитно доказателство № 3

⁸⁰ по чл. 49, ал. 3, т. 4 от ППЗНП

⁸¹ Одитно доказателство № 13

⁸² Одитно доказателство № 13

Липсата на законова разпоредба за определяне на функцията за утвърждаване на осъществения държавен прием на управленското равнище, на което е възложена функцията на утвърждаване на държавния план-прием – министъра на образованието и науката, е причина за възлагането на функцията на началника на РИО с подзаконов нормативен акт.

1.6. Реализираният прием се отчита към 15 август на текущата календарна година.⁸³ Данните се обобщават по административни области и по брой паралелки в VIII и IX клас на профилираните и професионални паралелки според пълняемостта на паралелките.⁸⁴ Реализираният прием се наблюдава от МОН за училищата с паралелки за придобиване на професионална квалификация от ученици, за които училищното образование е задължително.⁸⁵ Извън обхвата на наблюдението остават реализацията на утвърдения държавен план-прием в специалните училища, в училищата в местата за лишаване от свобода, паралелките с I степен на професионална квалификация (СПК), вечерна и задочна форма на обучение за професии с I, II и III СПК.⁸⁶

Таблица № 9

Относителен дял на реализираните професионални паралелки										
година	клас	утвърден план-прием			реализиран прием					
		профилирани паралелки	професионални паралелки	общо к.3+к.4	профилирани паралелки	относителен дял к.6/к.3	професионални паралелки	относителен дял к.8/к.4	общо к.6+к.8	относителен дял к.10/к.5
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2012	VIII	786	583	1369	689	88	411	70	1100	80
	IX	356	923	1279	282	79	712	77	994	78
2013	VIII	814	608	1422	759	93	461	76	1220	86
	IX	277	754	1031	219	79	581	77	800	78
2014	VIII	823	625	1448	764	93	472	76	1236	85
	IX	231	786	1017	180	78	621	79	801	79

Източник: МОН

Относителният дял на реализирания прием в профилираните паралелки в VIII клас спрямо утвърдения план-прием бележи тенденция на увеличение през одитирания период. Същата е тенденцията при реализирания прием в VIII клас в професионалните паралелки. Съотношението между броя на паралелките на реализирания прием в VIII клас е в полза на профилираните паралелки.

Относителният дял на реализирания прием в профилираните паралелки в IX клас спрямо утвърдения план-прием е непостоянен с тенденция на намаляване и почти се изравнява с относителния дял на реализираните професионални паралелки. Съотношението между броя на паралелките на реализирания прием в IX клас е в полза на професионалните паралелки.

Броят на реализираните професионални паралелки в IX клас спрямо реализираните професионални паралелки в VIII клас значително превишава броя на реализираните паралелки в VIII клас.

По-ниският относителен дял на реализирания прием в професионални паралелки в VIII клас спрямо реализирания прием в профилирани паралелки в VIII клас е резултат от занижения интерес към професионалното образование и водещия интерес към обучение по профили „Хуманитарен“, „Природоматематически“, „Чуждоезиков“, „Технологичен“, „Спорт“, „Изкуства“.

⁸³ Приложение № 4

⁸⁴ Одитно доказателство № 3

⁸⁵ Приложение № 4

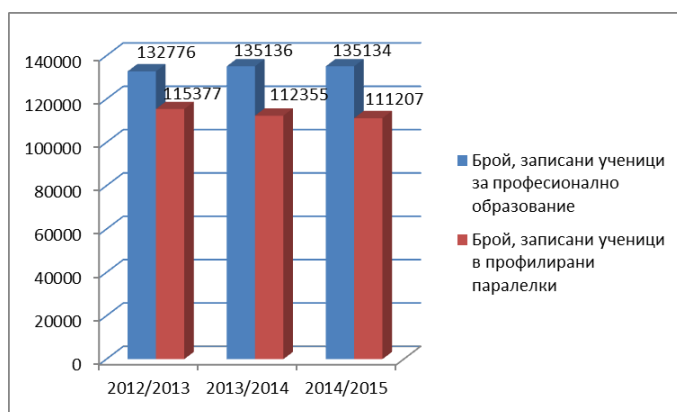
⁸⁶ Одитно доказателство № 10

По-високият относителен дял на реализирания прием в професионални паралелки в IX клас спрямо реализирания прием в професионални паралелки в VIII клас води до осигуряване на възможност на учениците за обучение за придобиване на желана професия и специалност.

Причината за различния относителен дял на реализирания прием в професионалните паралелки в VIII клас и в IX клас е в нормативната уредба, която дава възможност за прием по една и съща специалност след VII клас и след VIII клас, но при различни условия, свързани със степента на трудност при приема – с приеман изпит след VII клас и по документи след VIII клас.

1.7. Записаните ученици в професионалното образование завършват с полагане на държавен зрелостен изпит (ДЗИ) за завършване на средно образование, съгласно Закона за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план (ЗСОМУП), и държавни изпити за придобиване на професионална квалификация - теория на професията и практика на професията, а тези в профилираните паралелки от общото образование - само с полагане на ДЗИ за завършване на средно образование.

Графика № 4



Очертава се тенденция на увеличаване броя на записаните ученици в професионалните паралелки от 132 776 за учебната 2012/2013 г. до 135 136 през учебната 2013/2014 г. и намаляване броя на записаните ученици в профилираните паралелки от 115 377 през учебната 2012/2013 г. до 111 207 през учебната 2014/2015 г.⁸⁷

Източник: ЦИОО

В таблица № 10 е показан броят на записаните ученици за професионално образование в професионални гимназии, в паралелки за придобиване на професионална квалификация в СОУ и профилирани гимназии и в професионални паралелки в специалните училища.

Таблица № 10

Учебна година	Брой записани ученици за професионално образование в:			Общо
	професионални гимназии	паралелки за придобиване на професионална квалификация в СОУ и профилирани гимназии	професионални паралелки в специални училища	
2012/2013	123864	7396	1516	132776
2013/2014	125488	8200	1448	135136
2014/2015	124594	9148	1392	135134

Източник: ЦИОО

квалификация в СОУ и профилирани гимназии и намаляване броя на записаните в професионалните паралелки в специалните училища.⁸⁸

⁸⁷ Одитно доказателство № 14

⁸⁸ Одитно доказателство № 14

Законът за професионално образование и обучение регламентира институциите в системата на професионалното образование и едновременно осигурява право за осъществяване на професионално обучение за придобиване на професионална квалификация и на други училища от системата на общото образование. Това води до преобладаващ брой записани ученици за професионално образование в професионални гимназии и постоянно увеличаване броя на записаните ученици в паралелки за придобиване на професионална квалификация в СОУ и профилирани гимназии. Създадена е възможност за засилваща се конкуренция между училищата от системата на професионалното образование и тези от общото образование, с право да осъществяват обучение за придобиване на професионална квалификация. От друга страна е осигурен достъп на по-голям брой ученици до професионално образование, с цел придобиване на професионална квалификация по желана професия или по част от професия.

Правото за осъществяване на професионално образование и от училища от системата на общото образование, поражда риск за качеството на професионалното образование и промяна в облика на тези училища.

1.8. В таблица № 11 е представен броят на училищата, на учениците и на професиите и специалностите, по които се обучават.

Таблица № 11

Учебна година	Брой професии	Брой специалности	Брой записани ученици за професионално образование общо по професии и специалности	Брой училища, осъществяващи професионално образование общо по професии и специалности
2012/2013	156	343	132776	530
2013/2014	158	337	135136	526
2014/2015	148	312	135134	527

През учебната 2013/2014 г. намалява броят на училищата и едновременно с това се увеличава броят на записаните ученици за професионално образование с 2 360 ученици. Намалява броят на професиите и

Източник: МОН

специалностите, по които се осъществява професионално образование.⁸⁹ Най-голямо е намалението през учебната 2014/2015 г., при запазване броя на записаните ученици за професионално образование.

Най-много са записаните ученици по следните професии и специалности⁹⁰:

Таблица № 12

Професия	Специалност	Брой записани ученици 2012/2013	Брой училища	Брой записани ученици 2013/2014	Брой училища	Брой записани ученици 2014/2015	Брой училища
Техник на компютърни системи	Компютърна техника и технологии	6250	52	6271	53	6196	57
Готвач	Производство на кулинарни изделия и напитки	4729	70	5166	67	5282	68
Строителен техник	Строителство и архитектура	4296	26				
Техник по транспортна техника	Автотранспортна техника			4131	46		
Икономист	Икономика и мениджмънт					4586	45

Източник: МОН

⁸⁹ Одитно доказателство № 14

⁹⁰ Одитно доказателство № 14

Най-голям е броят на записаните ученици (5 на сто) по специалност Компютърна техника и технологии от професия Техник на компютърни системи, следван от записаните по професия Готвач със специалност Производство на кулинарни изделия и напитки, професия Строителен техник със специалност Строителство и архитектура, професия Техник по транспортна техника със специалност Автотранспортна и професия Икономист със специалност Икономика и мениджмънт.

Най-много училища (13 на сто) предлагат професионално образование по професия Готвач със специалност Производство на кулинарни изделия и напитки през трите учебни години.

Значителен е относителният дял (28 на сто) на изучаваните специалности само в по едно училище.

Въпреки законово предвидената възможност за осъществяване на професионално образование, както в институции в системата на професионалното образование, така и в училища от системата на общото образование, се наблюдава тенденция на намаляване на броя на професиите и специалностите, по които има записани ученици за професионално образование при запазване на общия брой записани ученици за професионално образование.

Налице е дисбаланс на професиите и специалностите, по които са записани ученици за професионално образование и значителен брой на специалностите, по които се осъществява професионално образование само в по едно училище.

Липсата на единна система за планиране на ДПП на основата на проучване, идентифициране и прогнозиране на потребностите на ПОО и работещ механизъм за сътрудничество с организациите на работодателите, браншовите и отрасловите организации на работодателите и общините е причина за необосноваността на професии и специалности, по които се извършва професионално образование и разпределението на учениците с приоритет на търсенето на кандидатите спрямо търсенето на квалифицирани кадри от пазара на труда.

1.9. През учебната 2013/2014 г. новите професии, със записани ученици за професионално образование са професия Куриер със специалност Логистика на товари и услуги (24 записани ученици в 1 училище) и професия Оператор на компютър със специалност Текстообработване (42 записани ученици в 3 училища).⁹¹

Таблица № 13

	Нови професии	Нови специалности
2013/2014	2	10
2014/2015	2	6

Източник: МОН

През учебната 2014/2015 г. новите професии, по които са записани ученици са професия Козметик със специалност Организация и технология на козметичните услуги (38 ученици в 2 училища) и професия Обущар със специалност Обущарство (20 ученици в 1 училище).

През учебната 2013/2014 г. е осъществен държавен прием по нови осем специалности от осем професии от СППОО, спрямо приема и обучението през учебната 2012/2013 г.⁹²

⁹¹ Одитни доказателства № 3 и № 14 и Приложение № 5

⁹² професия Електромонтьор/специалност Електрообзавеждане на електрически превозни средства за градски транспорт (35 ученици в едно училище), професия Козметик/специалност Организация и технология на козметичните услуги (13 ученици в 1 училище), професия Оператор в производство на обувни и кожено-галантерийни изделия/специалност Производство на кожено-галантерийни изделия (31 ученици в 2 училища), професия Строител/специалност Мазилки и шпакловки (22 ученици в 1 училище), професия Строител-монтажист/специалност Дограма и стъклопоставяне (30 ученици в 1 училище), професия Текстилен техник/специалност Предачно производство (19 ученици в 1 училище), професия Фризьорство/специалност Организация и технология на фризьорските услуги (61 ученици в 3 училища), професия Химик-технолог/специалност Технология на хомеопатичните и фитопродукти (11 ученици в 1 училище).

Учебната 2014/2015 г. включва четири нови специалности от четири професии, по които се осъществява професионално образование през предходните учебни 2012/2013 г. и 2013/2014 г.⁹³

Професионалното образование по четирите нови професии и шестнайсет нови специалности от професии, по които има професионално образование спрямо учебната 2012/2013 г. попадат в 16 териториални области.⁹⁴

Положителен отговор на въпроса провежда ли се професионално образование по нови специалности, дават само 11 от анкетираните директори на училища. Причините, които се посочват за включването на нови специалности в училището, включват възможността за получаване на основно и средно образование и професионална квалификация от лица с навършени 16 години, заявен интерес от работодатели, заявен интерес на семейства с деца със специални образователни потребности, търсене на актуална специалност, привличане на ученици в VIII клас, придобиване на първа степен на професионална квалификация, отчитане на необходимостта от използване на съвременни информационни технологии и системи за удовлетворяване на потребностите на клиентите, наличие на материално-техническа база и подготвени учители. Само един от участниците в анкетата посочва като причина необходимост от кадри в града и региона.⁹⁵

През учебните 2013/2014 г. и 2014/2015 г. няма държавен прием и записани ученици по 20 професии и 26 специалности, по които е извършвано професионално образование през учебната 2012/2013 г.⁹⁶

По три професии и три специалности през учебната 2013/2014 г. няма държавен прием и записани ученици, който прием е възстановен през учебната 2014/2015 г.⁹⁷

Професиите и специалностите, по които се осъществява държавен прием и обучение на ученици в професионалните гимназии и професионалните паралелки, поради обвързаността си с наименованието на професиите и специалностите в СППОО, са в пряка зависимост от извършваните промени в СППОО. Запазват се професиите и специалностите, по които се осъществява държавен прием и обучение на учениците.

⁹³ професия Електромонтьор/специалност Електроенергетика (39 ученици в 2 училища), професия Монтьор на енергийни съоръжения и инсталации/специалност Топлотехника - топлинна, климатична, вентилационна и хладилна (191 ученици в 6 училища), професия Техник на енергийни съоръжения и инсталации/специалност Топлотехника - топлинна, климатична, вентилационна и хладилна (473 ученици в 5 училища), професия Хотелиер/специалност Организация на дейностите в места за настаняване (33 ученици в 1 училище)

⁹⁴ Плевен, Пазарджик, Стара Загора, Сливен, Хасково, Шумен, Бургас, Русе, София, Велико Търново, Перник, Добрич, Софийска област, Пловдив, Кърджали, Варна

⁹⁵ Одитно доказателство № 7

⁹⁶ професия Дограмаджия със специалност Дърводелство, професия Електромонтьор със специалност Електрообзавеждане на железопътна техника, професия Корабен монтьор със специалност Корабостроене, професия Маркетолог със специалност Маркетинг, професия Машинен монтьор със специалност Машини и съоръжения в минната промишленост, специалност Машини и съоръжения в химическата промишленост, специалност Машини и съоръжения за обработка на металите; професия Машинен техник със специалност Машини и съоръжения в минната промишленост и специалност Специално машиностроене; професия Монтьор по автоматизация със специалност Осигурителни и комуникационни системи в ж.п.инфраструктура; професия Организатор по транспортна експлоатация в ж.п.транспорт със специалност Търговска експлоатация на железопътния транспорт; професия Организатор производство със специалност Организация в производството на храни и напитки; професия Работник в животновъдството със специалност Коневъдство; професия Работник по транспортна техника със специалност Автотенекеджийство; професия Социален работник със специалност Социални услуги на деца и семейства в риск; професия Строителен техник със специалност Архитектурен дизайн; професия Счетоводител със специалност Счетоводна отчетност; професия Техник по промишлен риболов и аквакултури със специалност Промислен риболов и аквакултури; професия Техник-приложник със специалност Проектиране и производство на вътрешно обзавеждане; професия Техник-технолог в хранително-вкусовата промишленост със специалност Производство на растителни мазнини, сапуни и етерични масла и специалност Производство на растителни масла, маслопродукти и етерични масла; професия Техник по автоматизация със специалност Автоматизирани и роботизирани системи; професия Финансист със специалност Финансово посредничество; професия Фирмен мениджър със специалност Мениджмънт в туризма; професия Химик-технолог със специалност Технология на неорганичните вещества и специалност Технология на нефта, газа и твърдите горива

⁹⁷ професия Монтьор на транспортна техника със специалност Електрически превозни средства; професия Работник в обувно и кожено-галантерийно производство със специалност Обувно и кожено-галантерийно производство; професия Текстилен техник със специалност Апрутурно и багрилно производство

Включените и отпадналите професии и специалности не оказват определящо въздействие върху държавния прием по професиите и специалностите през одитирания период.

Причините за динамиката на професиите и специалностите, включени в държавния план-прием са свързани с предпочитанията на учениците.

1.10. В таблица № 14 е представен броят на учениците, обучавани по степени на професионална квалификация.

Таблица № 14

Учебна година	Брой записани ученици за професионално образование в т.ч.		
	СПК I	СПК II	СПК III
2012/2013	3451	36166	93139
2013/2014	3551	34282	97254
2014/2015	3714	33058	98247

Най-малко ученици за професионално образование са записани в I степен на професионална квалификация (СПК), въпреки наличието на тенденция на увеличение броя на записаните ученици. Най-много ученици са записани за обучение по професии и специалности с придобиване на III СПК.

Източник: ЦИОО

Висок е относителният дял на записаните ученици за професионално образование във II СПК, спрямо

общия брой записани ученици за професионално образование, въпреки намаляващия брой на записаните ученици за професионално образование в тази степен на професионална квалификация.⁹⁸

Увеличаването на броя на учениците, обучавани в професии с придобиване на I СПК е индикатор за постепенното повишаване на интереса към професиите с по-ниска степен на професионална квалификация и възможност за професионално образование на ученици с нисък успех и специални образователни потребности.

Намаляващият брой ученици записани във II СПК, въпреки запазването на относително висок дял, очертава тревожната тенденция при държавния прием и обучение по стратегически важни професии и специалности с тази степен на професионална квалификация.

Благоприятен резултат е увеличаването на броя на записаните ученици по професии с III СПК и запазване на най-висок относителен дял от общия брой записани ученици.

1.11. От проведената анкета с директорите на училищата на въпроса „Повишава ли се средният успех на записаните ученици за професионално образование във Вашето училище“, положителен отговор е даден от 19 училища. Данни за средния успех са посочени от 43 участници в анкетата, от които едва три училища посочват най-висок среден успех (мн. добър 5,14), което в значителна степен води до изкривяване на средния успех. Анализът на данните показва среден успех 4,06, който по учебни години е 4,07 през учебната 2012/2013 г., 4,05 през 2013/2014 г. и 4,16 през 2014/2015 г.⁹⁹

Министерството на образованието и науката не събира и не обобщава данни за средния успех на записаните ученици по професии и специалности.¹⁰⁰

Липсата на данни за успеха на приетите ученици за професионално образование ограничава възможността за проследяване на връзката между успеха на записаните ученици и професионално образование по високотехнологични професии и специалности. Възможният прием и записване на ученици с ниски учебни резултати във високотехнологични професии и специалности поражда риск за качеството на образованието и неудовлетвореност на работодателите от качеството на работната сила.

⁹⁸ Одитно доказателство № 14

⁹⁹ Одитно доказателство № 7

¹⁰⁰ Одитно доказателство № 10

Няма законово изискване и осъзната необходимост от отговорните дирекции в МОН за въвеждане на система за събиране и обобщаване на данни за успеха на записаните ученици по професии и специалности.

1.12. Задължение на училищата по чл. 26, ал. 1, т. 1-10 от ЗНП е да приемат деца със специални образователни потребности (СОП) и хронични заболявания. Професионалното образование на учениците със СОП и/или хронични заболявания, за ученици от домовете за отглеждане и възпитание на деца, лишени от родителски права и за лица с девиантно поведение е регламентирано в Раздел IV от ЗПОО.

Таблица № 15

Учебна година	Интегрирано обучение в паралелки с професионално образование в СОУ и професионални гимназии	Обучение в професионални паралелки в помощни, оздравителни, болнични училища и училища за деца с увреден слух и за деца с нарушено зрение	Обучение в професионални паралелки в социално-педагогически интернати, възпитателни училища-интернати и към местата за лишаване от свобода
2012/2013	575	916	600
2013/2014	687	885	653
2014/2015	832	837	555

Увеличава се броят на учениците със СОП, които интегрирано се обучават в паралелки с професионално образование в СОУ и професионални гимназии.¹⁰¹ Намалява броят на учениците в професионални паралелки в специалните училища - помощни, оздравителни, болнични училища, училища за деца с увреден слух и за деца с нарушено зрение.

Намалява броят на учениците с девиантно поведение, които се

Източник: ЦИОО

обучават в професионални паралелки в социално-педагогически интернати и възпитателни училища-интернати и на лицата, лишени от свобода, които получават професионално образование в паралелките за професионално образование към местата за лишаване от свобода.¹⁰²

Двадесет и шест от училищата, участници в анкетата, дават положителен отговор на въпроса обучават ли ученици със СОП, с хронични заболявания, с физически и сензорни увреждания и от домове за отглеждане и възпитание на деца, лишени от родителски грижи.¹⁰³ Данните показват, че се прилага законовата разпоредба за прием на ученици със СОП и разнообразие на професиите и специалностите,¹⁰⁴ по които се организира професионално образование.

¹⁰¹ чл. 26, ал. 1, т. 1-10 от ЗНП

¹⁰² Одитно доказателство № 14

¹⁰³ Одитно доказателство № 7

¹⁰⁴ професия Икономист със специалност Икономика и мениджмънт; професия Работник в озеленяването със специалност Озеленяване и цветарство; професия Работник в озеленяването със специалност Озеленяване и цветарство; специалност Лозаровинар; професия Готвач; професия Шивач; професия Каменоделец със специалност Каменоделство; професия Художник със специалност Скулптура; професия Козметик със специалност Козметика и специалност Фризьорство; професия Работник в озеленяването със специалност Озеленяване и цветарство; професия Техник на компютърни системи със специалност КТТ; професия Системен програмист със специалност Системно програмиране; професия строителен техник със специалност Строителство и архитектура; професия Геодезист със специалност Геодезия; професия Оперативен счетоводител със специалност Оперативно счетоводство; професия Икономист-информатик със специалност Икономическа информация; професия Офис-мениджър със специалност Бизнес-администрация; професия Икономист-информатик със специалност Икономическа информатика; професия Икономист със специалност Икономика и мениджмънт; професия Митническо и данъчно обслужване със специалност Митническа и данъчна администрация; професия Работник в хранително-вкусовата промишленост със специалност Хранително-вкусова промишленост; професия Дизайнер със специалност Моден дизайн; професия Строител-монтажник със специалност Сухо строителство; професия Ел. монтьор със специалност Ел. инсталации; професия Работник в заведенията за хранене и развлечения; професия Дизайнер със специалност Интериорен дизайнер; професия Десенатор със специалност Компютърно проектиране и десениране на тъкани плоски изделия; професия Художник-приложник със специалност Художествена тъкан; професия Работник в растениевъдството със специалност Трайни насаждения.

Осигурена е възможност за професионално образование и обучение на учениците със СОП с включването им в интегрирано обучение в паралелки с професионално образование в СОУ и професионални гимназии и обучение в професионални паралелки в помощни, оздравителни, болнични училища и училища за деца с увреден слух и за деца с нарушено зрение, с което се гарантира равен достъп до образование.

1.13. Броят на отпадналите ученици, учащи в системата на професионалното образование се наблюдава към първи декември на съответната учебна година, спрямо предходната учебна година и е представен в графика № 5:¹⁰⁵



Източник: ЦИОО

Общият брой на отпадналите ученици от системата на професионалното образование е 18 364 за одитирания период. Данните показват постоянна тенденция на увеличаване на техния брой.

Тревожната тенденция на нарастване броя на отпадналите ученици, учащи в системата на професионалното образование, води до непостигане на целите на правителствените програми за намаляване броя на отпадащите ученици и целите на Стратегията за намаляване на дела на преждевременно напусналите образователната система.

2. Осигуреност с държавни образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии

2.1. Професионалното образование и обучение се осъществява по професии и специалности, включени в Списъка на професиите за професионално образование и обучение (СППОО).¹⁰⁶ Списъкът се разработва от Националната агенция за професионално образование и обучение (НАПОО) с участието на експертни комисии, създадени на трипартитен принцип по 17 професионални направления. Включват представители на МОН, отраслови министерства и представители на работодателите и работниците и служителите. Съставът на експертните комисии не е актуализиран след настъпили структурни и кадрови промени.¹⁰⁷ Списъкът се утвърждава от министъра на образованието и науката след съгласуване с министъра на труда и социалната политика, съответните отраслови министри и с представителните организации на работодателите и на работниците и служителите на национално равнище.¹⁰⁸

Структурните елементи на списъка, регламентирани в ЗПОО, са професии и специалности. Класифицирани са в професионални направления, към съответна област от класификатора на областите на образование и обучение. За всяка специалност към професиите е посочена степен на професионална квалификация, регламентирана в ЗПОО.

В ЗПОО липсва регламент за органите, имащи право да внасят предложения за включване на нови професии в списъка. Определени са във вътрешна Процедура за поддържане и актуализиране на СППОО, приета от УС на НАПОО от 2006 г., изменена в рамките на одитирания период през 2013 г. В процедурата е включен широк кръг от органи за изготвяне на предложения за промени в списъка - министерства, агенции, организации на работодатели и на работниците и служителите и други юридически и физически лица. Законово правомощие за изготвяне на предложения за включване на професии в СППОО, предоставено с измененията и допълненията в ЗПОО от 2014 г.,¹⁰⁹

¹⁰⁵ Одитно доказателство № 14

¹⁰⁶ Чл. 6, ал. 1 от ЗПОО

¹⁰⁷ Одитно доказателство № 19 и <http://www.navet.government.bg/>

¹⁰⁸ Чл. 6, ал. 3 от ЗПОО

¹⁰⁹ Чл. 54 т. 2а от ЗПОО

само на отрасловите министерства, ограничава обхвата на органите, посочени в процедурата на НАПОО.

В ЗПОО липсва регламент и за условията за поддържане, както и критерии и срок за актуализиране на СППОО. Списъкът е поддържан въз основа на заложените конкретни изисквания в утвърдената процедура за поддържане и актуализиране на СППОО, без указан срок.¹¹⁰ През одитирания период СППОО е актуализиран в различни срокове.

Списъкът е утвърден със заповед на министъра на образованието и науката от 2003 г. Променян е 17 пъти, от които четири - през одитирания период. Въз основа на извършените промени, същият съдържа 47 професионални направления с 239 професии и 570 специалности,¹¹¹ като в 13 професионални направления през одитирания период са добавени 9 нови професии и 21 специалности.¹¹²

Извършените промени в списъка се дължат на въведени нови професии, допълнени специалности към професии, промяна в наименованията на професиите и специалности и прехвърляне на професии и специалности от едно професионално направление в друго.

С включените в СППОО професии и специалности са създадени условия за прием и обучение по професии и специалности от различни отрасли на икономиката и предпоставки за разработване и приемане на държавни образователни изисквания (ДОИ) за придобиване на квалификация по професии, съгласно регламентите на ЗНП.¹¹³ Непрекъснатите промени в СППОО пораждаат задължение за актуализация на ДОИ за придобиване на квалификация по професии. Недобрата организация по разработването на ДОИ затруднява процеса по прилагането им, като основа за разработване на учебната документация.

Причината е в недостатъчните регламенти в ЗПОО относно разработването и поддържането на СППОО.

2.2. Държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии се разработват от НАПОО с участието на създадените експертни комисии по професионални направления и се представят в МОН за приемане с наредби на министъра на образованието и науката¹¹⁴, съгласувано със съответните министерства и ведомства. Няма утвърдени от министъра на образованието и науката правила за регламентиране на ред и срокове за съгласуване и приемане на ДОИ за придобиване на квалификация по професии.¹¹⁵

В ЗПОО липсва регламент за структурата, съдържанието, поддържането и актуализирането на ДОИ за придобиване на квалификация по професии. Законов регламент, включващ изисквания към кандидатите, описание на професията, единици резултати от учене, изисквания към материалната база и изисквания към обучаващите в ДОИ за придобиване на квалификация по професии, е въведен за първи път през месец юли 2014 г.¹¹⁶ Разработването на ДОИ за придобиване на квалификация по професии е на база Рамкови изисквания за разработване на ДОИ за придобиване на квалификация по професии, Методически указания за разработването на ДОИ за придобиване на квалификация по професии и Правила за условията и реда за разработването на ДОИ за придобиване на квалификация по професии, приети от Управителния съвет на НАПОО.¹¹⁷ В рамковите изисквания от 2007 г., прилагани при разработването на ДОИ за придобиване на квалификация по професии през одитирания период, е включен подход за разработването им посредством „резултати от ученето”, като предпоставка за въвеждането

¹¹⁰ Одитно доказателство № 15 и <http://www.navet.government.bg/>

¹¹¹ Одитно доказателство № 16

¹¹² Одитно доказателство № 17

¹¹³ Чл. 16, т. 7 от ЗНП

¹¹⁴ Чл. 17 т. 3 от ЗНП

¹¹⁵ Одитно доказателство № 17

¹¹⁶ Чл. 13 ал. 4 от ЗПОО

¹¹⁷ Одитно доказателство № 18 и <http://www.navet.government.bg/>

на „Европейската система за трансфер на кредити в професионалното образование и обучение” (ECVET), съгласно Препоръката на Европейския парламент и на Съвета от 18 юни 2009 г.¹¹⁸

2.3. В таблица № 16 е представена информация за общия брой приети ДОИ за придобиване на квалификация по професии към 31.12.2014 г. по СППОО на база последната актуализация от 2014 г.

Таблица № 16

Период	Общ брой професии в СППОО	Брой приети ДОИ за придобиване на квалификация по професии
към 31.12.2014 г.	239	189
в т.ч.		93
2012 г.		75
2013 г.		16
2014 г.		2

Данните показват, че 79 на сто от професиите в списъка, в състоянието му към 31.12.2014 г., са обезпечени с ДОИ за придобиване на квалификация по професия.

От тях през одитирания период са приети със заповеди на министъра на образованието и науката общо 93 ДОИ за придобиване на квалификация по

Източник: НАПОО

професии.¹¹⁹ Най-голям е броят на приетите ДОИ през 2012 г., преобладаващата част от които са разработени в предходен период и са приети в началото на 2012 г.

По 15 професии и 27 специалности, изучавани в професионалните гимназии и училища с професионални паралелки, няма приети ДОИ за придобиване на професионална квалификация.¹²⁰

Съгласно приетите Правила за условията и реда за разработване на ДОИ, действащи през одитирания период, основанията за актуализирането им са: промяна в рамковите изисквания за разработване на ДОИ; промяна в СППОО; промяна в нормативната уредба и др. От общия брой разработени ДОИ за придобиване на квалификация по професии по списъка към 31.12.2014 г., 58 са разработени по рамкови изисквания от 2002 г. и не са актуализирани след промените в рамковите изисквания за разработване на ДОИ.¹²¹

По 5 професии с 11 специалности изучавани в професионалните училища не са актуализирани ДОИ за придобиване на квалификация по професии, в резултат на настъпили промени в СППОО – включване на нови специалности към професия, прехвърляне на професия и специалности от едно професионално направление в друго, промяна в наименованието на професията/специалността и др.¹²²

Съгласно УП на МОН, дирекция „ФАОП“ анализира ефективността от прилагането на държавните образователни стандарти и аргументира необходимостта от актуализацията им.¹²³ По функционална характеристика на дирекцията, функцията е възложена на отдел „ПДКО“. През одитирания период регламентираната функция не е изпълнявана.¹²⁴

С приетите от НАПОО правила и процедури са създадени условия за разработване на ДОИ за придобиване на професионална квалификация. Постигнат е напредък в обезпечаването на професиите и специалностите от СППОО с приети ДОИ за придобиване на квалификация по професии, с което е осигурена база за разработване на учебните планове и учебните програми, както и на националните изпитни програми по професии и специалности, съгласно разпоредбите на ЗПОО.¹²⁵

¹¹⁸ Одитно доказателство № 18

¹¹⁹ Одитно доказателство № 16

¹²⁰ Одитно доказателство № 17

¹²¹ <http://www.navet.government.bg/>

¹²² Одитно доказателство № 17

¹²³ Чл. 40, т. 3 от УП на МОН

¹²⁴ Одитно доказателство 45

¹²⁵ Чл. 13, ал. 5 и чл. 36, ал. 1 от ЗПОО

Липсата на приети ДОИ за придобиване на професионална квалификация по останалите професии и специалности от СППОО, както и неактуализирането им, създава предпоставки за прилагането на различен подход при изготвянето на учебната документация в професионалното образование и провеждане на професионалното образование.

Неосигуряването на пълна обезпеченост на професиите с нови и актуализирани ДОИ за придобиване на квалификация по професии се дължи на тежката и тромава процедура по разработването и приемането им, която включва: възлагане разработването на ДОИ, преглед от рецензенти, обсъждане в експертни комисии по професионални направления към НАПОО, внасяне и приемане от УС на НАПОО, предоставяне на проектите в МОН, съгласуване със съответните министерства и ведомства, връщане в НАПОО за доработване при несъответствия, отново представяне в МОН и приемане с наредба на министъра на образованието и науката.

2.4. От общия брой разработени от НАПОО проекти на ДОИ за придобиване на квалификация по професии през одитирания период в МОН са представени за приемане с наредби на министъра на образованието и науката 53 проекта.¹²⁶ Приети са 28 и влезли в сила с обнародването им в Държавен вестник. Останалите 25 са върнати на НАПОО за преработване:

- 17 от тях са изготвени от НАПОО преди промените в ЗПОО през месец юли 2014 г.¹²⁷ Върнати са за преработване по отношение на тяхната структура и съдържание, във връзка с последните промени в ЗПОО. Част от тях са представени в МОН след повече от месец от приемането им с протокол от заседание на УС на НАПОО. Не са предприети своевременни действия и от страна на МОН за приемането им преди промените в ЗПОО.

- 8 проекти са разработени и приети с протокол от заседание на УС на НАПОО след промените в ЗПОО. Върнати са на НАПОО поради неразработването им в съответствие с промените в ЗПОО относно: терминологията, свързана с изискванията за придобиване на степен на професионална квалификация; определяне на степен на професионална квалификация за всяка професия от СППОО в съответствие с приетата от МС Национална квалификационна рамка на РБ; структурата и съдържанието на ДОИ, определени чрез изискванията към кандидатите и представяне на резултатите от ученето като „единици резултати от учене“.¹²⁸

Половината от представените през одитирания период в МОН проекти на ДОИ за придобиване на квалификация по професии, разработени от НАПОО, не са приети с наредби на министъра на образованието и науката, с което не е постигнат ефект от вложения за разработването им ресурс преди настъпилите законодателни промени за тяхната структура и съдържание.

Допуснато е забавяне при предоставяне от НАПОО и приемането от МОН на разработените ДОИ за придобиване на квалификация по професии, поради липсата на разработени и утвърдени ред и процедура за взаимодействие и на несъгласуваност на действията между двете институции.

2.5. В изпълнение на т. 2 от Препоръката на Европейския парламент и на Съвета от 23 април 2008 г. за създаване на Европейска квалификационна рамка за учене през целия живот, с Решение на Министерския съвет № 96 от 2 февруари 2012 г. е приета Национална квалификационна рамка (НКР) на Република България. Определен е срок от една година, в който министърът на образованието и науката да приведе нормативните актове в системата на средното образование в съответствие с НКР. Това изисква във всички ДОИ в системата на общото и професионалното образование, всички подзаконови

¹²⁶ Одитно доказателство № 3

¹²⁷ Одитно доказателство № 20

¹²⁸ Одитно доказателство № 21

нормативни актове в системата на средното образование, с които се регламентира съдържанието на дипломите за средно образование, свидетелствата за придобита професионална квалификация, Европас документи, да се включи информация за нивото на Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот (ЕКР) и НКР.¹²⁹

Информация за нивата по НКР и ЕКР е включена само в пет ДООИ за придобиване на квалификация по професии.¹³⁰

Със същото решение е предвидено в 6 месечен срок да бъде изготвен Национален доклад за съотнасяне на НКР към ЕКР. Проектът на доклада е изготвен от междуведомствена работна група и утвърден със закъснение от министъра на образованието и науката на 12.03.2014 г. Поради влизането в сила на новия Закон за предучилищното и училищното образование (ЗПУО), с който са въведени промени в структурата на средното образование и предвид предстоящи промени в НКР, докладът не отразява актуалното състояние на нормативната уредба и не е оповестен.¹³¹

С въвеждането на новата образователна структура, регламентирана в ЗПУО и включването на „единица резултати от ученето“, като нов елемент в структурата на ДООИ за придобиване на професионална квалификация, всички приети с наредби на министъра на образованието и науката ДООИ подлежат на актуализация.¹³² В Плана за действие за изпълнение на Стратегията за развитие на професионалното образование и обучение в Република България за периода 2015-2020 г. е предвидено поетапното актуализиране на ДООИ за придобиване на квалификация по професии до 2020 г.

В резултат на приетия Закон за предучилищното и училищното образование и в изпълнение на европейските инструменти в областта на професионалното образование и обучение, предстои актуализирането на всички приети до влизане в сила на закона ДООИ за придобиване на квалификация по професии.

3. Сътрудничество с браншовите и отрасловите организации на работодателите при разработване на учебните планове и учебните програми

3.1. Придобиването на професионална квалификация в системата на професионалното образование и обучение се регламентира с рамкови програми, утвърдени от министъра на образованието и науката.¹³³ През 2003 г. със заповед на министъра на образованието и науката са утвърдени шест законово предвидени програми:

Таблица № 17

Наименование на рамковата програма		Придобрита професионална квалификация
Рамкова програма А	начално професионално обучение	първа СПК
Рамкова програма Б	начално професионално обучение	втора СПК
Рамкова програма В	професионално образование	втора или трета СПК
Рамкова програма Г	професионално обучение	четвърта СПК
Рамкова програма Д	начално професионално обучение	квалификация по част от професия
Рамкова програма Е	продължаващо професионално обучение за актуализиране или разширяване на придобита професионална квалификация	първа, втора и трета СПК след придобита квалификация съответно по част от професия, първа или втора СПК

Източник: МОН

¹²⁹ Одитно доказателство № 22

¹³⁰ Одитно доказателство № 16 и <http://www.mon.bg/?go=page&pageId=2&subpageId=39>

¹³¹ Одитно доказателство № 22

¹³² Одитно доказателство № 17

¹³³ Чл. 10 от ЗПОО

Актуализация на рамковите програми, включваща изменение и допълнение на Рамкова програма А и на Рамкова програма В е извършена със заповед на министъра на образованието и науката през 2004 г. и 2009 г. Последното изменение и допълнение на рамкова програма е от 2011 г. и се отнася до Рамкова програма В.

Разработването на рамковите програми се извършва в рамките на функциите на дирекция „ОПОС“ от експерти от отдел „ПОО“, определени от началника на отдела или от директора съвместно с експерти от дирекция „Достъп до образование и подкрепа на развитието“.¹³⁴ Няма утвърдени вътрешни правила за условията и реда за разработване и актуализиране на рамковите програми.¹³⁵

Анализът на съдържанието на действащите рамкови програми показва несъответствие при прилагане на разпоредбите на чл. 9, ал. 1 и чл. 18 и 19 от ЗПОО. В Рамкова програма В, която включва професионално образование с придобиване на втора и трета степен на професионална квалификация неправилно е посочено, че е предназначена за разработване на учебни планове и учебни програми за професионалните колежи, които извършват професионално обучение в четвърта степен на професионална квалификация.

Несъответствие по отношение на правото на издаване на документи за професионална квалификация е налице в рамкови програми А, Б, Д и Е, където са включени професионалните колежи и спортните училища, които не извършват съответстващото на рамковите програми професионално образование. В Рамкова програма В, в раздела с институциите с право за издават документ за професионална квалификация, не са включени професионалните училища.¹³⁶

Допуснато е несъответствие на утвърдените рамкови програми с разпоредбите на ЗПОО по отношение на институциите в професионалното образование и училищата с право да осъществяват професионално обучение за придобиване на професионална квалификация и да издават документи за професионална квалификация, поради липсата на вътрешни правила за условията и реда за разработване на рамкови програми.

Несъответствията пораждаат риск при разработване на съдържанието на учебните планове и учебните програми.

3.2. Рамковите програми се конкретизират с документация за професионално обучение, която включва учебни планове и учебни програми, разработени въз основа на ДООИ за придобиване на квалификация по професии.

Броят на необезпечените професии с ДООИ за придобиване на квалификация по професии за учебната 2012/2013 г. е 24, за 2013/2014 - 22 и за 2014/2015 - 20.

Текстът на параграф 7 от преходните и заключителните разпоредби на ЗПОО дава възможност до приемането на ДООИ за придобиване на квалификация по професии да се прилагат утвърдените от министъра на образованието и науката учебни планове и програми по съответните професии и специалности.

През одитирания период съществува тенденция за намаляване на броя на специалностите с утвърдени учебни планове и програми, по които обучението и държавният план-прием е без наличието на приети ДООИ за придобиване на квалификация по професии. За учебната 2012/2013 г. техният брой е 47, за 2013/2014 г. – 39 и за 2014/2015 г. – 31.¹³⁷

През 2012 г. са разработени и утвърдени 179 учебни програми, през 2013 г. – 77 и през 2014 г. - 92.¹³⁸

Големият брой утвърдени учебни планове и програми, систематизирани по календарни години и професионални направления от СППОО, са оповестени на интернет страницата на МОН.¹³⁹

¹³⁴ Одитно доказателство № 23

¹³⁵ Одитно доказателство № 23

¹³⁶ Приложение № 6

¹³⁷ Приложение № 5

¹³⁸ Одитно доказателство № 23

¹³⁹ <http://www.mon.bg/?go=page&pageId=2&subpageId=40>

Дирекция "ОПОС" разработва и внедрява учебните планове и учебните програми по учебните предмети от професионалната подготовка.

Преките задължения на държавните експерти и експертите от отдел „ПОО“, съгласно длъжностните характеристики, съдържат организиране, координиране и участие в разработването и актуализирането на учебната документация за професиите и от професионалните направления.¹⁴⁰

Индивидуалните работни планове на експертите от отдел „ПОО“ включват организиране, координиране и контролиране на методическото осигуряване на учебната документация за професионално образование за професиите и специалностите по направления от СППОО, а на част от главните експерти включват и участие в разработването на учебната документация, учебните планове.¹⁴¹

Началникът на отдел „ПОО“ организира и координира разработването на учебни планове и учебни програми.¹⁴²

Възприетият начин на публикуване на учебните планове и програми по професионални направления и по години на утвърждаване от министъра на образованието и науката затруднява бързото и лесно намиране и установяване на обезпечеността с учебни планове и програми на всички професии и специалности, по които се осъществява държавен план-прием и обучение.

3.3. В МОН няма утвърдени вътрешни правила за условията и реда и методически указания за разработване на рамкови програми, учебни планове и учебни програми в професионалното образование.¹⁴³

Всеки експерт от отдел „ПОО“, който по длъжностна характеристика отговаря за определено направление от СППОО, осигурява учебния процес по професиите и специалностите от направленията като организира, координира и участва в разработването на учебните планове и учебните програми.

Инициативата за разработването на учебните планове и програми е на експертите от отдел „ПОО“. Експертът от отдел „ПОО“ сформира работна група за разработване на учебните планове и учебните програми. Въпрос на лично експертно решение е числеността и състава на работната група, в т.ч. и на представителите на бизнеса и процедурата за разработването на учебните планове и програми. Броят на училищата, в които ще се изучава дадената професия/специалност предопределят състава на работната група. Няма практика да се издава заповед на министъра на образованието и науката за възлагане разработването на учебните планове и програми, с определяне на срок и отговорни лица за осъществяване на контрол върху дейностите.

Учебните планове се разработват от експертите от отдел „ПОО“, а учебните програми от работни групи, сформирани от експертите от отдела.¹⁴⁴

Твърде различна е числеността на авторите на утвърдените учебните програми - от един до шест автори. Обичайно учебните програми са разработвани от учители от една и съща професионална гимназия. Изключения са учебните програми, разработени с участието на университетски преподаватели.¹⁴⁵

Посочва се небалансиран брой и видове източници на използвана литература. В някои учебни програми списъкът на използвана литература включва само един източник, както и по-общото посочване използването на материали от интернет или „учебници по видове спортове“.

Други утвърдени учебни програми са разработени от един автор или на базата на един използван литературен източник или материали от интернет. Обичайната практика е

¹⁴⁰ Одитно доказателство № 24

¹⁴¹ Одитно доказателство № 2

¹⁴² Одитно доказателство № 24

¹⁴³ Одитно доказателство № 23

¹⁴⁴ Одитно доказателство № 23

¹⁴⁵ <http://www.mon.bg/?go=page&pageId=2&subpageId=40>

учебните програми по определена специалност да се разработват от авторски колектив от една професионална гимназия и да лишат от участие потенциални участници от сродни училища. Неразпознаваеми остават евентуалните участници и приноса им в работните групи, представители на браншови организации на работодателите.

Съдържанието на темите по учебните предмети за курса на обучение се формира от автори, за които няма предварително поставени критерии за избор, както и при неясно и недокументирано участие и избор на представители на отрасловите и браншовите организации на работодателите.

Осигурена е публичност и прозрачност на проектите за обществено обсъждане и на утвърдените учебни планове и учебни програми с публикуването им на интернет страницата на МОН.¹⁴⁶

Организацията на работа на отраслов принцип в отдел „ПОО“ и професионалните и личностните качества на експертите от отдела придобиват определящо значение при разработването и съдържанието на учебните планове и учебните програми за разлика от изискванията при разработването и приемането на ДОО за придобиване на квалификация по професии.

Липсата на законова разпоредба за условията и реда за разработване на учебните планове и учебните програми, на методически указания за структурата и съдържанието им, критерии за избор на автори и финансиране на работните групи за разработване на учебните планове и програми са причина за възприетия подход и начин за разработването им.

3.4. От проведената анкета с браншовите и отрасловите организации на работодателите половината отговарят положително на въпроса участват ли в разработването и актуализирането на учебните планове и учебните програми за професионално образование. Обяснение за неучастието е липсата на покана за участие.¹⁴⁷

До определянето през 2014 г. на законови функции на браншовите и отрасловите организации на работодателите, участието им в разработването на учебните планове и учебните програми е по силата на действието на Рамковото споразумение от 2009 г.¹⁴⁸

Липсата на заповед на министъра на образованието и науката за възлагане разработването на учебните планове и учебните програми не позволява проследяване конкретното участие на членовете в състава на работната група, в т.ч. и за наличие на включени представители и на кои браншови и отраслови организации на работодателите.¹⁴⁹

Установената практика за възлагане на отговорности на експертите от отдел ПОО за субективен избор и без изисквания за обосноваване на избора на браншовите и отрасловите организации на работодателите при разработването на учебни планове и програми, поражда риск от съсредоточаване в конкретен експерт на прекомерни отговорности с въздействие върху всички участници в системата на професионалното образование и потребителите на резултатите от ПОО.

Липсва работещ механизъм на взаимодействие с браншовите и отрасловите организации на работодателите.

3.5. Актуализирането на утвърдените от министъра на образованието и науката учебни планове и учебни програми се извършва по преценка и експертно решение на експертите от отдел ПОО, разпределени в длъжностните характеристики по направления от СППОО. Извън случаите на преценка и експертно решение, актуализация се извършва

¹⁴⁶ Одитно доказателство № 23

¹⁴⁷ Одитно доказателство № 8

¹⁴⁸ Одитно доказателство № 3

¹⁴⁹ Одитно доказателство № 23

в резултат на настъпили изменения и допълнения на нормативни актове, които пораждат промени в утвърдените учебни планове и програми.

През одитирания период са извършени пет актуализации на учебни планове и учебни програми, от които четири през 2012 г. и една през 2013 г.¹⁵⁰

През 2012 г. със заповед на министъра на образованието и науката се актуализират учебните планове за професионално образование по две специалности, в резултат на промени в нормативната уредба с влизането в сила на нов подзаконов нормативен акт.

Установената практика експертите от отдел ПОО да следят измененията в нормативната уредба поражда риск за ефективността в дейността на експертите от отдел ПОО и невъзможността да проследяват всички настъпващи промени, които пораждат необходимостта от актуализация на учебните планове и учебните програми.

Създават се предпоставки съдържанието на обучението по учебните предмети да не отразява съвременните постижения в различните области.

Организацията на работа на експертите от отдел ПОО по професионални области предпоставя невъзможността да се обхванат в пълен обем всички настъпващи изменения. Това впоследствие се отразява върху подготвеността на завършващите ПОО за пълноценно включване на трудовия пазар и тяхната конкурентоспособност.

4. Национални изпитни програми и провеждане на държавните изпити по теория и практика на професията

4.1. Професионалното образование завършва с полагане на държавни зрелостни изпити за завършване на средно образование, съгласно Закона за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план и на държавни изпити за придобиване на професионална квалификация - теория на професията и практика на професията.¹⁵¹

Държавните изпити по теория на професията и по практика на професията се провеждат по национални изпитни програми. Отговорна за разработването и прилагането на програмите и на единни критерии за държавните изпити за придобиване на професионална квалификация е дирекция „ОПОС“.¹⁵² Съгласно утвърдената функционална характеристика на дирекцията, тази функция се изпълнява от отдел „ПОО“.¹⁵³ В длъжностните характеристики на експертите от отдела са вменени задължения по организация, координация, контрол върху разработването и прилагането на националните изпитни програми за придобиване на професионална квалификация по професии от съответните професионални направления, за които отговарят.¹⁵⁴ В работните планове на експертите е планирано разработване на национални изпитни програми, като част от учебната документация.¹⁵⁵ Няма разработени и утвърдени вътрешни правила за условията и реда за разработване на националните изпитни програми, които да определят реда и начина на възлагане разработването им, процедурите по разработване, контрол и приемане на изготвените проекти, реда и основанията за тяхното актуализиране.^{156, 157}

Националните изпитни програми са разработени от авторски екипи основно от професионалните училища и гимназии¹⁵⁸ по изготвена от МОН рамка на национална изпитна програма за провеждане на държавни изпити за придобиване на степен на професионална квалификация.¹⁵⁹

¹⁵⁰ Одитно доказателство № 23

¹⁵¹ Чл. 33, ал. 1 от ЗПОО

¹⁵² чл. 42 т. 6 от УП на МОН

¹⁵³ Одитно доказателство № 25

¹⁵⁴ Одитно доказателство № 26

¹⁵⁵ Одитно доказателство № 27

¹⁵⁶ Одитно доказателство № 28

¹⁵⁷ Одитно доказателство № 29

¹⁵⁸ <http://www.mon.bg/?go=page&pageId=2&subpageId=41>

¹⁵⁹ Одитно доказателство № 28

В раздел III, т. 1 от Рамковото споразумение между МОН и национално представителните организации на работодателите от 2009 г. е предвидена съвместна дейност за осъвременяване на учебното съдържание.¹⁶⁰

С промените в ЗПОО от месец юли 2014 г. в ЗПОО за първи път са включени функции на браншовите и отрасловите организации на работодателите за участието им в разработването на националните изпитни програми за придобиване на професионална квалификация.¹⁶¹

От проведената анкета с браншовите и отраслови организации на работодателите на въпроса участват ли в разработването на националните изпитни програми, 11 организации дават отрицателен отговор с мотив, че нямат покана за участие от професионалните училища, останалите 6 организации дават положителен отговор.¹⁶²

Липсата на правила за организация, координация, контрол върху разработването на националните изпитни програми за придобиване на професионална квалификация по професии от съответните професионални направления води до непрозрачност на осъществяваната дейност.

Неефективното сътрудничество между МОН и браншовите и отраслови организации на работодателите при разработването на националните изпитни програми ограничава участието на работодателите при определянето на единни критерии за оценка на професионалните компетенции на обучаваните, необходими за придобиване на съответната степен на професионална квалификация по изучаваната професия и специалност.

Причините са в непредприемане на действия от отдел „ПОО“ за осигуряване с вътрешни правила, неизпълнението на ангажиментите в рамковото споразумение за сключване на анекси за сътрудничество по браншове за отделните сектори на икономиката, както и късното въвеждане на изричен регламент в ЗПОО за осигуряване на участието им в разработването на националните изпитни програми.

4.2. Съгласно изискванията на ЗПОО, националните изпитни програми се разработват в съответствие с приетите ДООИ за придобиване на квалификация по професии¹⁶³ и съдържат изпитните теми и критериите за оценяване на държавните изпити¹⁶⁴.

В таблица № 18 е представен броят на националните изпитни програми (НИП), утвърдени в съответствие с държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии в рамките на одитирания период.¹⁶⁵

Таблица № 18

Година	брой утвърдени НИП	в т.ч. утвърдени			
		в съответствие с приети ДООИ	%	в условията на неприети ДООИ	%
2012	7	6	86	1	14
2013	24	9	38	15	62
2014	24	19	79	5	21
	55	34	62	21	38

Източник: МОН

Относителният дял на утвърдените национални изпитни програми за провеждане на изпити за придобиване на професионална квалификация, разработени в съответствие с ДООИ за придобиване на квалификация

по професии, във връзка с разпоредбите на чл. 36 от ЗПОО, общо за трите години е 62 на сто. Останалата част от утвърдените изпитни програми през този период не се базира на

¹⁶⁰ Одитно доказателство № 3

¹⁶¹ Чл. 56, ал. 2, т. 2 от ЗПОО

¹⁶² Одитно доказателство № 8

¹⁶³ Чл. 36, ал. 1 и ал. 2 от ЗПОО

¹⁶⁴ Чл. 42, ал. 2 от Наредба № 3 от 2003 г. за системата на оценяване

¹⁶⁵ Одитно доказателство № 28

приети от министъра на образованието и науката ДООИ за придобиване на квалификация по професии.

С разработените и утвърдени национални изпитни програми са създадени условия за съдържателно обезпечаване на изпитите по теория и по практика на професията за придобиване на професионална квалификация. Не всички утвърдени през одитирания период национални изпитни програми отговарят на необходимостта за разработването им в съответствие с ДООИ за придобиване на професионална квалификация. В случаите на неприети от министъра на образованието и науката ДООИ за придобиване на квалификация по професии, изпитните програми са разработвани на база утвърдените от министъра на образованието и науката учебни програми.

Тази практика не осигурява равнопоставеност на учениците от професионалните училища при оценяването на постигнатите знания, умения и компетенции в професионалното образование.

Липсата на достатъчна съгласуваност на действията между МОН и НАПОО за обезпечаване на професиите и специалностите с ДООИ за придобиване на квалификация по професии и продължителната процедура по разработването и приемането на ДООИ за придобиване на квалификация по професии са причина за ниския относителен дял на утвърдените национални изпитни програми въз основа на ДООИ за придобиване на квалификация по професии.

4.3. Държавните изпити по теория и по практика за придобиване степен на професионална квалификация по професии и специалности се провеждат от комисии, определени от директорите на училищата. Разпоредбите на ЗПОО¹⁶⁶ изискват включването на представители на работодателите и на работниците и служителите в състава на комисиите за оценяване на изпитите за всяка професия и специалност.

В таблицата са представени данни за осигурено участие на представителите на работодателите и на работниците и служителите при провеждане на държавни изпити за придобиване на квалификация по професии през одитирания период:¹⁶⁷

Таблица № 19

Година	Общ брой проведени държавни изпити за придобиване СПК		Брой държавни изпити за придобиване СПК, проведени с участието на представители на работодателите				Брой държавни изпити за придобиване СПК, проведени с участието на браншовите синдикални организации			
	теория	практика	теория	%	Практика	%	теория	%	практика	%
2012	2701	2490	975	36	1145	46	1043	39	1095	44
2013	2191	2081	839	38	937	45	1068	49	1069	51
2014	1713	1694	691	40	681	40	876	51	759	45
	6605	6265	2505	38	2763	44	2987	45	2923	47

Източник: МОН

Общият брой проведени държавни изпити за придобиване на професионална квалификация в училищата, провеждащи професионално образование през одитирания период е 6605 по теория на професията и 6265 по практика на професията. Относителният дял на проведените изпити с участието на представители на работодателите и на браншовите синдикални организации поддържа постоянно ниво - в по-малко от половината от общия брой проведени държавни изпити за всяка от учебните години през одитирания период. По-голям е относителният дял на проведените държавни изпити с участието на браншовите синдикални организации, спрямо делът на държавните изпити, проведени с участието на организации на работодателите.

¹⁶⁶ Чл. 35, ал.1 и ал. 3 от ЗПОО

¹⁶⁷ Одитно доказателство № 28

Информацията за участието на представители на работодателите и на работниците и служителите в държавните изпити по теория и по практика е събирана по показатели, разработени от дирекция ОПОС, отдел ПОО. Голяма част от доклад-анализите на РИО не съдържат информация за причините за неучастие.¹⁶⁸ Създадена е практика да се изготвят презентации за целите на годишните съвещания с началниците на РИО, с обобщени данни по определени показатели, без да се представят обобщени годишни доклад-анализи до министъра на образованието и науката.¹⁶⁹

Неизготвянето на анализи за слабото участие на представители на работодателите и на работниците и служителите както на регионално ниво, така и на ниво министерство, лишава ръководството на МОН да предприема конкретни действия за подобряване на сътрудничеството при провеждане на държавните изпити за придобиване на професионална квалификация.

Недостатъчното осигурено участие на работодателите и на работниците и служителите се потвърждава и от данните от проведената анкета с професионалните гимназии и училища с професионални паралелки. На въпроса изпращани ли са от тях покани до представители на работодателите и на работниците и служителите за участие в провеждането на изпитите, положителен отговор дават 48 училища, като посочват че 35 организации са предложили свои представители за участие. Като причини за неосигурено участие са посочени липсата на квалифицирани специалисти по професии и специалности, липса на законодателни разпоредби за освобождаване от трудовите задължения на работодателите на социалните партньори за провеждане на изпитите, липса на предвидени средства за този вид дейност, ангажираност на персонала.¹⁷⁰

От проведената анкета с работодателите, 10 дават отрицателен отговор за участие в състава на училищните комисии за провеждане на изпити за придобиване на професионална квалификация, поради неполучени покани от училищата. Останалите 7 представители на работодателите дават положителен отговор.¹⁷¹

Не е постигнат напредък в обезпечеността на проведените държавни изпити за придобиване на професионална квалификация с участието на организациите на работодателите и на браншовите синдикални организации. Липсата на активни действия от професионалните училища и от работодателите и браншовите синдикални организации при провеждане на изпитите не осигурява условия за обективното оценяване на знанията, уменията и компетенциите на завършващите професионално образование.

Липсата на работещ механизъм за взаимодействие с работодателите и неизпълнение на ангажиментите по рамковото споразумение за сключване на анекси за сътрудничество по браншове за отделните сектори на икономиката са причина за неактивното участие в състава на комисии за провеждане на изпитите.

4.4. Професионалното образование завършва с полагане на държавни зрелостни изпити за завършване на средно образование съгласно ЗСОМУП и държавни изпити за придобиване на професионална квалификация - теория на професията и практика на професията.¹⁷²

В таблица № 20 е показан броят на учениците в XII клас в професионални гимназии и професионални училища, явили се на проведените държавни изпити за придобиване на професионална квалификация.¹⁷³

¹⁶⁸ Одитно доказателство № 12

¹⁶⁹ Одитно доказателство № 30

¹⁷⁰ Одитно доказателство № 7

¹⁷¹ Одитно доказателство № 8

¹⁷² Чл. 33 от ЗПОО

¹⁷³ Одитно доказателство № 5

Таблица № 20

Учебна година	Брой ученици в XII клас	Брой ученици, допуснати до държавни изпити за придобиване на СПК	Брой ученици, явили се на държавни изпити за придобиване на СПК
2011/2012	28660	няма данни	27956
2012/2013	29700	няма данни	22273
2013/2014	28620	няма данни	22197

Източник: МОН

Данните показват, че МОН не поддържа информация за броя на учениците, допуснати до държавни изпити за придобиване степен на професионална квалификация. Броят на явилите се показва тенденция на намаляване. В този брой се съдържа информация за броя на явилите се на изпити от съответния випуск и на явилите се, завършили през предходни учебни години. Възприетият

начин за поддържане на обща информация за всички явили се на държавни изпити, не позволява да се направи точен анализ за броя на явилите се на държавни изпити за придобиване на ПК от завършилите през трите учебни години.

По-малкият брой ученици, явили се на държавни изпити за придобиване на професионална квалификация намалява възможността за реализация на пазара на труда, въпреки вложения значителен публичен ресурс.

Причина за неявяване на учениците от професионалните училища и професионалните гимназии на държавни изпити за придобиване на квалификация по професия е големият брой изпити - подготовката за ДЗИ за придобиване на средно образование по български език и литература и по избор на ученика от учебните предмети, изучавани в часовете за задължителната общообразователна подготовка, изпитите за придобиване на професионална квалификация и краткият срок за подготовка, както и възможността да преминат във висшето образование, без задължение да се явят на изпити за придобиване на професионална квалификация.

В новоприетия Закон за предучилищното и училищното образование са предвидени задължителен ДЗИ по учебния предмет - български език и литература и задължителен ДЗИ за придобиване на професионална квалификация – по теория и практика на професията.

5. Създадени условия за подобряване на практическото обучение на учениците

5.1. Практическото обучение е част от задължителната професионална подготовка в професионалното образование. Организира се като учебна практика и производствена практика и се провежда в учебно-производствени бази на училищата, учебно-производствени бази на сродни училища или центрове за професионално обучение в страната и в чужбина, предприятия на юридически и физически лица, учебно-производствени бази към предприятията и учебно-тренировъчни бази на училищата и др., съгласно изискванията на ЗПОО.¹⁷⁴

Провеждането на практическото обучение в реална работна среда е важен фактор за подобряване качеството на професионалното образование и на пригодността за заетост на завършващите професионално образование.

В ЗПОО няма предвидени функции за участие на представителите на работодателите и на работниците и служителите в практическото обучение в професионалните училища. С промените в ЗПОО през месец юли 2014 г. са допълнени функциите на браншовите организации на работодателите за участие в осигуряването на учебната и производствената практика на учениците и предлагане на промени в организацията им и функциите на национално представителните и на браншовите организации на работниците и служителите за съдействие за подобряване на качеството на практическото обучение.¹⁷⁵

¹⁷⁴ Чл. 29 и чл. 30 от ЗПОО

¹⁷⁵ Чл. 56, ал. 2, т. 3, чл. 57, т. 4 и чл. 58, т. 1 от ЗПОО

В рамковото споразумение от 2009 г. е предвидена дейност за ефективно организиране и провеждане на практическото обучение. Със заповед на министъра на образованието и науката е създадена на национално равнище междуведомствена работна група за вземане на конкретни решения и наблюдение на тяхното изпълнение, във връзка със заложените дейности и мерки в рамковото споразумение. Няма представени документи, доказващи функционирането на междуведомствена работна група. Не са сключени анекси за сътрудничество по браншове за отделните сектори на икономиката за реализиране на дейностите, съгласно изискванията, включени в рамковото споразумение.¹⁷⁶

От анкетиранияте директори на професионалните гимназии и училища с професионални паралелки за мястото на провеждане на практическото обучение, преобладаващ е броят на училищата, които дават отговор за провеждането му в собствена учебно-производствена база на училището и в предприятия на юридически и физически лица.¹⁷⁷

Положителен отговор на въпроса за осигурено работно място за провеждане на обучението и подпомагане на обучението със специалисти дават 10 от анкетиранияте браншови организации на работодателите. Останалите 7 не посочват участие в такъв вид сътрудничество с професионалните училища и като причини посочват спецификата на дейността, липса на бюджет и достатъчен персонал за провеждане на обучението.¹⁷⁸

С направените законодателни промени и сключеното рамково споразумение са създадени условия за подобряването на сътрудничеството между органите на държавата и социалните партньори в областта на провеждане на практическото обучение в реална работна среда. Липсата на предприети действия за ефективното изпълнение на рамковото споразумение не допринася в достатъчна степен учениците от професионалните училища да познават реалните условия на труд и изискванията за професията, по която се обучават.

5.2. На интернет страницата на МОН е публикуван регистър на дипломите за завършено средно образование, който съдържа информация за дипломите и свидетелствата за завършено основно и средно образование и придобита степен на професионална квалификация¹⁷⁹. Поддържаната информация „среден успех на учениците завършили средно образование по области и изучавани профили/професии“ включва резултатите от задължителните ДЗИ по български език и литература (БЕЛ) и втори изпит, определен по избор на ученика от учебните предмети, изучавани в часовете за задължителната общообразователна подготовка. Не се поддържа информация за средния успех от държавните изпити за придобиване на професионална квалификация.¹⁸⁰ Това не позволява извършването на анализи и оценка на постигнатите резултати от придобитите знания, умения и компетентности от проведената професионална подготовка.

Няма законово изискване и осъзната необходимост от отговорните дирекции в МОН за поддържане на информация за средния успех от държавните изпити за придобиване на професионална квалификация.

5.3. Съществен принос за увеличаване делът на учениците, провели практическото обучение в реална работна среда е постигнат с реализацията през одитирания период на проект BG051PO001-3.3.07 „Ученически практики“ по ОП „РЧР“. В реализацията на проекта са включени ученици от професионалните училища към всички РИО на територията на страната.

¹⁷⁶ Одитно доказателство № 29

¹⁷⁷ Одитно доказателство № 7

¹⁷⁸ Одитно доказателство № 8

¹⁷⁹ <https://www2.mon.bg/AdminRD/mon/>

¹⁸⁰ Одитно доказателство № 31

В таблица № 21 е показан броят на включените училища и ученици и успешно приключили практиката.¹⁸¹

Таблица № 21

година	Брой училища, включени в проекта	Брой включени ученици	Брой успешно приключили практика	%
2012/2013	359	11 544	10 563	92
2013/2014	365	19 773	19 022	96
2014/2015	368	9944	198	2

Източник: МОН

Данните показват нарастване броя на училищата, включени в проекта и ефективно изпълнение на индикатора „брой успешно приключили практики“ спрямо индикатора „брой включени ученици в проекта“. За учебната 2014/2015 г. броят на включените и на успешно приключилите ученици е малък, тъй като данните са за периода до края на 2014 г.

Предприетите мерки от МОН за реализирането на проекта са израз на стремежа за подобряване на взаимодействието с работодателските организации с цел повишаване качеството на професионалното образование и обучение и на реализацията на завършиващите на пазара на труда. С реализацията на проекта е постигнат напредък в улесняването на достъпа до практическо обучение на системата на ПОО в национален мащаб.

Размерът на утвърдения бюджет на проекта не позволява да се включи по-голям брой ученици в обучение в реална работна среда.

IV. Система за управление на качеството на професионалното образование и за проследяване реализацията на завършилите

1. Вътрешна система за осигуряване на качество на професионалното образование

Създаването на система за осигуряване на качество на ПОО произтича от Препоръката на Европейския парламент и на Съвета от 2009 г. за създаване на Европейска референтна рамка за осигуряване на качество на професионалното образование и обучение.

Основна цел на вътрешната система за осигуряване на качеството е дейността на обучаващите институции да бъде прозрачна и оценявана от потребителите на техните услуги, както и съпоставяне на резултатите на българското професионално образование и обучение с това от другите европейски страни.

За първи път законов регламент за качество на професионалното образование се въвежда с промените в ЗПОО от месец юли 2014 г.¹⁸² Въведените разпоредби¹⁸³ задължават институциите по чл. 9 от ЗПОО, които имат право да осъществяват обучение за придобиване на професионална квалификация да осигуряват качество на професионалното образование и обучение чрез изграждане на вътрешна система за осигуряване на качеството при спазване на ДОО за придобиване на квалификация по професии и на действащото законодателство.

За определянето на условията и реда за разработване на вътрешната система е предвидено да се издаде наредба от министъра на образованието и науката, съгласувана с министъра на труда и социалната политика, министъра на икономиката, министъра на

¹⁸¹ Одитно доказателство № 32

¹⁸² Чл. 9а от ЗПОО

¹⁸³ Чл. 9а, ал. 2 от ЗПОО

културата, министъра на младежта и спорта и министъра на земеделието и храните, в срок до 6 месеца от влизането в сила на Закона за изменение и допълнение на ЗПОО.¹⁸⁴

Предвиденият проект на Наредбата е разработен от работни групи, въз основа на заповеди на министъра на образованието и науката¹⁸⁵, като първоначално определеният срок за изготвянето му е удължаван два пъти. Наредбата за осигуряване на качеството на професионалното образование и обучение влиза в сила от 11.09.2015 г.¹⁸⁶

В изпълнение на функцията на министъра на образованието и науката по чл. 51, ал. 1, т. 10 от ЗПОО да анализира ефективността на професионалното образование и обучение и във връзка с Препоръката на Европейския парламент и на Съвета от 2009 г. за създаване на Европейска референтна рамка за осигуряване на качество на професионалното образование и обучение, с негова заповед¹⁸⁷ са определени 3 критерия за оценка - Постигнато равнище в учебния процес; Обхват в извънкласни и извънучилищни дейности и Осигурени условия за учене през целия живот, с общо 10 показателя към тях. Съгласно заповедта директорите на училищата, организиращи професионално образование и обучение са задължени да извършват ежегодна самооценка по включените в нея критерии и показатели в сила от учебната 2009/2010 г.

През 2012 г. със заповед на министъра на образованието и науката¹⁸⁸ са определени нови 4 области на оценяване: Училищен мениджмънт, Училищна среда, Обучение и учене и Училищно партньорство, с 16 критерии и 88 показателя за оценка към тях. Показателите са заимствани от "Наръчник за самооценяване на професионална гимназия", разработен в резултат на реализиран през периода 2010-2012 г. съвместен проект „Професионални умения“ от Министерството на образованието, младежта и науката и Британския съвет.

Съгласно заповедта, директорите на училищата, провеждащи професионално образование и обучение са задължени да извършват годишна самооценка по определените в заповедта критерии и показатели и да осигурят обществен достъп до информация и прозрачност на резултатите от извършената самооценка от учебната 2012/2013 г.

Дейностите по въвеждането и функционирането на система за управление качеството на професионалното образование продължават с изпълнението на проект „Управление за ефективно професионално образование“ по оперативна програма „Развитие на човешките ресурси 2007-2013“. Общата цел на проекта е разработването и въвеждането на Единна система за управление на професионалното образование (ЕСУПО) в Република България.

Проектът съдържа седем модула. През одитирания период и в рамките на реализирания проект е въведен пилотно само модул 7 Качество на професионалното образование. Със заповед на министъра на образованието и науката¹⁸⁹ е утвърден списък на 161 професионални гимназии за включване в изпълнението на проекта „Управление за ефективно професионално образование“. Поради ограничаването на финансовите ресурси в изследванията и провеждане на реалните дейности, в рамките на реализирания проект са включени само 130 професионални гимназии. Внедряването на останалите модули от системата съгласно разработен график е предвидено да се извърши в рамките на следващ проект в периода 2015-2020 г.¹⁹⁰

Информация за дейностите по осигуряване на качеството на професионалната подготовка в училищата, провеждащи професионално образование и обучение, е предоставяна ежегодно в МОН със справки по определени показатели към годишните доклад-анализи на РИО. Информацията е обобщавана за всички РИО от експертите в

¹⁸⁴ Чл. 9, ал. 4 от ЗПОО и § 42 от Заключителните разпоредби на ЗПОО

¹⁸⁵ Одитно доказателство № 33

¹⁸⁶ Наредба № 2 от 8.09.2015 г. за осигуряване на качеството на професионалното образование и обучение, издадена от министъра на образованието и науката, обн., ДВ, бр. 70 от 11.09.2015 г., в сила от 11.09.2015 г.
<http://www.mon.bg/?go=page&pageId=7&subpageId=59>

¹⁸⁷ Одитно доказателство № 34

¹⁸⁸ Одитно доказателство № 35

¹⁸⁹ Одитно доказателство № 36

¹⁹⁰ <http://www.mon.bg/?go=page&pageId=2&subpageId=43>

отдел „Професионално образование и обучение“ и представяна на годишните съвещания с експертите от РИО.

В таблица № 22 е представен броят на професионалните училища с утвърдени правила за качество/система за осигуряване на качеството и извършена самооценка по учебни години представен.¹⁹¹

Таблица № 22

година	Брой училища с утвърдени вътрешни правила за качество/система за осигуряване на качеството	Относителен дял	Брой училища провели самооценяване	Относителен дял
2011/2012	366	76,40	354	74,21
2012/2013	411	81,70	105	20,66
2013/2014	426	91,50	389	83,50
2014/2015	409	91,00	390	87,00

Източник: МОН

Данните показват тенденция на увеличаване на относителния дял на училищата с въведени системи за самооценяване и провеждане на самооценка на качеството на предлаганото професионално образование. Ниският относителен дял на училищата с проведена самооценка за учебната 2012/2013 г. се дължи на недостатъчната подготвеност да прилагат значителния брой критерии и показатели за самооценяване, включени в заповедта на министъра на образованието и науката от 2012 г.

Рамката, изготвена от експертите на отдел „Професионално образование и обучение“, за събиране на информация за изпълнение на дейностите по оценяване качеството на професионалното образование не е прецизирана по отношение на показателите, съдържащи се в нея и поражда риск за предоставяне на некоректна информация, която изкривява резултатите от проведените дейности от училищата при самооценяването.¹⁹²

Самооценяването в професионалните гимназии и училищата с професионални паралелки е извършвано частично въз основа на заповеди на министъра на образованието и науката, в изпълнение на законово възложената функция и Препоръката на Европейския парламент и на Съвета за създаване на Европейска референтна рамка (ЕРР) за качество в професионалното образование и обучение. Законово изискване за изграждане на вътрешна система за осигуряване на качеството е въведено с промените в ЗПОО през 2014 г.

Изпълнението на проекта за изграждане на единна система за управление на професионалното образование в Република България е принос към прилагане на препоръките на ЕС в сферата на ПОО, насочени към въвеждане на система за осигуряване на качество.

Несвоевременното въвеждане на законов регламент за изграждането на вътрешна система за оценка на качеството на професионалното образование и по-късното приемане на Наредбата за осигуряване на качество в професионалното образование и обучение е причина за провеждане на самооценяването при непълна нормативна осигуреност.

¹⁹¹ Одитно доказателство № 37

¹⁹² Одитно доказателство № 37

2. Система за контрол и инспектиране на образованието

2.1. Контролната дейност в училищното образование е регламентирана със Закона за народната просвета (ЗНП), Правилника за прилагане на Закона за народната просвета (ППЗНП)¹⁹³, Устройствения правилник (УП) на МОН, Правилника за устройството и дейността на РИО (ПУДРИО),¹⁹⁴ Инструкция № 1 от 1995 г. за контролната дейност в системата на народната просвета, Наредба № 4 от 2003 г. за документите за системата на народната просвета и други актове.

Инструкция № 1 за провеждане на контролната дейност в системата на народната просвета, приета от Министерство на науката и образованието¹⁹⁵ през 1995 г. През месец септември 2014 г. е разработен проект на нова Инструкция за контролната дейност в системата на народната просвета.¹⁹⁶ Работата по проекта на инструкцията е преустановена след внасянето в Народното събрание на проекта за нов Закон за предучилищното и училищно образование.

Съгласно Инструкцията, действаща през одитирания период, контролната дейност в системата на народната просвета е изградена на три нива – вътрешноучилищно, регионално и национално ниво и се извършва съответно от директорите и помощник-директорите на училища, РИО и специализираните дирекции на МОН. Осъществява се чрез цялостни, тематични и текущи проверки, както и с наблюдение, анализиране, коригиране и оценяване. Извършват се и проверки по жалби и сигнали.

Директорите и помощник-директорите на училищата организират контролната си дейност чрез съставяне на План за контролна дейност за съответната учебна година и предоставянето му в РИО. Контролната дейност е насочена към прилагането и изпълнението на ДОИ и на нормативните актове в средното образование, организацията на учебно-възпитателната работа по отделните учебни предмети чрез посещения в учебни часове, изпълнението на препоръките, дадени от експертите на РИО и МОН и др. В края на учебната година директорите представят доклад-анализ за вътрешно училищната контролна дейност пред РИО.

Организацията на контролната дейност в училищното образование на регионално ниво се осъществява от РИО чрез цялостни, тематични и текущи проверки. Проверките са извършвани въз основа на план, утвърден от министъра на образованието и науката. Контролът на експертите е насочен към изпълнението на ДОИ и извършване на външно оценяване знанията и уменията на учениците, прилагането на нормативните актове за средното образование, организацията на учебно-възпитателната работа на учителите по отделните учебни предмети и професионални направления, правилното водене и съхраняване на учебната и училищна документация, кадровото, материално-техническото и информационно осигуряване на училищата. Началниците на РИО в срок до 31 август на текущата година представят в МОН доклад-анализ за контролната дейност на инспектората. Описателна информация за всяка от извършените проверки, без наличие на обобщен анализ на извършената контролна дейност с отчитане на тенденциите при констатираните нарушения се съдържа в доклад-анализите. Информация за броя на планираните и извършени проверки по видове се събира и обобщава на база приложена към доклад-анализите справка по образец, изготвен от експертите на дирекция ОКИ.

Организацията на контролната дейност в училищното образование на национално ниво се осъществява от МОН. Съгласно чл. 43 от УП на МОН, дирекция ОКИ осъществява контрол и инспектиране в системата на образованието, разработва и отговаря за внедряването и прилагането на ДОИ за инспектиране, регламентирано в чл. 16 от ЗНП; осъществява контрол и оценяване на образователната среда и политики и инспектиране в образователната среда; подпомага министъра на образованието и науката при

¹⁹³ Чл. 142, ал. 3 т. 3, чл. 144 ал. 2 т. 3 и чл. 147 ал. 1 от ППЗНП

¹⁹⁴ чл. 16, ал. 1 от ПУДРИО

¹⁹⁵ обн. ДВ бр. 17 от 17 февруари 1995 г.

¹⁹⁶ Одитно доказателство № 40

осъществяването на контрол върху дейността на РИО; участва при осъществяването на контрола и оценяването на организацията на контролната дейност в училищата и др. функции. Функциите по контрол и инспектиране съгласно функционалната характеристика на дирекцията се изпълняват от отдел „Контрол и инспектиране“.

За осъществяваната контролна дейност от отдел „Контрол и инспектиране“ не са изготвяни годишни планове с цели и приоритети. Възприета е практиката да се представя ежегодно доклад¹⁹⁷ от ресорния заместник-министър до министъра на образованието и науката, в който се предлагат тематични проверки за извършване от експерти от дирекция ОКИ в РИО, при отчитане на констатирани слабости и нарушения установени при предходни проверки, както и предложения от други дирекции с оглед осъществяваните политики на МОН. Докладите са одобрени с положителна резолюция от министъра на образованието и науката. За одитирания период не са извършвани цялостни проверки в областта на професионалното образование.¹⁹⁸

В отдел „Контрол и инспектиране“ се води регистър на осъществения контрол, с което е създадена добра практика. Регистърът се води по години и включва информация за вида, периода на проверката, обекта на проверката и др. В регистрите за 2012 г., 2013 г. и 2014 г. се съдържа информация за тематичните проверки, проверки по жалби и сигнали. Преобладаващ е броят на проверките по жалби и сигнали. За извършените проверки са съставяни доклади до министъра на образованието и науката с констатирани недостатъци. За констатираните нарушения са изпращани писма до съответните регионални инспекторати по образование за даване на задължителни предписания и проверки на изпълнението им. В регистъра липсва информация за изпълнение на предписанията,¹⁹⁹ което не позволява да се проследи тяхното изпълнение.

В програма “Осигуряване на качеството в училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка“ от бюджета на МОН в програмен формат е предвидено прилагане на съвременни модели за контролна дейност в системата на училищното образование. Такива модели не са прилагани.²⁰⁰

Експертите от дирекция „Организация, контрол и инспектиране“ обобщават резултатите от контролната дейност на нива РИО и МОН, като не се изготвят и не се представят на министъра на образованието и науката обобщени доклади за резултатите от контролната дейност с набелязване на мерки за нейното подобряване. Обобщени резултати за контролната дейност се представят на ежегодно провежданите съвещания с експертите на МОН и началниците на РИО. Констатирана е неефективност на училищната политика и на превенцията на отпадане на учениците; липса на приети училищни програми за намаляване на риска от отпадане на ученици; фиктивно записани ученици във всички форми на обучение; формално планиране и неефективност на контролната дейност; липса на принос за развитие и подобряване на качеството на образователния процес и др.²⁰¹ От дирекция ОКИ е отчетена тенденция за неефективна и формална контролна дейност на директорите на училищата, проблеми при провеждане на дисциплинарни процедури в констативни протоколи и доклади от РИО. Набелязани са аспекти, нуждаещи се от подобрене в планирането, реализирането и анализа на контролната дейност на РИО.

Планирането, реализацията и отчитането на контролната дейност в системата на училищното образование е изградено на принципа на йерархична последователност. Липсата на актуален нормативен акт за осъществяването на контролната дейност и на съвременен инструментариум за нейното осъществяване не създава условия за подобряване на механизма за контрол и качеството на училищното образование, в т.ч и на професионалното образование.

¹⁹⁷ Одитно доказателство № 39

¹⁹⁸ Одитни доказателства № 39 и № 40

¹⁹⁹ Одитно доказателство № 41

²⁰⁰ Одитно доказателство № 40

²⁰¹ Одитно доказателство № 12

Причината е в неефективна дейност на МОН за осъвременяване на подзаконвата нормативна уредба за изпълнението на контролна дейност в системата на училищното образование и на механизмите за нейното осъществяване.

2.2. В чл. 16, т. 19 от ЗНП е предвиден стандарт за инспектиране в системата на народната просвета. Задължението за разработване на стандарта е от 2002 г. Въвеждането на инспектирането, като цялостна външна експертна оценка на качеството на предоставяното образование и разработването на стандарт за инспектиране са предвидени като мерки в Националната програма за реформи 2020. Очакваният ефект е да се подобри качеството на предоставяното образование.

Съгласно УП на МОН и функционалната характеристика на дирекция ОКИ, отдел „Контрол и инспектиране“ разработва и апробира модели на инспектиране; анализира европейската практика в инспектирането и предлага модели, подходящи за апробиране; предлага на министъра на образованието и науката проект на държавно образователно изискване за инспектиране, включващо национални съизмерими показатели; организира обсъждане на модели на инспектиране; осъществява дейностите по инспектиране и др. функции по инспектиране.

В годишния план за 2014 г. на дирекцията, раздел „Контрол и инспектиране“ се предвижда работа по държавния стандарт за инспектиране в системата на предучилищното и училищното образование. В дейностите по функциите на отдела са включени текущи проверки, поддържане на регистър на проверките, извършени от отдел „Контрол и инспектиране“.

Разработването и прилагането на стандарт за инспектиране е включено като цел в индивидуалните работни планове на служителите от отдел „Контрол и инспектиране“.

В периода 2012 г. - 2014 г. с участието на експерти от отдела е реализиран проект BG051PO001-3.2.05 „Усъвършенстване на системата за инспектиране на образованието“ по ОП „РЧР“ в МОН.²⁰² Целта е чрез проекта да се оцени ефективността и приложимостта на разработения инструментариум на модела за инспектиране на образованието на базата на изготвената система от индикатори и показатели за оценка на апробираните процедури и инструменти в рамките на проекта.

Моделът на инспектиране включва стандарт, области на наблюдение, критерии, индикатори и карти за оценка.

Разработеният от експерти от МОН модел за инспектиране стартира в реална среда в началото на учебната 2013/2014 година. Със заповед на министъра на образованието и науката²⁰³ е утвърден списък на РИО, детски градини, училища и обслужващи звена, за апробиране на модела за инспектиране.

В резултат на изпълнението на проекта е сформирана работна група за изготвяне на държавен образователен стандарт за инспектиране в съответствие с изискванията на приетия Закон за предучилищното и училищното образование.²⁰⁴ Съгласно заповедта работната група, в срок до 31.03.2016 г. трябва да представи проект на Наредба за приемане на държавен образователен стандарт за инспектиране на детските градини и училища във вариант за обществено обсъждане.

Изготвеният проект на държавен образователен стандарт за инспектиране не е приет и не се прилага. Липсата на приет модел за инспектиране не създава условия за изпълнение на функцията инспектиране в системата на МОН и за постигане на ефективност на образователните услуги и повишаване качеството на образованието.

Проектът на Държавен образователен стандарт за инспектиране не е приет и не се прилага, поради неприемане на проекта на новия ЗПУО през одитирания период.

²⁰² Одитни доказателства № 40 и № 42

²⁰³ Одитно доказателство № 42

²⁰⁴ Одитно доказателство № 43

3. Мониторинг на реализацията на завършилите професионално образование

3.1. Цел на системата на професионалното образование и обучение е подготовка на гражданите за реализация в икономиката и в другите сфери на обществения живот.²⁰⁵

През одитирания период в МОН няма създадена система за отчитане на реализацията на завършилите професионално образование и обучение.²⁰⁶

Задължение за извършване на дейности, свързани с изграждане на информационна система за отчитане на реализацията на завършващите професионално образование и обучение в училищната система е включено в длъжностната характеристика на младши експерт от отдел ПОО. Предвиденото задължение не е подходящо адресирано и не е изпълнявано.²⁰⁷

В рамките на реализирания проект BG051PO001-3.2.03 “Управление за ефективно професионално образование“ по ОП „РЧР“ са разработени индикатори за ефективност на професионалното образование. Групирани са в три групи. В група 3 „Реализация на гражданите, придобили професионална квалификация, в икономиката и в други сфери на обществения живот“ е включен показател „Дял на лицата, реализирани на пазара на труда сред завършилите професионално образование“. Данни по този показател се съдържат в изградената по проекта информационна система ЕСУПО само за учебната 2013/2014 г.²⁰⁸ Реализацията на учениците от професионалните гимназии на пазара на труда за тази учебна година е 29,35 на сто. Най-голям относителен дял на реализираните на пазара на труда ученици от завършилите XII клас (40 на сто) е отчетен в област Бургас за 7 училища, област Варна – 5 училища, Добрич и София град - по 4 училища, в София област – 2 и в областите Враца, Габрово, Смолян и Стара Загора, Пловдив и Кюстендил – в по едно училище (общо в 28 професионални гимназии). От училищата с по-голям относителен дял на реализираните на пазара на труда преобладава броят на учениците, завършили професионални гимназии по туризъм – 8 гимназии. С над 40 на сто реализирани ученици на пазара на труда са Професионална гимназия по морско корабоплаване и риболов - Бургас, Професионална гимназия по химични технологии - Бургас, Професионална техническа гимназия - Бургас, Професионална гимназия по икономика - Бургас, Професионална гимназия по селско стопанство и туризъм - Варна, Професионална гимназия по текстил и моден дизайн – Варна, Професионална гимназия по текстил и облекло - Мездра и др.

Най-малък е относителният дял (под 40 на сто) на учениците, завършили XII клас и реализирани на пазара на труда в областите Благоевград, Велико Търново, Видин, Кърджали, Ловеч, Монтана, Пазарджик, Перник, Плевен, Разград, Русе, Силистра, Сливен, Търговище, Хасково, Шумен и Ямбол.

За останалите учебни години, 2011/2012 г., 2012/2013 г. и 2014/2015 г. няма данни в Информационната система ЕСУПО.²⁰⁹

От анкетираните професионални гимназии и училища с професионални паралелки на въпроса проследяват ли реализацията на завършилите вашето училище, 33 дават положителен отговор, а останалите 18 - отрицателен. Проследяването се извършва най-често от класните ръководители, които под формата на организирани срещи, чрез лични контакти, контакти в социалните мрежи, разговори със зрелостниците, техните родители или роднини и работодатели, събират информация за реализацията на пазара на труда на завършилите ученици.²¹⁰

²⁰⁵ Чл. 2 от ЗПОО

²⁰⁶ Одитно доказателство № 3

²⁰⁷ Одитно доказателство № 44

²⁰⁸ Одитно доказателство № 44

²⁰⁹ Одитно доказателство № 44

²¹⁰ Одитно доказателство № 7

3.2. В таблица № 23 е представена информация за броя на завършилите XII клас във всички училища с професионални паралелки и преминалите от тях ученици във висши училища, по данни, предоставени за целите на извършвания одит от Админ Софт, поддържащ информационната система на МОН – модул Средно образование и Регистъра на действащите и прекъснали студенти и докторанти.²¹¹

Таблица № 23

Година	Брой ученици, завършили XII клас	Брой ученици, преминали в по-висока степен на образование – във висши училища	Относителен дял на преминалите в по-висока степен на образование %
2011/2012	32669	15083	46,17
2012/2013	31115	13490	43,36
2013/2014	29558	11329	38,33
общо	93342	39902	42,75

Източник: Админ Софт

Относителният дял на учениците във всички училища с професионални паралелки, завършили XII клас и преминали в по-висока степен на образование във висши училища за трите учебни години е общо 42,75 на сто и бележи постоянна тенденция на намаление. Същата тенденция бележи и броят на учениците в XII клас в професионалното образование. От завършилите през 2013/2014 г. ученици, 38,33 на сто продължават в по-висока степен на образование, 29,35 на сто са реализирани на пазара на труда²¹², а за останалите ученици, завършили XII клас през същата учебна година (32,32 на сто) няма информация за тяхната реализация.

От общия относителен дял на преминалите в по-висока степен на образование най-голям е относителният дял (над 50 на сто) на учениците, завършили XII клас в професионални училища в областите: София-град – в 26 професионални гимназии, Варна – в 12 професионални гимназии, Пловдив – в 11, Благоевград и Стара Загора – в 8, Плевен – в 7, Бургас – в 6, Габрово, Велико Търново, Русе и Смолян – в 5, София-област – в 4, Кюстендил, Ловеч, Монтана, Сливен и Хасково – в 3, Видин, Разград, Силистра и Търговище – в 2 и Добрич, Пазарджик, Перник, Шумен и Ямбол – в 1 професионална гимназия.

Най-малък е относителният дял (под 50 на сто) на учениците в областите Враца и Кърджали, завършили XII клас и продължили образованието си в системата за висше образование.

Критерии и показатели за оценяване реализацията на лицата, придобили професионална квалификация, са включени в Приложение № 1, област 3 „Реализация на лицата, придобили професионална квалификация“ от приетата по време на одита Наредба № 2 на 08.09.2015 г. за осигуряване на качеството на професионалното образование и обучение. Критериите и показателите са предвидени за самооценяване на училищата по чл. 9, ал. 1 от ЗПОО с право да осъществяват обучение за придобиване на професионална квалификация.

В Стратегия за развитие на професионалното образование и обучение в Република България за периода 2015-2020 г. приета през месец октомври 2014 г. в Приоритетно направление 2: Подобряване на възможностите за достъп до ПОО, т. 2.4. „Осигуряване на леснодостъпни и висококачествени услуги за кариерно ориентиране на учащи и възрастни“ са предвидени дейности за създаване на база данни за проследяване на реализацията на завършилите ПОО и на механизъм за обратна връзка и въздействие за

²¹¹ Одитно доказателство № 44

²¹² Одитно доказателство № 44

повишаване качеството и ефективността. Отговорни институции за изпълнението на тези дейности са МОН и МТСП, а срокът за изпълнението им е 2018 г.²¹³

През одитирания период няма действаща система за проследяване реализацията на учениците, завършили професионално образование. Не са използвани от МОН възможностите поддържаните информационни източници за учениците, завършили професионални училища и действащите и прекъснали студенти да служат за извършване на анализи и вземане на управленски решения. Липсата на извършвани анализи и на създадена и действаща система за мониторинг на реализацията на завършилите професионално образование на пазара на труда не създава условия да се отчита неговото качество и ефективност.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

1. От Министерството на образованието и науката не са създадени достатъчни предпоставки и условия за ефективно осъществяване и повишаване на качеството на професионалното образование, поради:

- липса на визия и насока за развитие в приетата в края на одитирания период Стратегия за развитие на професионалното образование и обучение;
- допуснати пропуски и недостатъци при нормативното осигуряване и забавяне на реформата в професионалното образование;
- забавяне процеса по обвързване на финансирането с качеството на професионалното образование;
- неосигуряване на достатъчно средства и ефективно сътрудничество с организациите на работодателите за модернизиране на материално-техническата база в училищата;
- липса на система за подобряване качеството на обучението по професионална подготовка, ограничени са възможностите за кариерно развитие на учителите и стимулиране включването на млади специалисти като учители по професионална подготовка в системата на професионалното образование.

2. Действията на Министерството на образованието и науката при утвърждаване на държавния план-прием не са достатъчно ефективни за подобряване на връзката между предлаганото образование и потребностите на пазара на труда. Реализираният прием отразява в значителна степен предпочитанията на учениците към определени специалности от професии и училища, които предлагат професионална подготовка.

3. Постигнат е напредък в осигуряването на професиите и специалностите от Списъка на професиите за професионално образование и обучение с приети държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии. Недостатъчно ефективно е взаимодействието между Министерството на образованието и науката и Националната агенция за професионално образование и обучение в процеса по разработването и приемането на държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии с наредби на министъра на образованието и науката.

4. Разработени са значителен брой учебни планове и учебни програми. Не са предприети активни действия от Министерството на образованието и науката за осъществяване на ефективно сътрудничество с браншовите и отрасловите организации на работодателите при разработването и актуализирането на съдържанието на учебните програми.

²¹³ <http://www.mon.bg/?go=page&pageId=74&subpageId=143>

5. При разработването на националните изпитни програми не е постигнат напредък от Министерството на образованието и науката за привличане на организациите на работодателите и синдикалните организации. Неефективно е взаимодействието между училищата и представители на работодателите и браншовите синдикални организации при осигуряване на участието им в състава на изпитните комисии за провеждане на държавните изпити за придобиване на квалификация по професии.

6. Законодателните промени за разширяване на функциите на браншовите и отрасловите организации на работодателите, организациите на работниците и служителите на национално равнище и браншовите синдикални организации при провеждането на практическо обучение на учениците и използването на средствата по европейските програми са стъпка към подобряване качеството на професионалното образование.

7. Забавено е въвеждането на законов регламент за изграждане на вътрешна система за осигуряване на качеството. Предприети са действия от Министерството на образованието и науката за въвеждане на система за самооценяване в професионалните гимназии и училищата с професионални паралелки в изпълнение на Европейската референтна рамка за осигуряване на качество в професионалното образование и обучение. Самооценяването е извършвано частично и не от всички училища.

8. Липсата на актуален нормативен акт за осъществяване на контролната дейност, на съвременен инструментариум за нейното осъществяване и на приет стандарт за инспектиране не подпомага ефективността на образователните услуги и повишаване качеството на образованието.

9. Не е изградена система за проследяване реализацията на завършилите професионално образование на пазара на труда и преминаването в по-висока степен на образование.

През одитирания период дейностите на Министерството на образованието и науката не са в достатъчна степен ефективни за осигуряване на условия за провеждане на качествено и ефективно училищно професионално образование за потребностите на пазара на труда.

ПРЕПОРЪКИ

В резултат от извършения одит се дават следните препоръки:

Министърът на образованието и науката да предприеме действия за:

1. Актуализация на приетата Стратегия за развитие на професионалното образование в Република България (2015-2020) като се допълни с визия, стратегическа цел и водещи принципи при изпълнението на стратегията.²¹⁴
2. Инициране на допълнение в ЗПОО с ред и процедура за разработването и поддържането на СПОО.²¹⁵
3. Издаване на предвидените в ЗПОО подзаконови нормативни актове.²¹⁶
4. Актуализация или разработване на нов подзаконов нормативен акт за осъществяване на контролната дейност.²¹⁷
5. Приемане с наредба на държавен образователен стандарт за инспектиране.²¹⁸
6. Разработване и утвърждаване на:
 - 6.1. Вътрешни правила и процедури в МОН за описание на процеса и действията на отговорните звена и експерти при разработване и съгласуване на стратегически документи.²¹⁹
 - 6.2. Вътрешни правила и процедури за разработване на подзаконови нормативни актове, произтичащи по силата на законови разпоредби.²²⁰
 - 6.3. Указания за формата и структурата на отчетане изпълнението на програмата за модернизиране на материално-техническата база на професионалните училища.²²¹
 - 6.4. Вътрешни правила и процедури за изготвяне и съгласуване на предложенията за държавен план-прием на учениците в системата на професионалното образование.²²²
 - 6.5. Ред и процедура за взаимодействие с НАПОО и определяне на срок за съгласуване и приемане на ДОИ за придобиване на квалификация по професии.²²³
 - 6.6. Вътрешни правила за условията и реда за разработване и актуализация на рамковите програми.²²⁴
 - 6.7. Вътрешни правила за условията и реда и на методически указания за разработване и актуализация на учебните планове и програми по професии и специалности.²²⁵
 - 6.8. Критерии за избор на автори на учебните планове и учебните програми.²²⁶
 - 6.9. Вътрешни правила за условията и реда за разработване на националните изпитни програми за провеждане на изпити за придобиване на професионална квалификация.²²⁷
7. Ускоряване на процеса по обвързване на финансирането с качеството на предоставеното професионално образование.²²⁸
8. Увеличаване бюджета на национална програма „Модернизиране на системата за професионално образование“ и обхващане на по-голям брой училища.²²⁹

²¹⁴ Част IV, Раздел I, т. 1, 1.3.

²¹⁵ Част IV, Раздел III, т. 2, 2.1.

²¹⁶ Част IV, Раздел I, т. 2, 2.2.

²¹⁷ Част IV, Раздел IV, т. 2, 2.1.

²¹⁸ Част IV, Раздел IV, т. 2, 2.2.

²¹⁹ Част IV, Раздел I, т. 1, 1.3.

²²⁰ Част IV, Раздел I, т. 2, 2.3.

²²¹ Част IV, Раздел II, т. 2, 2.1.

²²² Част IV, Раздел III, т. 1, 1.2.

²²³ Част IV, Раздел III, т. 2, 2.2, т. 2, 2.4. и т. 4, 4.2.

²²⁴ Част IV, Раздел III, т. 3, 3.1.

²²⁵ Част IV, Раздел III, т. 3, 3.3. и т. 3, 3.5.

²²⁶ Част IV, Раздел III, т. 3, 3.3 и т. 3, 3.5.

²²⁷ Част IV, Раздел III, т. 4, 4.1.

²²⁸ Част IV, Раздел II, т. 1, 1.1.

²²⁹ Част IV, Раздел II, т. 2, 2.1.

9. Осигуряване на финансиране за разработване на учебните програми, след утвърждаване на вътрешните правила по т. 6.7.²³⁰

10. Сключване на рамково споразумение за сътрудничество с национално представителните организации на работодателите и на работниците и служителите и осигуряване условия за неговото изпълнение²³¹

11. Създаване на система за повишаване на квалификацията на учителите по професионална подготовка с участието на бизнеса и висшите училища.²³²

12. Разработване на механизъм за сътрудничество и взаимодействие на МОН и отрасловите министерства с организациите на работодателите и отрасловите и браншови организации на работодателите и общините при съгласуването и определянето на държавния план-прием в училищата.²³³

13. Поетапно актуализиране на държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии на основата на „единица резултати от учене“ в изпълнение на Плана за действие за изпълнение на Стратегията за развитие на професионалното образование и обучение.²³⁴

14. Осигуряване на лесен и бърз достъп до утвърдените учебни планове и учебни програми по професии и специалности на интернет страницата на МОН.²³⁵

15. Разработване и утвърждаване на структурата на годишните доклад-анализи на регионалните инспекторати по образование.²³⁶

16. Изготвяне на обобщен годишен доклад-анализ за дейността на регионалните инспекторати по образование от МОН.²³⁷

17. Актуализация на информационната система с включване на самостоятелни показатели за броя на явилите се на изпити за придобиване на професионална квалификация от съответния випуск и за явилите се от предходни години.²³⁸

18. Актуализация на регистъра на дипломите за завършено средно образование с включване на данни за успеха на учениците от държавните изпити за придобиване на професионална квалификация.²³⁹

19. Осигуряване на условия за продължаване реализацията на проект „Ученически практики“ с новата оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“.²⁴⁰

20. Създаване на условия за развитие и надграждане на останалите модули на проект „Управление за ефективно професионално образование“.²⁴¹

21. Допълване регистъра на осъществения контрол с информация за изпълнение на дадените задължителни предписания при извършените проверки от отдел „Контрол и инспектиране“ към дирекция „Организация, контрол и инспектиране“.²⁴²

22. Изготвяне на годишни анализи за реализацията на завършилите професионално образование.²⁴³

²³⁰ Част IV, Раздел III, т. 3, 3.3 и т. 4, 4.1.

²³¹ Част IV, Раздел II, т. 2, 2.2 и Раздел III, т. 3, 3.4; т. 4, 4.1; т. 4, 4.3. и т. 5, 5.1.

²³² Част IV, Раздел II, т. 3, 3.2.

²³³ Част IV, Раздел III, т. 1, 1.2 и 1.8.

²³⁴ Част IV, Раздел III, т. 2, 2.5.

²³⁵ Част IV, Раздел III, т. 3, 3.2.

²³⁶ Част IV, Раздел III, т. 4, 4.3.

²³⁷ Част IV, Раздел III, т. 4, 4.3 и Раздел IV, т. 2, 2.1.

²³⁸ Част IV, Раздел III, т. 4, 4.4.

²³⁹ Част IV, Раздел III, т. 4, 4.5.

²⁴⁰ Част IV, Раздел III, т. 5, 5.3.

²⁴¹ Част IV, Раздел IV, т. 1

²⁴² Част IV, Раздел IV, т. 2, 2.1.

²⁴³ Част IV, Раздел IV, т.3, 3.2.

На основание чл. 50, ал. 2 от Закона за Сметната палата, в срок до шест месеца от получаването на одитния доклад министърът на образованието и науката следва да предприеме мерки за изпълнение на препоръките и да уведоми писмено за това председателя на Сметната палата.

Настоящият одитен доклад е приет на основание чл. 48, ал. 1 от Закона за Сметната палата с Решение № 089 на Сметната палата от 18.05.2016 г. (Протокол № 15).

В подкрепа на констатациите са събрани 45 броя одитни доказателства, които заедно с работните документи, отразяващи отделните етапи на одитния процес, се намират в Сметната палата на адрес гр. София, ул. „Екзарх Йосиф” № 37.

ОДИТНИ ВЪПРОСИ, КРИТЕРИИ И ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ОЦЕНКА

Основен въпрос: Осигурени ли са условия за провеждане на качествено и ефективно училищно професионално образование за потребностите на пазара на труда?

№ по ред	Специфични въпроси	Подвъпроси	Критерии	Показатели
1	2	3	4	5
1.	Стратегическите документи и нормативните актове осигуряват ли реформирането на професионалното образование и обвързването му с потребностите на пазара на труда?	1.1. Има ли ясна визия за развитието на училищното професионално образование в действащите стратегически документи?	Наличие на разработена и приета адекватна национална стратегия и други стратегически документи за развитие на професионалното образование.	Показатели: - съответствие на целите на стратегическите документи с приетите европейски документи - обвързаност между целите на стратегическите документи и целите на правителствените програми за управление. - съответствие между целите, заложи в различните стратегически документи, в областта на образованието, в т.ч. на професионалното образование.
		1.2. Действащите нормативни актове в областта на професионалното образование осигуряват ли условия за постигането на целите, заложи в стратегическите документи?	Приета нормативна уредба и съответствието ѝ със стратегическите документи – европейски, национални и управленски програми/правителствени програми за управление/	Показатели: - разработена и приета нормативна уредба, в изпълнение на мерките и дейностите, заложи в стратегическите документи - своевременно приети подзаконови нормативни актове, в изпълнение на законовите разпоредби
2.	Осигурени ли са ресурсно дейностите за придобиване на професионално образование?	2.1. Прилаганата система за финансиране гарантира ли качествено и ефективно професионално образование?	Наличие на усъвършенствана система за финансиране на професионалното образование	Показатели: - въведени финансови стимули за ефективно управление и високо качество на образователния процес. - темп на нарастване на средствата за издръжка на професионалното образование - общ брой финансирани ученици от професионалните училища - относителен дял на завършилите професионално образование спрямо общия брой финансирани ученици от професионалните училища

		2.2. Ефективни ли са дейностите за модернизиране на материално-техническата база на професионалните училища?	Създадени условия за модернизирането на МТБ на професионалните училища	Показатели: - брой финансирани проекти на професионални гимназии - относителен дял на кандидатствалите и одобрените професионални училища и гимназии за предоставяне на средства за модернизиране на материално-техническата база по НП „Модернизиране на системата на професионалното образование“ спрямо общия брой професионални училища - брой споразумения /анекси/договори и размер на средствата, вложени от работодателите за модернизиране на материално-техническата база на професионалните училища.
		2.3. Осигурени ли са условия за подобряване на възрастовата структура и повишаване квалификацията на учителите по професионална подготовка?	Подобрени възможности за повишаване квалификацията на учителите по професионална подготовка	Показатели: - възрастова структура на учителите в професионалните училища - осъществено сътрудничество с браншовите и отрасловите организации на работодателите за обучение на учителите по професионална подготовка. - брой професионални направления с проведено обучение на учителите по професионална подготовка за повишаване на квалификацията
3.	Професионалното образование осигурява ли възможности за личностно развитие и кадри за икономиката с необходимата квалификация?	3.1. Държавният план-прием по професии адекватен ли е на търсенето на учениците и на потребностите на пазара на труда?	Осигурен баланс между предлаганите с държавния план-прием професии и потребностите на пазара на труда	Показатели: - брой училища, осъществяващи професионално образование, в т.ч. държавни и общински - брой ученици, обучавани в системата на професионалното образование - брой училища и брой ученици, разпределени по професии и специалности - среден успех на записаните ученици в професионалните училища - брой ученици със СОП, хронични заболявания, лишени от свобода, обучавани в професионалното образование - брой нови професии и специалности, предложени за обучение по териториални области - относителен дял на реализираните паралелки по професии от утвърдения държавен план-прием - брой ученици, обучавани по степени на професионална квалификация - брой направени промени на предложенията за държавен план-прием на директорите на училищата и на началниците на РИО - брой заявени професии и специалности от работодателите - брой отпаднали ученици.

		3.2. Ефективни ли са дейностите за осъвременяване на учебното съдържание на професионалното образование?		
		3.2.1. Постигната ли е осигуреност на изучаваните професии с ДОИ за придобиване на квалификация по професии?	Наличие на ДОИ за придобиване на квалификация по професии	Показатели: - брой професии в СППОО, в т.ч. добавени нови професии - брой ДОИ за придобиване на квалификация по професия - брой приети ДОИ с Наредба на министъра, съгласувано със съответните министерства и ведомства - брой ДОИ, представени в МОН от НАПОО - брой ДОИ в процес на разработване на проект на Наредба за приемане - брой ДОИ, върнати в НАПОО за актуализиране, в съответствие с промените в ЗПОО. - брой ДОИ за придобиване на квалификация по професии, включени в утвърдения държавен план-прием в професионалните училища - брой ДОИ с актуализирано съдържание.
		3.2.2. Осигурено ли е участието на браншовите и отрасловите организации на работодателите при определяне съдържанието на учебните планове и учебните програми	Ефективно сътрудничество между МОН и браншовите и отрасловите организации на работодателите при разработването и актуализирането на учебните планове и учебните програми за професионално образование	Показатели: - брой приети и брой актуализирани рамкови програми за професионално образование - брой учебни планове и учебни програми, разработени въз основа на приети ДОИ за придобиване на квалификация по професии - наличие на методически указания за разработване на учебните планове и учебни програми и НИП - брой утвърдени учебни планове и учебни програми с участието на браншовите и отрасловите организации на работодателите - брой актуализирани учебни планове и учебни програми.
		3.2.3. Ефективно ли е партньорството с работодателите и синдикалните организации при разработването на националните изпитни програми и провеждането на държавните изпити?	Осигурено ефективно участие на браншовите и отрасловите организации на работодателите при разработването на националните изпитни програми Повишено участие на	Показатели: - относителен дял на разработените и утвърдени национални изпитни програми в съответствие с ДОИ за придобиване на професионална квалификация - брой утвърдени национални изпитни програми с участието на браншовите и отрасловите организации на работодателите Показатели:

			<p>организациите на работодателите и браншовите синдикални организации в комисиите за провеждане на Държавните изпити за придобиване на професионална квалификация</p>	<ul style="list-style-type: none"> - брой проведени държавни изпити по теория на професията - брой проведени държавни изпити по теория на професията с участие на работодатели и на представители на браншовите синдикални организации - относителен дял на проведените държавни изпити по теория на професията с участие на работодатели и на представители на браншовите синдикални организации от общия брой проведени държавни изпити - брой проведени държавни изпити по практика на професията - брой проведени държавни изпити по практика на професията с участието на работодатели и на представители на браншовите синдикални организации - относителен дял на проведените държавни изпити по практика на професията с участие на работодатели и на представители на браншовите синдикални организации от общия брой проведени държавни изпити по практика на професията - брой завършили ученици, неявили се на държавни изпити за придобиване на професионална квалификация - среден успех от държавните изпити за придобиване на професионална квалификация.
		3.2.4. Създадени ли са условия за подобряване на практическото обучение на учениците от професионалните училища?	<p>Ефективно сътрудничество с браншовите и отрасловите организации на работодателите, организациите на работниците и служителите на национално равнище и браншовите синдикални организации за провеждането на качествено практическо обучение на учениците.</p>	<p>Показатели:</p> <ul style="list-style-type: none"> - относителен дял на учениците, провели учебна практика в предприятия на юридически и физически лица - относителен дял на учениците, провели производствена практика в предприятия на юридически и физически лица.
4.	Ефективна ли е системата за управление на качеството на професионалното	4.1. Изградена ли е вътрешна система за осигуряване на качеството на професионалното образование?	Наличие на вътрешна система за осигуряване на качеството на ПОО	<p>Показатели:</p> <ul style="list-style-type: none"> - брой училища с въведена система за самооценяване - брой училища, провеждащи самооценяване.

	образование и за проследяване реализацията на завършилите?			
		4.2. Ефективни ли са дейностите за контрол и инспектиране на професионалното образование?	Наличие на механизъм за осъществяване на дейностите за контрол и инспектиране	Показатели: - видове планирани и извършени проверки от МОН и РИО - изпълнени препоръки в резултат от извършените контролни проверки - прието държавно образователно изискване за инспектиране.
		4.3. Проследява ли се реализацията на учениците, завършили професионално образование?	Наличие на система за мониторинг на реализацията на завършилите професионално образование	Показатели: - брой ученици, преминали в по-висока степен на образование - брой ученици, реализирани на пазара на труда, в т.ч. по придобита професионална квалификация.

СРАВНИТЕЛНА ТАБЛИЦА
на професионалните гимназии и училищата с професионални паралелки по чл. 26 и чл. 10
от ЗНП по учебни години за периода от 01.01.2012 г. до 31.12.2014 г.

Видове училища по чл. 26 от ЗНП		2012/2013			2013/2014			2014/2015		
		държавни	общински	общо	държавни	общински	общо	държавни	общински	общо
професионална гимназия	чл. 26, ал. 1, т.2 от ЗНП	334	54	388	322	58	380	318	54	372
СОУ (V - XII клас)	чл. 26, ал. 1, т.6 от ЗНП		5	5		5	5		5	5
възпитателно училище - интернат (ВУИ)	чл. 26, ал. 1, т.11 от ЗНП и чл. 66, ал. 1, т. 6 от ППЗНП	4		4	4		4	4		4
гимназия (IX - XII клас)	чл. 26, ал. 1, т. 4 от ЗНП		1	1		2	2		4	4
духовно	чл. 23, ал. 1 от ППЗНП	1		1	1		1	1		1
за деца с увреден слух	чл. 26, ал. 1, т.11 от ЗНП и чл. 66, ал. 1, т.2 от ППЗНП	3		3	3		3	3		3
към местата за лишаване от свобода	чл. 74 от ППЗНП	4	1	5	4	1	5	6		6
оздравително	чл. 26, ал. 1, т.11 от ЗНП и чл. 66, ал. 1, т. 1 от ППЗНП		1	1		1	1		1	1
ОУ с професионални паралелки	чл. 26, ал. 1, т.3 от ЗНП		11	11		11	11		11	11
помощно (за деца с умствена изостаналост)	чл. 26, ал. 1, т.11 от ЗНП и чл. 66, ал. 1, т. 4 от ППЗНП	34	5	39	32	6	38	34	6	40
социално-педагогически интернат	чл. 26, ал. 1, т.11 от ЗНП и чл. 66, ал. 1, т.6 от ППЗНП	2		2	1		1	1		1
профилирана гимназия	чл. 26, ал. 1, т. 5 от ЗНП		3	3		3	3		3	3
СОУ (I - XII клас)	чл. 26, ал. 1, т. 6 от ЗНП		50	50		50	50		52	52
СОУ с (присъединена) група в детска градина	чл. 26, ал. 1, т. 6 от ЗНП		3	3		3	3		3	3
спортно	чл. 26, ал. 1, т.9от ЗНП		14	14		18	18		18	18
Общо:		382	148	530	367	158	525	367	157	524

Източник: МОН

СРАВНИТЕЛНА ТАБЛИЦА
на развитието на държавните и общинските професионални гимназии и
училища с професионални паралелки

№ по ред	област	2012/2013		2013/2014		2014/2015	
		държавни	общински	държавни	общински	държавни	общински
1	Благоевград	18	3	15	6	15	6
2	Бургас	5	18	5	19	5	18
3	Варна	15	13	15	13	14	14
4	Велико Търново	18	6	18	7	18	7
5	Видин	5	6	6	6	6	6
6	Враца	10	9	8	10	8	10
7	Габрово	9	2	6	4	6	3
8	Добрич	11	7	11	7	11	7
9	Кърджали	13	2	13	2	13	2
10	Кюстендил	11	3	10	3	11	3
11	Ловеч	10	8	10	7	10	6
12	Монтана	12	3	11	3	11	4
13	Пазарджик	18	6	18	6	19	6
14	Перник	9	2	9	3	9	3
15	Плевен	27	2	27	2	26	2
16	Пловдив	31	9	31	8	31	8
17	Разград	10	3	10	3	11	3
18	Русе	16	1	13	1	13	1
19	Силистра	8	4	8	4	9	4
20	Сливен	11	3	10	4	10	4
21	Смолян	7	3	7	5	6	4
22	София-град	33	6	33	7	34	6
23	София-област	15	6	14	7	14	7
24	Стара Загора	17	6	16	6	16	7
25	Търговище	10	1	10	1	10	1
26	Хасково	13	10	13	8	12	8
27	Шумен	10	3	10	3	10	3
28	Ямбол	10	3	10	3	9	4
	ОБЩО:	382	148	367	158	367	157

Източник: МОН

Приложение № 4

Относителен дял на реализираните професионални и профилирани паралелки

година	клас	утвърден план-прием			реализиран прием					
		профилирани паралелки	професионални паралелки	общо к.3+к.4	профилирани паралелки	относителен дял к.6/к.3	професионални паралелки	относителен дял к.8/к.4	общо к.6+к.8	относителен дял к.10/к.5
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2012	VIII	786	583	1369	689	88	411	70	1100	80
	IX	356	923	1279	282	79	712	77	994	78
2013	VIII	814	608	1422	759	93	461	76	1220	86
	IX	277	754	1031	219	79	581	77	800	78
2014	VIII	823	625	1448	764	93	472	76	1236	85
	IX	231	786	1017	180	78	621	79	801	79

Източник: МОН

Приложение № 5

СРАВНИТЕЛНА ТАБЛИЦА

на развитието на професионалното образование по професии и специалности и осигуреността с ДООИ за придобиване на квалификация по професия по учебни години през одитирания период от 01.01.2012 г. до 31.12.2014 г.

ПРОФЕСИИ	СПЕЦИАЛНОСТИ 2012/2013	СПЕЦИАЛНОСТИ 2013/2014	СПЕЦИАЛНОСТИ 2014/2015
Авиационен техник	Експлоатация и ремонт на електронно - приборна авиационна техника	Експлоатация и ремонт на електронно - приборна авиационна техника	Експлоатация и ремонт на електронно - приборна авиационна техника
	Ремонт на летателни апарати	Ремонт на летателни апарати	Ремонт на летателни апарати
Агроеколог	Агроекология	Агроекология	Агроекология
Администратор в хотелиерството	Организация на обслужването в хотелиерството	Организация на обслужването в хотелиерството	Организация на обслужването в хотелиерството
Аниматор	Туристическа анимация	Туристическа анимация	Туристическа анимация
Аниматор в туризма	Туристическа анимация	Туристическа анимация	Туристическа анимация
Бижутер	Бижутерия	Бижутерия	Бижутерия
Биотехнолог	Технология в биопроизводствата	Технология в биопроизводствата	Технология в биопроизводствата
Брокер	Недвижими имоти	Недвижими имоти	Недвижими имоти
Ветеринарен лаборант	Ветеринарен лаборант	Ветеринарен лаборант	Ветеринарен лаборант
Ветеринарен техник	Ветеринарен техник	Ветеринарен техник	Ветеринарен техник
Геодезист	Геодезия	Геодезия	Геодезия
Готвач	Производство на кулинарни изделия и напитки	Производство на кулинарни изделия и напитки	Производство на кулинарни изделия и напитки
Графичен дизайнер	Графичен дизайн	Графичен дизайн	Графичен дизайн
Данъчен и митнически посредник	Митническа и данъчна администрация	Митническа и данъчна администрация	Митническа и данъчна администрация

	Митническо и данъчно обслужване	Митническо и данъчно обслужване	Митническо и данъчно обслужване
Десенатор на текстил	Десениране на тъкани площни изделия	Десениране на тъкани площни изделия	Десениране на тъкани площни изделия
	Компютърно проектиране и десениране на плетени площни изделия	Компютърно проектиране и десениране на плетени площни изделия	Компютърно проектиране и десениране на плетени площни изделия
	Компютърно проектиране и десениране на тъкани площни изделия	Компютърно проектиране и десениране на тъкани площни изделия	Компютърно проектиране и десениране на тъкани площни изделия
Дизайн в силикатното производство	Дизайн в силикатното производство	Дизайн в силикатното производство	
Дизайнер	Дизайнер	Дизайнер	
	Интериорен дизайн	Интериорен дизайн	Интериорен дизайн
	Моден дизайн	Моден дизайн	Моден дизайн
	Промислен дизайн	Промислен дизайн	Промислен дизайн
	Пространствен дизайн	Пространствен дизайн	Пространствен дизайн
	Рекламна графика	Рекламна графика	Рекламна графика
Дизайнер - изпълнител	Моден дизайн	Моден дизайн	Моден дизайн
	Промислен дизайн	Промислен дизайн	
Дограмаджия	Дърводелство		
Дърворезбар	Дърворезбарство	Дърворезбарство	Дърворезбарство
Еколог	Екология и опазване на околната среда	Екология и опазване на околната среда	Екология и опазване на околната среда
Екскурзовод	Екскурзоводско обслужване	Екскурзоводско обслужване	Екскурзоводско обслужване
	Екскурзоводство	Екскурзоводство	Екскурзоводство
Електромонтьор	Електрически инсталации	Електрически инсталации	Електрически инсталации
	Електрически машини и апарати	Електрически машини и апарати	Електрически машини и апарати

	Електрически мрежи	Електрически мрежи	
	Електрически централи и подстанции	Електрически централи и подстанции	
	Електродомакинска техника	Електродомакинска техника	Електродомакинска техника
	Електроенергетика	Електроенергетика	Електроенергетика
	Електрообзавеждане на железопътна техника		
	Електрообзавеждане на подемна и асансьорна техника	Електрообзавеждане на подемна и асансьорна техника	Електрообзавеждане на подемна и асансьорна техника
	Електрообзавеждане на производството	Електрообзавеждане на производството	Електрообзавеждане на производството
	Електрообзавеждане на транспортна техника	Електрообзавеждане на транспортна техника	Електрообзавеждане на транспортна техника
		Електрообзавеждане на електрически превозни средства за градски транспорт	Електрообзавеждане на електрически превозни средства за градски транспорт
Електротехник	Електрически инсталации	Електрически инсталации	Електрически инсталации
	Електрически машини и апарати	Електрически машини и апарати	Електрически машини и апарати
	Електродомакинска техника	Електродомакинска техника	Електродомакинска техника
	Електроенергетика	Електроенергетика	Електроенергетика
	Електрообзавеждане на електрически превозни средства за градски транспорт	Електрообзавеждане на електрически превозни средства за градски транспорт	
	Електрообзавеждане на железопътна техника	Електрообзавеждане на железопътна техника	Електрообзавеждане на железопътна техника
	Електрообзавеждане на кораби	Електрообзавеждане на кораби	Електрообзавеждане на

			кораби
	Електрообзавеждане на подемна и асансьорна техника	Електрообзавеждане на подемна и асансьорна техника	Електрообзавеждане на подемна и асансьорна техника
	Електрообзавеждане на производството	Електрообзавеждане на производството	Електрообзавеждане на производството
	Електрообзавеждане на транспортна техника	Електрообзавеждане на транспортна техника	Електрообзавеждане на транспортна техника
Животновъд	Говедовъдство	Говедовъдство	Говедовъдство
	Животновъдство	Животновъдство	Животновъдство
	Пчеларство	Пчеларство	Пчеларство
	Свиневъдство	Свиневъдство	Свиневъдство
Заварчик	Заваряване	Заваряване	Заваряване
Икономист	Земеделско стопанство	Земеделско стопанство	Земеделско стопанство
	Икономика и мениджмънт	Икономика и мениджмънт	Икономика и мениджмънт
	Индустрия	Индустрия	Индустрия
	Предприемачество и мениджмънт	Предприемачество и мениджмънт	Предприемачество и мениджмънт
	Търговия	Търговия	Търговия
Икономист - информатик	Икономическа информатика	Икономическа информатика	Икономическа информатика
	Икономическо информационно осигуряване	Икономическо информационно осигуряване	Икономическо информационно осигуряване
Икономист - мениджър	Земеделско стопанство	Земеделско стопанство	
	Икономика и мениджмънт	Икономика и мениджмънт	
	Индустрия	Индустрия	Индустрия
	Предприемачество и мениджмънт	Предприемачество и мениджмънт	
	Търговия	Търговия	Търговия
Инструктор по фитнес		Фитнес	

Козметик	Козметика	Козметика	Козметика
			Организация и технология на козметичните услуги
Компютърен график	Компютърна графика	Компютърна графика	Компютърна графика
Корабен монтьор	Корабни машини и механизми	Корабни машини и механизми	Корабни машини и механизми
	Корабни тръбни системи	Корабни тръбни системи	Корабни тръбни системи
	Корабостроене		
	Ремонт на кораби	Ремонт на кораби	Ремонт на кораби
Корабен техник	Корабни машини и механизми	Корабни машини и механизми	Корабни машини и механизми
Корабоводител	Корабоводене - морско	Корабоводене - морско	Корабоводене - морско
	Корабоводене - речно	Корабоводене - речно	Корабоводене - речно
Корабостроителен техник	Корабостроене	Корабостроене	Корабостроене
Куриер		Логистика на товари и услуги	Логистика на товари и услуги
Лаборант	Технологичен и микробиологичен контрол в химични производства	Технологичен и микробиологичен контрол в химични производства	Технологичен и микробиологичен контрол в химични производства
	Технологичен и микробиологичен контрол в хранително - вкусови производства	Технологичен и микробиологичен контрол в хранително - вкусови производства	Технологичен и микробиологичен контрол в хранително - вкусови производства
Лесовъд	Горско стопанство	Горско стопанство	Горско стопанство
Лозаровинар	Лозаровинарство	Лозаровинарство	Лозаровинарство
Маркетолог	Маркетинг		
Маркшайдер		Маркшайдерство	
Машинен монтьор	Машини и съоръжения в минната промишленост		

	Машини и съоръжения в текстилната, обувната и дървообработващата промишленост	Машини и съоръжения в текстилната, обувната и дървообработващата промишленост	Машини и съоръжения в текстилната, обувната и дървообработващата промишленост
	Машини и съоръжения в хидро- и пневмотехниката	Машини и съоръжения в хидро- и пневмотехниката	
	Машини и съоръжения в химическата промишленост		
	Машини и съоръжения в хранително - вкусовата промишленост	Машини и съоръжения в хранително - вкусовата промишленост	Машини и съоръжения за химическата и хранително-вкусовата промишленост
	Машини и съоръжения в шевната и обувната промишленост	Машини и съоръжения в шевната и обувната промишленост	Машини и съоръжения в шевната и обувната промишленост
	Машини и съоръжения за обработка на металите		
	Машини и съоръжения за химическата и хранително-вкусовата промишленост	Машини и съоръжения за химическата и хранително-вкусовата промишленост	
	Металообработващи машини	Металообработващи машини	Металообработващи машини
		Машини и съоръжения за обработка на металите	
Машинен оператор	Машини и съоръжения за заваряване	Машини и съоръжения за заваряване	Машини и съоръжения за заваряване
	Металорежещи машини	Металорежещи машини	Металорежещи машини
Машинен техник	Автоматизация на дискретните производства	Автоматизация на дискретните производства	
	Машини и системи с ЦПУ	Машини и системи с ЦПУ	Машини и системи с ЦПУ

Машины и съоръжения в минната промишленост		
Машины и съоръжения в хидро- и пневмотехниката	Машины и съоръжения в хидро- и пневмотехниката	Машины и съоръжения в хидро- и пневмотехниката
Машины и съоръжения в химическата промишленост	Машины и съоръжения в химическата промишленост	
Машины и съоръжения в хранително - вкусовата промишленост	Машины и съоръжения в хранително - вкусовата промишленост	Машины и съоръжения в хранително - вкусовата промишленост
Машины и съоръжения в шевната и обувната промишленост	Машины и съоръжения в шевната и обувната промишленост	Машины и съоръжения в шевната и обувната промишленост
Машины и съоръжения за добивната промишленост и строителството	Машины и съоръжения за добивната промишленост и строителството	Машины и съоръжения за добивната промишленост и строителството
Машины и съоръжения за заваряване	Машины и съоръжения за заваряване	Машины и съоръжения за заваряване
Машины и съоръжения за обработка на металите	Машины и съоръжения за обработка на металите	Машины и съоръжения за обработка на металите
Машины и съоръжения за производство на строителни материали	Машины и съоръжения за производство на строителни материали	Машины и съоръжения за производство на строителни материали
Машины и съоръжения за химическата и хранително-вкусовата промишленост	Машины и съоръжения за химическата и хранително-вкусовата промишленост	Машины и съоръжения за химическата и хранително-вкусовата промишленост
Промислена естетика и дизайн	Промислена естетика и дизайн	Промислена естетика и дизайн
Специално машиностроене		
Технология на машиностроенето	Технология на машиностроенето	Технология на машиностроенето

Мебелист	Мебелно производство	Мебелно производство	
Механизатор на горска техника	Механизация на горското стопанство	Механизация на горското стопанство	Механизация на горското стопанство
Мехатроника	Мехатроника	Мехатроника	Мехатроника
Минен техник	Добивни и строителни минни технологии	Добивни и строителни минни технологии	Добивни и строителни минни технологии
	Минна електромеханика	Минна електромеханика	Минна електромеханика
Моделиер - технолог на облекло	Конструирани, моделирани и технология на облекло от кожи	Конструирани, моделирани и технология на облекло от кожи	Конструирани, моделирани и технология на облекло от кожи
	Конструирани, моделирани и технология на облекло от текстил	Конструирани, моделирани и технология на облекло от текстил	Конструирани, моделирани и технология на облекло от текстил
Моделиер - технолог на обувни и кожено - галантерийни изделия	Конструирани, моделирани и технология на кожено - галантерийни изделия	Конструирани, моделирани и технология на кожено - галантерийни изделия	Конструирани, моделирани и технология на кожено - галантерийни изделия
	Конструирани, моделирани и технология на обувни изделия	Конструирани, моделирани и технология на обувни изделия	Конструирани, моделирани и технология на обувни изделия
Монтажист на водоснабдителни и канализационни мрежи	Вътрешни ВиК мрежи	Вътрешни ВиК мрежи	Вътрешни ВиК мрежи
Монтажник на ВиК мрежи	Вътрешни ВиК мрежи	Вътрешни ВиК мрежи	Вътрешни ВиК мрежи
Монтьор на електронна техника	Микропроцесорна техника	Микропроцесорна техника	Микропроцесорна техника
	Промислена електроника	Промислена електроника	Промислена електроника
Монтьор на енергийни съоръжения и инсталации	Възобновяеми енергийни източници	Възобновяеми енергийни източници	Микропроцесорна техника
	Газова техника	Газова техника	Промислена електроника

	Климатична и вентилационна техника	Климатична и вентилационна техника	Възобновяеми енергийни източници
	Топлинна техника	Топлинна техника	Газова техника
	Топлоенергетика	Топлоенергетика	Топлоенергетика
	Топлотехника	Топлотехника	Топлотехника
	Хладилна техника	Хладилна техника	
			Топлотехника - топлинна, климатична, вентилационна и хладилна
Монтьор на железопътна техника		Локомотиви и вагони	
Монтьор на компютърни системи	Компютърна техника и технологии	Компютърна техника и технологии	Компютърна техника и технологии
	Компютърни мрежи	Компютърни мрежи	Компютърни мрежи
Монтьор на подемно - транспортна техника	Подемно - транспортна техника с електрозадвижване	Подемно - транспортна техника с електрозадвижване	Подемно - транспортна техника с електрозадвижване
	Подемно - транспортна техника, монтирана на пътни транспортни средства	Подемно - транспортна техника, монтирана на пътни транспортни средства	Подемно - транспортна техника, монтирана на пътни транспортни средства
	Пристанищна механизация	Пристанищна механизация	Пристанищна механизация
Монтьор на селскостопанска техника	Механизация на селското стопанство	Механизация на селското стопанство	Механизация на селското стопанство
Монтьор на транспортна техника	Автотранспортна техника	Автотранспортна техника	Автотранспортна техника
	Електрически превозни средства		Електрически превозни средства
	Пътностроителна техника	Пътностроителна техника	Пътностроителна техника
Монтьор по автоматзация	Автоматизирани системи	Автоматизирани системи	Автоматизирани системи

	Осигурителни и комуникационни системи в ж.п.инфраструктура		
Монтьор по комуникационни системи	Радио и телевизионна техника	Радио и телевизионна техника	Радио и телевизионна техника
	Телекомуникационни системи	Телекомуникационни системи	Телекомуникационни системи
Озеленител	Цветарство	Цветарство	Цветарство
Обущар			Обущарство
Оперативен счетоводител	Оперативно счетоводство	Оперативно счетоводство	Оперативно счетоводство
Оператор в дървообработването	Дърворезно, амбалажно и паркетно производство	Дърворезно, амбалажно и паркетно производство	Дърворезно, амбалажно и паркетно производство
	Производство на врати и прозорци	Производство на врати и прозорци	
	Производство на мебели	Производство на мебели	Производство на мебели
	Производство на тапицирани изделия	Производство на тапицирани изделия	Производство на тапицирани изделия
Оператор в металургията	Металургия на черните метали	Металургия на черните метали	
Оператор в производство на обувни и кожено - галантерийни изделия	Производство на обувни изделия	Производство на кожено - галантерийни изделия	Производство на кожено - галантерийни изделия
		Производство на обувни изделия	Производство на обувни изделия
Оператор в производството на облекло	Производство на облекло от кожи	Производство на облекло от кожи	Производство на облекло от кожи
	Производство на облекло от текстил	Производство на облекло от текстил	Производство на облекло от текстил
Оператор в силикатните производства	Технология на керамичното производство	Технология на керамичното производство	Технология на керамичното производство
	Технология на стъкларското производство	Технология на стъкларското производство	Технология на стъкларското производство

Оператор в текстилно производство	Предачно производство	Предачно производство	Плетачно производство
	Тъкачно производство	Тъкачно производство	Тъкачно производство
Оператор в хранително - вкусовата промишленост	Зърносъхранение, зърнопреработка и производство на фуражи	Зърносъхранение, зърнопреработка и производство на фуражи	Зърносъхранение, зърнопреработка и производство на фуражи
	Производство и преработка на мляко и млечни продукти	Производство и преработка на мляко и млечни продукти	Производство и преработка на мляко и млечни продукти
	Производство на алкохолни и безалкохолни напитки	Производство на алкохолни и безалкохолни напитки	Производство на алкохолни и безалкохолни напитки
	Производство на захар и захарни изделия	Производство на захар и захарни изделия	Производство на захар и захарни изделия
	Производство на консерви	Производство на консерви	
	Производство на месо, месни продукти и риба	Производство на месо, месни продукти и риба	Производство на месо, месни продукти и риба
	Производство на растителни мазнини, сапуни и етерични масла	Производство на растителни мазнини, сапуни и етерични масла	
	Производство на тютюн и тютюневи изделия	Производство на тютюн и тютюневи изделия	
Оператор информационно осигуряване	Икономическо информационно осигуряване	Икономическо информационно осигуряване	Икономическо информационно осигуряване
Оператор на компютър		Текстообработване	Текстообработване
Организатор в дървообработването и производството на мебели			
	Дървообработване	Дървообработване	
	Мебелно производство	Мебелно производство	Мебелно производство

Организатор Интернет приложения	Електронна търговия	Електронна търговия	Електронна търговия
Организатор на туристическа агентска дейност	Организация на туризма и свободното време	Организация на туризма и свободното време	Организация на туризма и свободното време
	Селски туризъм	Селски туризъм	Селски туризъм
Организатор по експлоатация на автомобилния транспорт	Експлоатация на автомобилния транспорт	Експлоатация на автомобилния транспорт	Експлоатация на автомобилния транспорт
Организатор по експлоатация на пристанищата и флота	Експлоатация на пристанищата и флота	Експлоатация на пристанищата и флота	Експлоатация на пристанищата и флота
Организатор по търговска експлоатация на железопътния транспорт	Търговска експлоатация на железопътния транспорт		
Организатор производство	Организация в машиностроенето	Организация в машиностроенето	Организация в машиностроенето
	Организация в производството на облекло	Организация в производството на облекло	
	Организация в производството на химични продукти	Организация в производството на химични продукти	Организация в производството на химични продукти
	Организация в производството на хляб, хлебни и сладкарски изделия	Организация в производството на храни и напитки	
	Организация в производството на храни и напитки		
Офис - мениджър	Бизнес - администрация	Бизнес - администрация	Бизнес - администрация
Офис - секретар	Административно обслужване	Административно обслужване	Административно обслужване
Планински водач	Туризъм	Туризъм	Туризъм
Полиграфист	Полиграфия	Полиграфия	

Помощник - възпитател	Помощник - възпитател в отглеждането и възпитанието на деца	Помощник - възпитател в отглеждането и възпитанието на деца	Помощник - възпитател в отглеждането и възпитанието на деца
Помощник - инструктор по фитнес	Фитнес	Фитнес	Фитнес
Помощник - треньор	Спорт	Спорт	Спорт
Помощник в строителството	Основни и довършителни работи	Основни и довършителни работи	Основни и довършителни работи
Посредник на трудовата борса	Посредник на трудовата борса	Посредник на трудовата борса	Посредник на трудовата борса
Преводач жестомимичен език	Жестомимичен език	Жестомимичен език	
Програмист	Програмно осигуряване	Програмно осигуряване	Програмно осигуряване
	Системно програмиране	Системно програмиране	Системно програмиране
Продавач - консултант	Продавач - консултант	Продавач - консултант	Продавач - консултант
Пътен строител	Строител на пътища, магистрали и съоръжения към тях	Строител на пътища, магистрали и съоръжения към тях	Строител на пътища, магистрали и съоръжения към тях
Работник в горското стопанство	Лесокултурни дейности	Лесокултурни дейности	Лесокултурни дейности
Работник в дървообработването	Производство на врати и прозорци	Производство на врати и прозорци	Производство на врати и прозорци
	Производство на мебели	Производство на мебели	Производство на мебели
	Производство на тапицирани изделия	Производство на тапицирани изделия	Производство на тапицирани изделия
	Производство на фасонирани материали	Производство на фасонирани материали	Производство на фасонирани материали
Работник в животновъдството	Говедовъдство и биволовъдство	Говедовъдство и биволовъдство	
	Коневъдство		
	Свиневъдство		Свиневъдство

Работник в заведенията за хранене и развлечения	Работник в обслужване на заведения за хранене и развлечения	Работник в обслужване на заведения за хранене и развлечения	Работник в обслужване на заведения за хранене и развлечения
	Работник в производството на кулинарни изделия в заведенията за хранене и развлечения	Работник в производството на кулинарни изделия в заведенията за хранене и развлечения	Работник в производството на кулинарни изделия в заведенията за хранене и развлечения
Работник в керамичното производство	Керамично производство	Керамично производство	
Работник в обувно и кожено - галантерийно производство	Обувно и кожено - галантерийно производство		Обувно и кожено - галантерийно производство
Работник в озеленяването	Озеленяване и цветарство	Озеленяване и цветарство	Озеленяване и цветарство
Работник в производство на облекло	Производство на облекло	Производство на облекло	Производство на облекло
Работник в растениевъдството	Зеленчукопроизводство	Зеленчукопроизводство	Зеленчукопроизводство
	Трайни насаждения	Трайни насаждения	Трайни насаждения
Работник в хранително - вкусовата промишленост	Хранително - вкусова промишленост	Хранително - вкусова промишленост	Хранително - вкусова промишленост
Работник по транспортна техника	Автобояджийство	Автобояджийство	
	Автотенекеджийство		
Растениевъд	Зеленчукопроизводство	Зеленчукопроизводство	Зеленчукопроизводство
	Полевъдство	Полевъдство	Полевъдство
	Растениевъдство	Растениевъдство	Растениевъдство
	Растителна защита	Растителна защита	Растителна защита
	Трайни насаждения	Трайни насаждения	Трайни насаждения
Ресторантьор	Кетеринг	Кетеринг	Кетъринг
	Производство и обслужване в заведенията за хранене и развлечения	Производство и обслужване в заведенията за хранене и развлечения	Производство и обслужване в заведенията за хранене и развлечения

Сервитьор-барман	Обслужване на заведения в обществено хранене	Обслужване на заведения в обществено хранене	Обслужване на заведения в обществено хранене
Системен програмист	Системно програмиране	Системно програмиране	Системно програмиране
Социален асистент	Подпомагане на деца	Подпомагане на деца	
Социален работник	Социални услуги на деца и семейства в риск		
Строител	Бояджийски работи	Бояджийски работи	Бояджийски работи
	Външни облицовки и настилки	Външни облицовки и настилки	Външни облицовки и настилки
	Вътрешни облицовки и настилки	Вътрешни облицовки и настилки	Вътрешни облицовки и настилки
	Кофражи		
		Зидария	
		Мазилки и шпакловки	Мазилки и шпакловки
Строител – монтажник	Изоляции в строителството	Изоляции в строителството	Изоляции в строителството
	Стоманобетонни конструкции	Стоманобетонни конструкции	Стоманобетонни конструкции
	Сухо строителство	Сухо строителство	Сухо строителство
		Дограма и стъклопоставяне	Дограма и стъклопоставяне
Строителен техник	Архитектурен дизайн		
	Водно строителство	Водно строителство	Водно строителство
	Строителство и архитектура	Строителство и архитектура	Строителство и архитектура
	Транспортно строителство	Транспортно строителство	Транспортно строителство
Стругар	Стругарство	Стругарство	Стругарство
Счетоводител	Счетоводна отчетност		
	Счетоводство	Счетоводство	Счетоводство
Сътрудник в бизнес - услуги	Бизнес - услуги	Бизнес - услуги	Бизнес - услуги

Сътрудник в малък и среден бизнес	Малък и среден бизнес	Малък и среден бизнес	Малък и среден бизнес
Сътрудник в маркетингови дейности	Маркетингови проучвания	Маркетингови проучвания	Маркетингови проучвания
Сътрудник социални дейности	Социална работа с деца и семейства в риск	Социална работа с деца и семейства в риск	Социална работа с деца и семейства в риск
Текстилен техник	Апретурно и багрилно производство		Апретурно и багрилно производство
	Тъкачно производство	Тъкачно производство	Тъкачно производство
		Предачно производство	Предачно производство
Техник - металург	Металургия на цветните метали	Металургия на цветните метали	Металургия на цветните метали
	Металургия на черните метали	Металургия на черните метали	Металургия на черните метали
Техник – механизатор	Механизация на горското стопанство	Механизация на горското стопанство	Механизация на горското стопанство
Техник – озеленител	Парково строителство и озеленяване	Парково строителство и озеленяване	Парково строителство и озеленяване
	Цветарство	Цветарство	Цветарство
Техник по промишлен риболов и аквакултури	Промислен риболов и аквакултури		
Техник - приложник	Промислена естетика и дизайн	Промислена естетика и дизайн	Промислена естетика и дизайн
	Художествени изделия от метал	Художествени изделия от метал	Художествени изделия от метал
Техник - технолог в дървообработването	Проектиране и производство на вътрешно обзавеждане		
	Производство на врати и прозорци	Производство на врати и прозорци	
	Производство на стилни мебели	Производство на стилни мебели	

	Производство на струнни музикални инструменти	Производство на струнни музикални инструменти	Производство на струнни музикални инструменти
	Реставрация на стилни мебели и дограма	Реставрация на стилни мебели и дограма	Реставрация на стилни мебели и дограма
	Тапицерство и декораторство	Тапицерство и декораторство	Тапицерство и декораторство
		Мебелно производство	Мебелно производство
Техник - технолог в хранително - вкусовата промишленост	Зърносъхранение, зърнопреработка и производство на фуражи	Зърносъхранение, зърнопреработка и производство на фуражи	Зърносъхранение, зърнопреработка и производство на фуражи
	Производство и преработка на на мляко и млечни продукти	Производство и преработка на на мляко и млечни продукти	Производство и преработка на на мляко и млечни продукти
	Производство на алкохолни и безалкохолни напитки	Производство на алкохолни и безалкохолни напитки	Производство на алкохолни и безалкохолни напитки
	Производство на захар и захарни изделия	Производство на захар и захарни изделия	Производство на захар и захарни изделия
	Производство на месо, месни продукти и риба	Производство на месо, месни продукти и риба	Производство на месо, месни продукти и риба
	Производство на растителни мазнини, сапуни и етерични масла		
	Производство на растителни масла, маслопродукти и етерични масла		
	Производство на тютюн и тютюневи изделия	Производство на тютюн и тютюневи изделия	
	Производство на хляб, хлебни и сладкарски изделия	Производство на хляб, хлебни и сладкарски изделия	Производство на хляб, хлебни и сладкарски изделия

Техник - технолог по експлоатация и поддръжане на хладилната техника в хранителната промишленост	Експлоатация и поддръжане на хладилна техника в хранително-вкусовата промишленост	Експлоатация и поддръжане на хладилна техника в хранително-вкусовата промишленост	Експлоатация и поддръжане на хладилна техника в хранително-вкусовата промишленост
	Експлоатация и поддръжане на хладилната техника в хранителната промишленост	Експлоатация и поддръжане на хладилната техника в хранителната промишленост	Експлоатация и поддръжане на хладилната техника в хранителната промишленост
Техник - технолог по качеството на храни и напитки	Контрол на качеството и безопасност на храни и напитки	Контрол на качеството и безопасност на храни и напитки	Контрол на качеството и безопасност на храни и напитки
Техник - технолог по поддръжане на хладилна и климатична техника в хранително-вкусовата промишленост	Експлоатация и поддръжане на хладилна и климатична техника в хранително-вкусовата промишленост	Експлоатация и поддръжане на хладилна и климатична техника в хранително-вкусовата промишленост	Експлоатация и поддръжане на хладилна и климатична техника в хранително-вкусовата промишленост
Техник в лозаровинарството	Лозаровинарство	Лозаровинарство	Лозаровинарство
Техник геолог	Хидрогеология и геотехника	Хидрогеология и геотехника	Хидрогеология и геотехника
Техник- лесовъд	Горско и ловно стопанство	Горско и ловно стопанство	Горско и ловно стопанство
	Горско стопанство и дърводобив	Горско стопанство и дърводобив	Горско стопанство и дърводобив
Техник на електронна техника	Микропроцесорна техника	Микропроцесорна техника	Микропроцесорна техника
	Промислена електроника	Промислена електроника	Промислена електроника
Техник на енергийни съоръжения и инсталации	Възобновяеми енергийни източници	Възобновяеми енергийни източници	Възобновяеми енергийни източници
	Газова техника	Газова техника	Газова техника
	Климатична и вентилационна техника	Климатична и вентилационна техника	Климатична и вентилационна техника
	Топлинна техника		
	Топлоенергетика	Топлоенергетика	Топлоенергетика

	Топлотехника	Топлотехника	Топлотехника
	Хладилна техника	Хладилна техника	
	Ядрена енергетика	Ядрена енергетика	Ядрена енергетика
			Топлотехника - топлинна, климатична, вентилационна и хладилна
Техник на компютърни системи	Компютърна техника и технологии	Компютърна техника и технологии	Компютърна техника и технологии
	Компютърни мрежи	Компютърни мрежи	Компютърни мрежи
Техник на прецизна техника	Измервателна и организационна техника	Измервателна и организационна техника	Измервателна и организационна техника
	Лазерна и оптична техника	Лазерна и оптична техника	Лазерна и оптична техника
	Медицинска техника	Медицинска техника	Медицинска техника
	Оптична техника	Оптична техника	
Техник на селскостопанска техника			
	Механизация на селското стопанство	Механизация на селското стопанство	Механизация на селското стопанство
Техник по автоматизация	Автоматизация на дискретни производства		
	Автоматизация на непрекъснати производства	Автоматизация на непрекъснати производства	Автоматизация на непрекъснати производства
	Автоматизирани и роботизирани системи		
	Осигурителни и комуникационни системи в ж.п.инфраструктура	Осигурителни и комуникационни системи в ж.п.инфраструктура	Осигурителни и комуникационни системи в ж.п.инфраструктура

Техник по железопътна техника	Локомотиви и вагони	Локомотиви и вагони	Локомотиви и вагони
Техник по комуникационни системи	Кинотехника, аудио и видеосистеми	Кинотехника, аудио и видеосистеми	Кинотехника, аудио и видеосистеми
	Оптически комуникационни системи	Оптически комуникационни системи	Оптически комуникационни системи
	Радио и телевизионна техника	Радио и телевизионна техника	Радио и телевизионна техника
	Телекомуникационни системи	Телекомуникационни системи	Телекомуникационни системи
Техник по очна оптика			Очна оптика
Техник по подземно - транспортна техника	Подземно - транспортна техника, монтирана на пътни транспортни средства	Подземно - транспортна техника, монтирана на пътни транспортни средства	Подземно - транспортна техника, монтирана на пътни транспортни средства
Техник по транспортна техника	Автомобилна мехатроника	Автомобилна мехатроника	Автомобилна мехатроника
	Автотранспортна техника	Автотранспортна техника	Автотранспортна техника
	Пътно - строителна техника	Пътно - строителна техника	Пътно - строителна техника
			Електрически превозни средства
Техник-животновъд	Говедовъдство	Говедовъдство	Говедовъдство
			Овцевъдство
			Пчеларство и бубарство
Техник-растениевъд	Зеленчукопроизводство	Зеленчукопроизводство	Зеленчукопроизводство
	Растителна защита и агрохимия	Растителна защита и агрохимия	Растителна защита и агрохимия
	Трайни насаждения	Трайни насаждения	Трайни насаждения
			Полевъдство
Технолог в силикатните производства	Технология на керамичното производство	Технология на керамичното производство	Технология на керамичното производство

			Технология на стъklarското производство
Треньор	По вид спорт	По вид спорт	По вид спорт
Търговски представител	Търговия на едро и дребно	Търговия на едро и дребно	Търговия на едро и дребно
Фермер	Земеделец	Земеделец	Земеделец
	Производител на селскостопанска продукция	Производител на селскостопанска продукция	Производител на селскостопанска продукция
Финансист	Финансово посредничество		
		Банково дело	Банково дело
		Застрахователно и осигурително дело	Застрахователно и осигурително дело
Финансов отчетник	Финансова отчетност	Финансова отчетност	Финансова отчетност
Фирмен мениджър	Мениджмънт в туризма		
Фризьор	Фризьорство	Фризьорство	Фризьорство
		Организация и технология на фризьорските услуги	Организация и технология на фризьорските услуги
		Дамско фризьорство	
Химик - оператор	Апретура, багрене, печатане и химическо чистене	Апретура, багрене, печатане и химическо чистене	Апретура, багрене, печатане и химическо чистене
	Декорация на силикатни изделия	Декорация на силикатни изделия	Декорация на силикатни изделия
	Технология за обработка на кожи	Технология за обработка на кожи	Технология за обработка на кожи
	Технология на полимерите	Технология на полимерите	Технология на полимерите
	Технология на стъklarското производство	Технология на стъklarското производство	

	Технология на фармацевтични и парфюмерийно - козметични продукти	Технология на фармацевтични и парфюмерийно - козметични продукти	Технология на фармацевтични и парфюмерийно - козметични продукти
	Технология на целулозата, хартията и опаковките	Технология на целулозата, хартията и опаковките	Технология на целулозата, хартията и опаковките
Химик - технолог	Технология на биогоривата	Технология на биогоривата	Технология на биогоривата
	Технология на керамичното производство	Технология на нефта, газа и твърдите горива	Технология на нефта, газа и твърдите горива
	Технология на неорганичните вещества		
	Технология на нефта, газа и твърдите горива		
	Технология на полимерите	Технология на полимерите	Технология на полимерите
	Технология на фармацевтични и парфюмерийно - козметични продукти	Технология на фармацевтични и парфюмерийно - козметични продукти	Технология на фармацевтични и парфюмерийно - козметични продукти
		Технология на целулозата, хартията и опаковките	
		Технология на хомеопатичните и фитопродукти	Технология на хомеопатичните и фитопродукти
	Декорация на сладкарски изделия	Декорация на сладкарски изделия	Декорация на сладкарски изделия
Хлебар - сладкар	Производство на сладкарски изделия	Производство на сладкарски изделия	Производство на сладкарски изделия
	Производство на хляб и хлебни изделия	Производство на хляб и хлебни изделия	Производство на хляб и хлебни изделия
Хотелиер	Организация на хотелиерството	Организация на хотелиерството	Организация на хотелиерството

			Организация на дейностите в места за настаняване
Художник - приложни изкуства	Художествена тъкан	Художествена тъкан	Художествена тъкан
Църковнослужител. Свещенослужител	Източноправославно християнство	Източноправославно християнство	Източноправославно християнство
Шивач	Шивачество	Шивачество	Шивачество
Шлосер	Шлосерство	Шлосерство	Шлосерство

Източник: МОН и НАПОО

ЛЕГЕНДА:

професии и специалности без приети ДОИ	
без държавен план-прием и записани ученици	
нови професии и специалности за държавен план-прием	
промени в СППОО	

СРАВНИТЕЛНА ТАБЛИЦА

за съответствието между посоченото право за осъществяване на обучение за придобиване на професионална квалификация по чл. 9, ал. 1 от ЗПОО и институциите с право да издават документи за придобиване на професионална квалификация, посочени в рамковите програми по чл. 10 от ЗПОО

Право за осъществяване на обучение за придобиване на професионална квалификация	Институции с право за издаване на документи за професионална квалификация					
	Рамкова програма А за начално професионално обучение с придобиване на първа степен на професионална квалификация	Рамкова програма Б за начално професионално обучение с придобиване на втора степен на професионална квалификация	Рамкова програма В за професионално образование с придобиване на втора или трета степен на професионална квалификация	Рамкова програма Г за професионално обучение с придобиване на четвърта степен на професионална квалификация	Рамкова програма Д за начално професионално обучение с придобиване на квалификация по част от професия	Рамкова програма Е за продължаващо професионално обучение за актуализиране или разширяване на придобита професионална квалификация, както и за придобиване на първа, втора и трета степен на професионална квалификация след придобита квалификация съответно по част от професия, първа или втора степен на професионална квалификация
Чл. 9, ал. 1, т. 1 от ЗПОО, в т.ч.:						
Професионални училища	Включени	Включени	Следва да се добави		Включени	Включени
Професионални гимназии	Включени	Включени	Включени	Включени	Включени	Не следва
Професионални колежи	Не следва	Не следва		Да	Не следва	Не следва
Училища по изкуствата			Включени			
Центрове за професионално обучение	Включени	Включени			Включени	Включени
По чл. 9, ал. 1, т. 2						

от ЗПОО						
Спортни училища	Не следва	Не следва	Включени		Не следва	Не следва
По чл. 9, ал. 1, т. 3 от ЗПОО в отделни паралелки						
Прогимназиални училища						
Основни училища						
Средни общообразователни училища			Включени			
Специални училища			Включени			
Гимназии						
Профилирани гимназии			Включени			

Източник: МОН

ОПИС
НА ОДИТНИТЕ ДОКАЗАТЕЛСТВА КЪМ ОДИТЕН ДОКЛАД № 0300100515

№	Одитни доказателства	Брой листа
1	Отговор на МОН изх. № 94-18787/14.09.2015г. и 17.09.2015 г.	156
2	Индивидуални работни планове Дирекция ФАОП и Дирекция ОПОС	75
3	Отговор на МОН изх. № 94-9194 от 04.06.2015 г.	777
4	Справка за размера на средствата за професионално образование по единни разходни стандарти Данните са от предоставената информация от директора на дирекция „Финанси“ и от Информационната система на МОН „Админ М“	2
5	Справка за броя на учениците в 12 клас и получили свидетелство за професионална квалификация Додев № 94-11993 от 26.06.2015 г.	5
6	Отговор на МОН изх. № 94-22594 от 24.11.2015 г.	25
7	Писмо МОН с диск с отговори на анкети професионални училища	1
8	Отговори на анкети от работодатели	38
9	Писмо на МОН изх. № 94-20331 от 08.10.2015 г. и CD	102
10	Констативен протокол	1
11	Протоколи от заседанията на комисията по заетостта към областния съвет за регионално развитие, вътрешни правила за работата на комисиите по области, заповедите на областните управители за определяне на състава на комисиите	359
12	Писмо МОН № 94-12269 от 24.06.2015 г. Класъор ДОДЕВ с два CD	208
13	Отговор на МОН изх. № 94-20498/14.10.2015 г. - диск със заповедите на началниците на РИО за утвърждаване на осъществения ДПП по чл. 5 от Наредба № 11 от 2005 г. за приемане на ученици в държавни и общински училища с CD	3
14	Отговор на ЦИОО изх. № 174 от 16.11.2015 г.	41
15	Процедура за поддържане и актуализиране на списъка на професиите за професионално образование и обучение	4
16	Справка от НАПОО изх. № 908 от 04.11.2015 г.	42
17	Отговор на МОН изх. № 94-19646 от 05.10.2015 г	23
18	Рамкови изисквания за разработване на Държавни образователни изисквания за придобиване на квалификация по професия (актуализиран вариант) 18.07.2007 г.	8
19	Експертни комисии – Национална агенция за професионално образование и обучение	12
20	Изх. № 0303-6 от 29.01.2014 г., № 0303-27 от 11.04.2014 г., № 0303-30 от 13.05.2014 г., № 0303-46 от 11.07.2014 г. и № 0303-97 от 19.12.2013 г.	16
21	писмо изх. № 920 от 24.10.2014 г. на председателя на НАПОО и писмо изх. № 2165 от 17.11.2014 г. на МОН	4
22	Отговор на МОН изх. № 94-22424 от 17.11.2015 г.	2
23	Отговор на МОН изх. № 94-22511 от 27.11.2015 г.	14
24	Длъжностни характеристики на дирекция ОПОС	43
25	Функционални характеристики на дирекция „ОПОС“ и дирекция „ФАОП“	13
26	Длъжностни характеристики на експерти от отдел „ПОО“	11
27	Индивидуални работни планове – отдел ПОО	24
28	Отговор на МОН изх. № 94-21116 от 23.10.2015 г.	24

29	Писмо МОН № 94-22509 от 24.11.2015 г.	8
30	Презентации на отдел ПОО „Професионалното образование и обучение в училищната система“	53
31	Отговор на МОН изх. № 94-23070 от 04.12.2015 г.	2
32	Писмо от ръководителя на проект „Ученически практики“	1
33	Заповед № РД 09-1436 от 15.09.2014 г. на министъра на образованието и науката за определяне на работна група за изготвяне на проект на Наредба за осигуряване на качество на ПОО; Заповед № РД 09 1572 от 06.10.2014 г. за удължаване на срока на изпълнение на дейността на работната група; Доклад № 80893-1050 от 29.09.2014 г. относно причините за удължаване на срока за изпълнение; Заповед № РД 09 от 18.11/19.11.2014 г. за второ удължаване на срока на изпълнение на дейността на работната група; Доклад № 80893-1183 от 29.10.2014 г. относно причините за удължаване на срока за изпълнение	7
34	Заповед № РД09-1138 от 14.07.2009 г. на министъра на образованието и науката за определяне на критерии и показатели за оценяване на качеството на професионалното образование	2
35	Заповед № РД-09-872 от 29.06.2012 г. на министъра на образованието, младежта и науката с която са утвърдени области, критерии и показатели за оценяване на качеството на професионалното образование и обучение.	8
36	Заповед № РД09-112 от 28.01.2014 г. на министъра на образованието и науката за утвърждаване на списък на 161 професионални гимназии, които да бъдат включени в изпълнението на проекта „Управление за ефективно професионално образование“.	6
37	Писмо № 94-22423 от 17.11.2015 г. на Главния секретар на МОН и приложени справки за дейностите по осигуряване на качество на професионалната подготовка	5
38	Проект на Инструкция за контролната дейност в системата на народната просвета и Писмо № 94-21487 от 29.10.2015 г.	10
39	Доклад № 80-909 от 24.10.2012 г. и Приложение към него Доклад № 80897-21 от 26.01.2012 г., Доклад № 80-79 от 23.01.2013 г. и № 80894-22 от 10.01.2014 г. на заместник-министъра на образованието и науката до министъра на образованието и науката, в който се предлагат тематични проверки за извършване от експерти от дирекция ОКИ в РИО, училища, детски градини и обслужващи звена през съответната година, във връзка с чл. 43, т.17 и т.20 от УП на МОН	10
40	Писмо № 94-21487 от 29.10.2015 г. на Главния секретар на МОН - информация от Главния секретар на МОН в отговор на въпроси на одитния екип	3
41	Регистър на осъществения контрол от отдел „КИ“ , дирекция „ОКИ“ за 2012 г., 2013 г. и 2014 г. и Констативен протокол от 21.01.2016 г.	10
42	Заповед № РД 09-662 от 07.06.2013 г. на министъра на образованието и науката и списък на регионалните инспекторати по образованието, детски градини, училища и обслужващи звена, в които ще се апробира моделът за инспектиране	31

43	<p>Доклад № 80894-457 от 01.07.2014 г. от директора на дирекция ОКИ с направено предложение за създаване на работна група за изготвяне на стандарт за инспектиране;</p> <p>Доклад № 80-803 от 15.07.2014 г. от заместник-министър Атанаска Тенева и доклад № 80894-34 от 21.01.2015 г. от Лазар Додев, директор на дирекция „ОКИ“ за създаване на работна група за изготвяне на Държавно образователно изискване (ДОИ) за инспектиране;</p> <p>Доклад № 80894-34 от 21.01.2015 г. от директор на дирекция „ОКИ“ – предложение за планиране на дейности за подобряване на модела за инспектиране;</p> <p>Заповед № РД 09-1055/06.08.2015 г. на министъра на образованието и науката за определяне на работна група за изготвяне на проект на ДО за инспектиране.</p>	16
44	<p>Писмо на Главния секретар на МОН № 94-23259 от 12.12.2015 г. в отговор на запитване от одитния екип;</p> <p>Справка за реализацията на учениците от професионалните гимназии на пазара на труда за учебната 2013/2014 г.;</p> <p>Справка за броя на завършилите 12 клас в професионални паралелки и от тях броя ученици, които са продължили да учат във висше училище в България за учебните 2013/2014 г., 2012/2013 г., 2011/2012 г.</p>	23
45	Писмо МОН № 94-22510 от 18.11.2015 г. и CD	7

ПРОТОКОЛ № 15

от заседание на Сметната палата, проведено на 18.05.2016 г.

На заседанието присъстваха: Цветан Цветков, председател на Сметната палата, Горица Грънчарова-Кожарева и Тошко Тодоров, заместник-председатели на Сметната палата и членове проф. Георги Иванов и Емил Евлогиев.

Приети одитни доклади	Мотиви при гласуване „против“
<p>По т. 1: Одитен доклад № 0300100515 за извършен одит на изпълнение „Професионално образование за заетост“, за периода от 01.01.2012 г. до 31.12.2014 г. Начин на гласуване: Цветан Цветков, председател на СП – за Горица Грънчарова-Кожарева, зам.-председател на СП – за Тошко Тодоров, зам.-председател на СП – за Проф. Георги Иванов, член на СП - за Емил Евлогиев, член на СП – за Против - 0</p>	<p>.....</p>